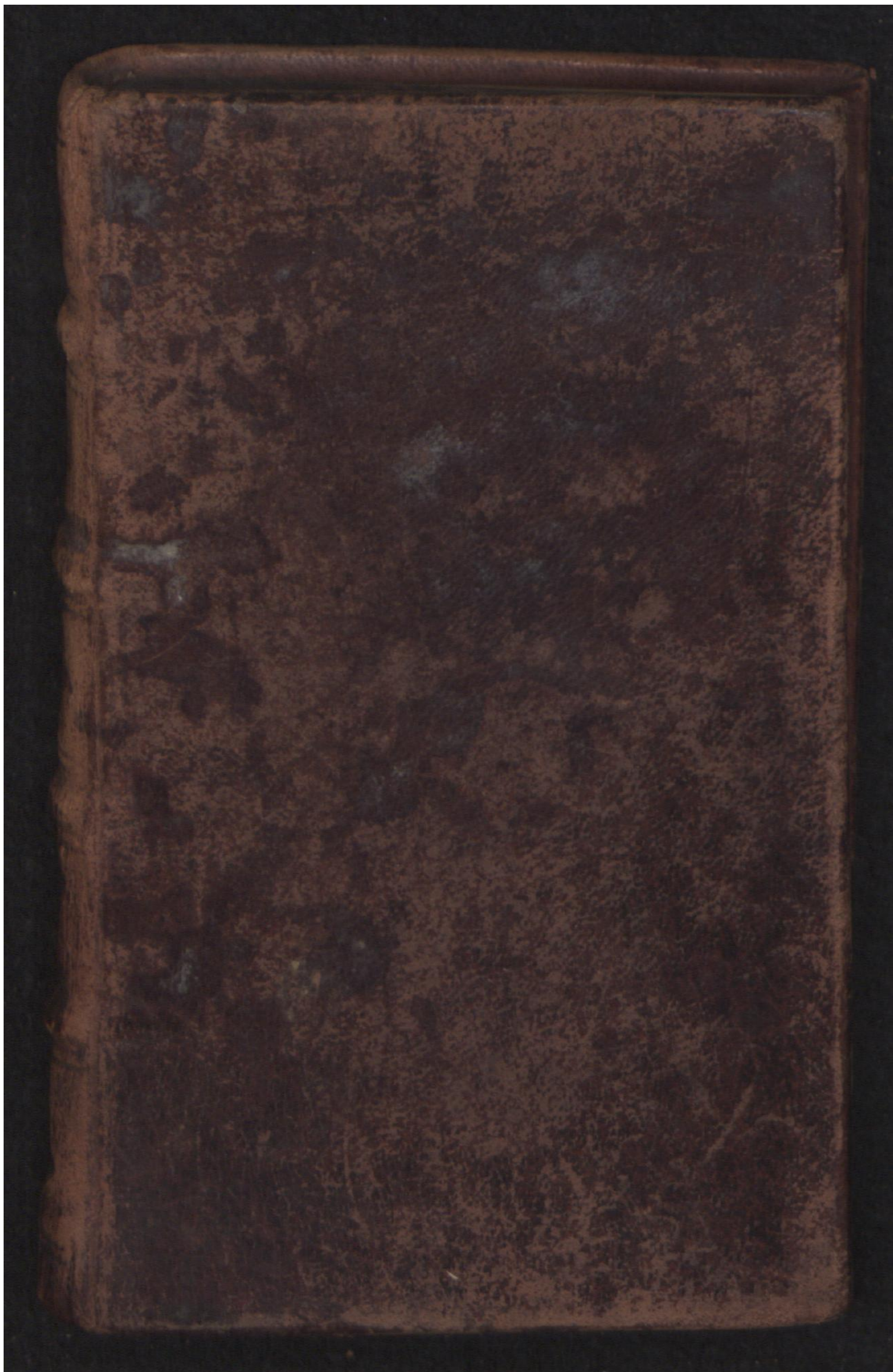
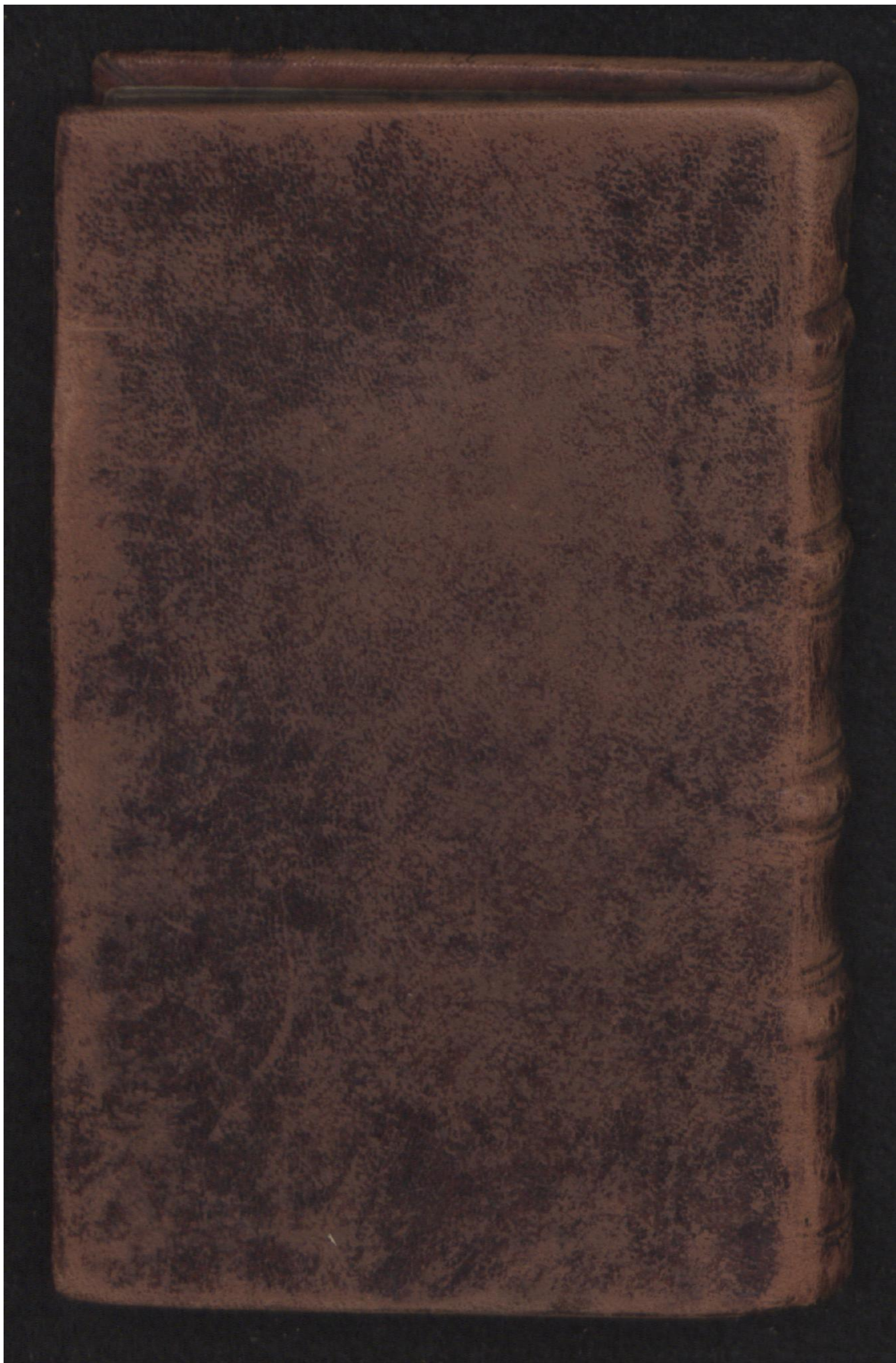

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

O Jesu! der du Kraft und Licht
Den Armen schenkest von oben,
wende her mich, daß ich doch nicht
Scheu Satans Wuth und Toben!
Sieht er mich an
Auf seiner Bahn
So hilft mir frölich kämpfen,
Muß selber ich
[illegible] [illegible]-stich
So werd ich ihn doch dämpfen

Seele, denke, daß du bist
zu des Höchsten Reich
Ehren erkaufft durch Jesum Christ.
Von des Satans Strick
Und allem Spott.
Welt ist Welt und bleiben Welt.
Welt-Gut mit der Welt hinfällt.
Schwing dich zu Gott.

denn scheint gleich etwas alß das beste,
daß sich die lieb daran setzt veste,
fällts doch endlich alles hin,
wenn es gott nicht selbst gesetzet hin;
[illegible] [illegible]
füllt allein den leeren Raum

Du bist mein höchstes gut,
Mein Schatz, dem keiner gleicht:
Du tröstest Hertz und Muth
Wenn andrer Reichthum weicht.
Ich bin in armuth reich. Gott kan mir alles
Wer dich zum [illegible] hat, was fehlen? den darf kein
Mangel quälen.

Det Gyldene Klenod / om det fortaffte Faar / Lucæ i det XV. Capit:

Vdlagt oc skickelige forklaret / ved M: Christophorum Lasium.

Vdsæt paa Danske / aff Rasmus Hanssøn.

Met hederlige oc værdige Herris Philippi Melanthonis Fortale.

Prentet i Kiøbenhaffn / aff Matz Vingaard / 1572.

Matth: iij.

Seer til/ giører ret Penitentzis Fruct: Øxen ligger allerede hoss roden aff Træerne: Der faare/ huilcket Træ som icke bær god Fruct/ skal ophuggis / oc kastis i Ilden.

Hederlig och

Gudfryctig Quinde/ Marine M: Hans Jørgenssøns vdi Flintinge i Laaland/ Ynsker ieg Rasmus Hanssøn Reravius/ Evangelij vuærdige Tienere.

Naade oc Fred aff Gud Fader/ ved Jesum Christum vor HErre oc Frelsermand.

KJere Marine/ huad Vtacknemmelighed er en slem ting oc vederstyggelig last/ baade faar Gud oc Menniskẽ/ lærer oss icke aleniste Guds salige Ord/ vdi huilcket wtacknemmeligheds slemhed/ trusel oc straff mange steder oss faaregiffuis: Men oc-

2.

ſaa Hedningers Scriffter / vdi huilcke wi mange ſteds finde / huor gruelig oc vederſtyggelig denne laſt haffuer verit iblant dennem / ſaa at hun vaar regnet aff dem for den aller groffuiſte oc ſlemmeſte Laſt / ia en hoffuet Laſt for alle andre / ſaa ſom den viſe Cicero ſiger: *In ingratitudine nihil mali non ineſt.* Der er intet ont til / ſom icke ocſaa findis vdi Utacknemmelighed. Oc den Hedenſke Poete *Martialis* ſiger: *Dedecus eſt ſemper accipere nilq; dare.* Det er.

Den ſom altid vil gaffuer anamme /
Oc intet giffue / hand maa ſig ſkāme.

Kunde nu Hedninge / ſom icke haffde Guds Ord oc den ſande Religion / holde denne Laſt ſaa foractelig / huor meget mere bør oſſ Chriſtne / ſom haffue Naffn aff Chriſto / oc haffue Guds ſalige Ord / ſom en viſſ Regel at effterfølge / at fly oc ſky ſaadan fordømmelig Laſt / oc holde hende vederſtyggelig?

Naar ieg ſaadant/Kiere Marine/
betencker/oc ihukommer gode Venners
velgierninger/ſom mig beuiſte ere / bør
mig icke at forglemme eders mangfoldi=
ge velgierninger/ ſom i met eders from=
me oc elſkelige Hoſbonde / hederlig oc
høylært Mand/ Meſter Hans Jørgen=
ſøn Sadolinus/Poeta laureatus/vdaff
eders fromme Hierte/mig i mange maa
de/ aldelis vforſkylt beuiſt haffue / icke
aleniſte den ſtund ieg bode hos eder vdi
mit Fæderne land Laaland/(der ieg førſt
vaar en Cappellan oc Mettienere vdi
Guds Ord/ i Oſtoffte/ hos den from=
me hederlige / vellærde oc Gudfryctige
Mand her Jørgen Chriſtenſſøn/Proff=
uiſt vdi Fulſe herrit / hues mangfoldige
velgierninger mod mig ieg aldrig vil for
glemme/ Oc der effter der ieg bleff kal=
det der fra til Vixnes/ vdi forbeneffnde
Meſter Hanſis Herrit oc Prouiſtj/ at
vere en fattig Sognepreſt/huor de from
me Dannemend mine Calente Brødre

Sognepreſter vdi Muſſe herrit/ ſaa vel ſom de andre Guds Ords Tienere vdi Laaland giorde mig meget gaat/ huilcket dem alleſammen Gud løne) Men ocſaa ſiden at ieg kom der fra Landet/ oc aff Guds forſiun bleff kalden til det Kald oc Kircketieniſte/ ſom ieg nu er vdi/ her i Kiøbenhaffn. Huilcke mangfoldige velgierninger/ ieg bekiender mig ſkyldig/ villig oc plictig til/ icke aleniſte Chriſtelige met ord at berømme/ men ocſaa min gantſke Liffs tid/ effter min formue/ met Giernnig at forſkylde.

Oc efftersi at ieg icke formaaer ſtor ſkenck/ eller nogen ypperlig oc dyrebar Gaffue/ huor met ieg min Tacknemmelighed mod eder oc andre mine Venner beuiſe kand/ Da nødis ieg til/ paa det ieg icke aldelis ſkal ſiunis at haffue forglemt velgierninger/ at frembære oc giffue det ieg haffuer/ Sigendis met S: Peder/ Guld oc Sølff haffuer ieg icke/ men det ieg haffuer/ det vil ieg

giffue. Saa veed ieg da intet andet / der ieg kand frembære / end at ieg som en fattig Guds Ords tienere kand stun-dem / naar Aarsage oc leilighed sig saa begiffuer / tage noget for / som fromme oc høylærde Mend haffue merckelige screffuet oc Christelige vdlagt aff den hellige Scrifft / enten paa Latine eller Tyske / oc det aff den Naade Gud mig giffuet haffuer / paa vort Danske maal vdsætte / mig selff til trøst / Lærdom oc vnderuisning / oc andre som dette mit ringe arbeide kand vere nytteligt / til vil-ie oc tieniste.

Iblant andet er mig ocsaa faare kommet det gyldene Klenod oc dyrebare Liggendefæ / som Lucas Euangelista / oss vdi sit Euangelij femtende Capittel bescriffuer / huor vor HERRE Chri-stus affmaler sig selff / sin vilie oc hier-telag til alle Syndere / huilcket Gyldene Klenod / en from lært Mand vdi Tysk-land / ved Naffn M: Christophorus

Lasius / haffuer merckelige forklaret/ oc vdi sin Vdleggelse synderlige tracteret den dræbelige hoffuit Artickel/ vdi vor Christelige Lærdom/ som er om Penitentze / huorledis en arm Syndere skal omuende sig til Gud/ staa aff Synden/ indfly til Guds Naade ved Jesum Christum / oc der effter haffue it alffuerligt forsæt/ at ville vandre vdi en ny Lydighed/ sin gantske Liffs tid.

Dēne Lærdom giørs saare fornøden behoff/ at driffue i den Christne Menighed/ baade met Predicken/ Scrifft och Sang/ synderlige nu vdi denne tid imod den Yderste dag/ vdi huilcken wi see/ (dissuær) det at vere fuldkommet / der vor HERRE Christus haffuer tilforn spaadt / som er / at den sidste tid mod Christi tilkommelse / skal vere lige som Noe tid/ vdi huilcken all Synd oc ondskaff haffde offuerhaand/ som den nu haffüer. De Fattige fortryctis/ plagedis oc trengdis aff Voldsmend met

vold oc wræt/ som de nu giøre. Guds ord oc hans Tienere foractedis/som det nu giør. Jngen actede den tid nogen paa mindelse eller atuarsel / huilcket mand icke heller nu giør. Saa at mand maa nu vel met rætte beklage/det der Esaias vdi sit xlij. Capit: klager/saa sigendis:

Mand predicker vel meget / men de ville icke holde det / Mand siger dennem nock/ men de ville icke høre det.

Kiere Marine/ dette forbeneffnde Klenod oc ypperlige Liggendefæ met sin Forklaring/ haffuer ieg aff Guds naade oc hielp vdsæt paa Danske/ saa som ieg kunde / fattige simpel oc enfoldige Christne/som Tyske icke forstaa/til vilie oc tieniste. Oc det met deris beuilling oc samtycke/ som ere til betrode at raade vdi saadanne Sager / ladet vdgaa paa Prenten / huilcket ieg eder tilscriffuer oc skencker/ icke aleniste der met

at beuise mod eder min tilbørlige Tack-
nemmelighed oc Tienstactighed / for
mange velgierninger/som tilforn berørt
er / Men ocsaa fordi at ieg offte haff-
uer forfaret eders Gudfryctighed / som
er beprydet met Beleffuenhed oc From-
hed/ at i stedse oc idelige læse vdi den
hellige Bibel / oc andre Danske Bø-
ger/ som vddragne ere aff den hellige
Scrifft/ huilcket fromme Dannequin-
der/ ia alle Christne/ bør at giøre. Oc
beder ieg eder gantske venligen / at i
met eders fromme Hosbonde forbemel-
te M: Hans Jørgenssøn/dette mit rin-
ge Arbeide oc føie Tieniste vilde tage
til tacke paa denne tid/ vil GUD spa-
re mig Liff oc helbrede/da vil ieg i frem-
tiden vdi andre maade / eders velgier-
ninger forskylde.

Her met vil ieg nu haffue eder/
met eders kiære Hosbonde oc elskelige
Børn/ den euige GUD befalet/ til all
Liffs oc Siæls velfart.

Screffuit vdi Kiøbenhaffn / den siette dag Junij / paa huilcken dag for Tusinde / tu Hundret oc sex Aar siden / som vaar try Hundret tredive oc try Aar effter Christi Opfarelse til Himmels / den vgudelige Keysere Julianus Apostata / som vaar CHristi Kirckis forfølgere / bleff slagen vdi Strid imod de Perser / oc effter hand haffde ladet høre mange vgudelige oc bespottelige ord imod Christum / gaff hand paa det sidste sin vrene Aand op / oc ynckelige omkom i Striden / Alle Tyranner oc Kirckens Forfølgere til en atuarsel oc Paamindelse.

ANNO.
1572.

Philippi Me-
lanthonis For-
tale.

ALle Menniske skulle vel vide / oc idelige betracte/det Sprock/ som sigis at skulle være kommet aff Eliæ Hus/ oc er (maa ske) kommet fra vore første Forældre til Eliam / Huilcket saa lyder.

Sex tusinde Aar er Verdens alder/der effter skal hun forgaa.

Tu tusinde Aar øde.
Tu tusinde Aar Louen.
Tu tusinde Aar Messiæ tid.

Oc for vore Synders skyld / som ere store oc mange / skal der nogle Aar fattis / at Tallet icke skal fuldkommis.

Nu vide de Lærde vel / at indtil dette Aar / i huilcket wi regne effter Christi Fødsel aff Jomfru Maria / *M. D. LVI.* ere forlobne / fem tusinde / fem hundrede oc atten Aar / siden vore første Forældre bleffue skabte / Der aff kand mand beslutte / at Enden er icke langt borte / Oc sigis der hos vdi dette Sprock wi nu opneffnde / at det siette Tusind Aar icke skal fuldkommis.

Ocsaa seer mand at Gog oc Magog / Det er Tyrcken haffuer ødelagt *Asiam*, oc en stor part aff

Europa, oc drage stedse frem / at de snart fuldkomme deris laab / som Johannes Hilten for atten Aar haffuer spaad / at vdi det Aar effter CHRisti Fødsel / Tusinde sex Hundret / da skulle Tyrckerne bliffue mectige Herrer vdi Tyskland oc Italien.

Endog at det er vist / at alle Menniskis Opstandelse aff Døde / oc vor HERRIS Christi almindelige Dom / icke er langt borte / saa tencke dog nogle / at denne Verden icke kand ødeleggis / oc haabis endnu til skøne Monarchier oc *Aurea sæcula*, alligeuel at de see faar øyen / saa mange Rigers forstøring / oc anden stor ælendighed / saa som we-

nighed oc splid vdi Religionen/ oc Sandheds Forfølgelse/ etc. Huo som nu haffuer it Christelígt Hierte oc Sind/ hand betracte Aarsagen til det almindelige onde/ der det Menniskelige kiøn er vndergiffuit/ oc berede sig til at lide/ oc betencke at Enden er nær.

Her maat du nu sige: Haffue wi icke her aff en stadig Trøst/ at nogle Regimenter skulle bliffue ved mact til Verdens ende? Her til haffue wi dette visse suar: Vdi Euangelio er klarlige vdtryct at der skal bliffue en ret sand Christen Kircke oc Menighed ved mact (dog hun skal vere liden) indtil den yderste dag. Saa som den

HERRE Christus selff siger / Matthej vdi det fierde oc tiuende Cap: Det skal vere lige som det vaar vdi Noe tid. Item / For de Vdualdis skyld / skal denne tid forkortis. Item to skulle vere paa Marcken / den ene skal anammis den anden forladis / etc. Item / Jeg vil være hos eder alle dage indtil Verdens ende. Oc Daniel vdi sit tolffte Capittel / taler baade om den store Forfølgelse och Jammer / som skal ske vdi de sidste dage / oc om Trøst: Paa den tid / siger hand / skal den store Første Michael / som staar faar dit Folck / giøre sig rede / Thi der skal vere saadan en bedrøffuelsis tid / som aldrig haffuer verit fra den

tid/ at Folck vaare til/indtil den
tid. Paa den tid skal dit Folck
frelsis/ alle de som staa screffne i
Bogen. Oc mange aff dem som
ligge vnder Jorden oc soffue/skul-
le opuogne/ Somme til det euige
Liff/ oc somme til euige skam oc
skendsel. Dette Daniels Sprock
skulde idelige met aluerlighed be-
tractis/ thi hand taler i Sand-
hed om store ting/ om den grue-
lige Bedrøffuelse/ oc Mennis-
kens ødeleggelse/ huordan aldrig
haffuer verit tilforn/ oc om den
allersterckiste skyts HERRE/
Guds Søn/ Hand skal staa
som en Høffuitzmand faar sit
Folck/oc beskerme dennem.

Met disse oc andre saadanne

trøstelige / naadige Foriettelser / vdi huilcke den Guddommelige Maiestat forkynder / at der skal stedse oc altid bliffue en Christelig Kircke indtil Dõmedag / huilcken som skal vere den lille Hob / der Christi rene Ord oc Lærdom skal predickis vdi / skulle wi trøste oss. Oc skulle wi daglige betracte oc ihukomme denne Trøst / der wi neffne i vor Troes Artickle: *Credo esse Ecclesiam Catholicam*, Jeg troer at der er en Christelig Kircke / som er endrectig vdi den gantske Lærdom / der indeholdis oc befattis vdi Propheternis oc Apostlernis Scrifft. Her skalt du see til / at du icke bedrager dig selff / du skalt icke tencke / at alle

Folck ere ens. Huo som er sterc-
kist / hand stoppe den anden vdi
Secken etc. Men du skalt visse-
lige beslutte / at der er it synder-
ligt Guds Folck oc Kircke paa
Jorden / som naadelige formedelst
Christum / stedse oc altid forsam-
lis / opholdis oc beuaris / huilcken
er denne lille Hob / der den rene
Euangelij Lærdom predickis vdi /
oc icke traadselige styrcker oc for-
suarer Affguderj. Ocsaa skalt du
see dig vel om / huor denne samme
rette Guds Kircke er / oc skalt Gud
til ære / oc dig selff til Salighed /
holde dig rettelige til denne Kirc-
ke / der vdi lære / oc vere en nyttelig
Lem met Hiertet / oc en god vil-
ie / til at beuare der vdi endrectig-

hed / oc en god skickelig stat / icke vdrætte oc affsted komme/Oprør Splidactighed / oc Wenighed / saa som en drucken Omslat i it Gilde.

Betenck ocsaa der hos / at efftherdi denne lille Hob bliffuer stedse ved mact/da bliffuer du ocsaa selff/ oc de som dig tilhøre oc holde met dig/ der vdi frelst oc beuaret/ lige som Gud vdi Egypten beuarede oc sparede de Hus/ som Jsraeliterne vaare vdi / oc haffde stenckt Lamme blod paa Dørstolpene. Oc Guds Søn siger hos Esaiam / at hand vil selff vere hos sit Folck/oc vil bære dennem/ lige som Hyrderne bære de spæde Lam/der icke end kunde gaa/i de-

ris ſkød. Item hand ſiger ocſaa
at hand vil bære oſſ i vor Alder=
dom/ huor met hand vil giffue til
kiende/ at Kircken ſkal bliffue me=
get ſkrøbelig oc ælendig vdi Alder=
dommen/men hand vil vdi denne
ſkrøbelige Alder icke forlade oſſ.
Menniſkens hielp oc raad er alt
for ſkrøbelig oc ringe/huor aff wi
ſkulle lære oc ſtadelige beſlutte/at
Gud er den ſom beuarer det ar=
me Menniſkelige kiøn/ oc met ſin
mact opholder oc beuarer alt det
ſom beuaris / ſaa ſom CHriſtus
ſiger : JEG er Vinſtocken/ i ere
grenene/ etc. Foruden mig kunde
i intet giøre.

Dette altſammen ſkulle wi
offte oc idelige betracte / huad

Kircke er/ huor oc huorledis hun altid haffuer verit / oc huorledis hun formedelst Guds Søn/haffuer stedse verit beuaret oc opholdet/ Oc skulle met Guds Ord styrcke oc opuecke oss til en aluerlig Bøn / oc bede/ at Gud vilde stedse oc altid samle sig en Christen Kircke oc Menighed vdi disse Land oc Riger / oc den naadelige regere/opholde/oc imod Dieffuelen/ Tyrcken/ Tyranner oc falske Lærere / beskytte oc beuare.

Til saadan Bøn hører oc dette/at wi selff leffue i Guds fryct/ aluerlige lære oc betracte den rene Christelige Lærdom / at wi ocsaa a skicke oss venlige mod de arme Predicantere/som Ordet forkyn-

de/oc flitelige holde Vngdommen
til Lærdom oc Tuct. Nu haffuer
den verdige oc vellærde Christo-
phorus Lasius i denne effterføl-
gendis Scrifft / trolige forklaret
vor Christelige Lærdoms hoffuit
Artickle/ om omuendelse til Gud/
om Synden / om Naade oc om
Trøst ved Troen til Jesum Chri-
stum/ om en ret Bøn oc Paakal-
delse/om ret Guds tieniste/ oc ny
Lydighed/Met saadanne Scriff-
ter skulle wi trøste oc husuale oss
oc dennem idelige betracte / som
S: Pouel siger: Lader den HEr-
ris Christi Ord bo riglige iblant
eder/ i all Visdom. Oc er det vis-
selige sant: Huor som Guds ord
boer vdi Hiertet/ det er/ huor det

vdi en sand Penitentze oc omuen-
delse anammis ved en ret Tro/ i
det samme Hierte boer Gud selff/
met sin verelse oc krafft / saa som
vor HERRE Christus selff si-
ger: Huo mig elsker/hand holder
mit Ord/ oc min Fader skal elske
hannem/ oc wi skulle komme til
hannem oc giøre vor bolig
hos hannem. *Datum* 15.
Ianuarij, Anno
1556.

Det gyldene Klenod / om det fortaffte Faar. Luce i det *XV. Cap.*

DER komme til vor HERRE Jesum allehonde Toldere oc Syndere / at de vilde høre hannem / Oc Phari⸗seer oc Scrifftkloge knurrede / oc

sagde: Denne anammer Syn-
dere / oc æder met dennem.

Da talede hand denne Lig-
nelse til dem / oc sagde: Huilcket
Menniske er iblant eder / som haff
uer hundrede Faar / oc der som
hand mister it aff dem / at hand
icke lader de ni oc halffemtesinds
tiue i Ørcken / oc gaar hen effter
det som bleff borte / indtil hand
det finder? Oc naar hand haff-
uer det fundet / da legger hand
det paa sine Skuldrer met glæde /
oc naar hand kommer hiem / kal-
der hand sine Venner oc Naboer
oc siger til dem: Glæder eder met
mig / thi ieg haffuer fundet mit
Faar / som vaar fortafft. Jeg si-
ger eder: Saa skal der oc være

glæde i Him̃elen/offuer en Syndere som giør Penitentze / mere end offuer ni oc halffemtesinds tiue Retfærdige / som icke haffue Penitentze behoff.

Eller huilcken Quinde er/ som haffuer thi Penninge/oc mister en aff dem/ som icke optender it Liuss / oc feyer Husit/ oc søger met flid/ indtil hun finder hannem? Oc naar hun haffuer fundet hannem/kalder hun sine Venner oc Naboersker/ oc siger: Glæder eder met mig / thi ieg haffuer fundet min Penning / som ieg taffte/ Lige saa siger ieg eder oc/ skal være glæde for Guds Engle/ offuer en Syndere / som giør Penitentze.

Summa paa denne Lignelse.

DEnne Text er en trøstelig Penitentze predicken / om saadanne Synderis rette art oc nature / offuer huilcke alle Engle i Himmelen glæde sig. Der hoss giffuis ocsaa tilkiende / huilcken en aluerlig handel det er / met it Menniske der rettelige vil omuende sig til Gud / at der hører mere til / end enten Papistiske / Glisnere oc Hychlere / eller Mundchristne oc Naadesyndere tencke.

Indgang til denne Forklaring.

VI haffue her en skøn deilig oc lystig Malning oc contrafej forhaanden / som er beredt oc indsæt / aff den rette Mestere / huor vdi besyn-

derlige tuende stycker affmalis oc frem-
sættis. Først huorledis det haffuer sig
met alle Menniske/ huad de ere/ som er
fortaffte Faar/fortafft Gods/fortaffte
Sønner/ oc haffue Naffn aff den for-
taffte Salighed/saa at der som de bliff-
ue saadanne som de ere / kunde de icke
bliffue Salige.

Der næst haffue wi ocsaa it deiligt
Trøstebillede i vor HERRE Christo/
thi her affmalis / huad for it Embede
hand haffuer anammet aff Gud/ om
hand er kommen at lade slæt forfaris oc
oc bortkaste det fortaffte/ oc at fordøm-
me Syndere/ eller oc at oplede det vild-
farendis/ oc beuise Syndere Naade.
Denne Malning oc Contrafej er vel
verd/ flittelige at beskue oc betracte / oc
det for tre Aarsagers skyld.

Først fordi / at mand finder intet
om saadan Penitentz oc bedring / som
gielder faar Gud/ i nogen Lærdom vdi
den gantske vide Verden/ icke heller vdi

Mosi Low /endog at hun er giffuen her offuen aff Himmelen. Fordisaa hun kreffuer icke vden tuende stycker/som er/ Fuldkommen Lydighed/ eller timelig oc euig Straff. Det er de tuende Torden stene/ som hun slar til oss met / Det er den forskreckelige Basune liud/for huil- cken Hiertet forfærdis oc forskrecker i Liffuit/Der imod hielper intet/En arm Syndere maa beklage oc bekiende sin Synd oc Offuertrædelse huor hand vil / om hand end skønt døde aff stor Banghed oc Hiertesorg/ saa vdkreffuer dog Louen sin rettighed foruden all naa- de oc formildelse/ hun skøtter om ingen omuendelse / Men hun trenger ocsaa vden all Naade met den euige Forban- delse/ind paa den Syndere/som angrer oc fortryder sin Synd/ Men Euange- lium fører Penitentze predicken met sig/ strax i begyndelsen oc gaar Louen langt tilforn.

Der næst er her CHristi person/

huilcken ocsaa giør meget i denne sag/ fordi det er hand som siger Johannis i det ottende Capittel: Der som ieg vidner om mig selff/da er mit Vidnesbyrd sant. Denne Predickere kand ingen giøre noget effter hand kiender sig selff allerbest / der er ingen/ som saa kand tale om hannem / affmale hans Hierte oc alle hans Tancker/som hand selff/Der faare skal mand holde meget aff denne Text:

For det tredie skal Englenis glæde oc saa egge oc locke oss til/ at wi flittelige giffue act paa oc beskue denne Contrafei/ om huilcken Engelsk glæde Christus siger/ at Englene/ som skue Guds Ansict/ haffue ocsaa noget nedre paa Jorden/ som de glæde dennem offuer/ som er Syndere der giøre penitentze.

Nu vide wi vel / at Englene icke glæde sig som Mennisken/ offuer timeligt Gods/offuer Sølff oc Guld/Gyldene oc daler/ det giffuer dem ringe eller

slet ingen lyst/Der faare maa deris glæde vere anrørendis noget mere oc større end alle Klenod paa Jorden ere. Disse Aarsager skulle wi som Guds vdualde/ der ere kallede til det euige Liff/ lade oss gaa til Hierte/opuecke oc øgre det søffnactige oc doffne Hierte i Liffuit/oc met all aluerlighed / flid oc vindskibelighed/ høre det hellige Euangelij penitentze predicken/ som lydige Faar/ der gierne lade sig finde/ saa tilige som der ickon ledis effter dennem. Der faare ville wi nu tage til Hoffuet sagen.

Hoss denne handel skal oc maa mand først vide / huad Penitentze oc bedring er / oc huor vdi hun staar.

Pœnitentia quid?

Huad Penitentze er?

EN Christelig Bedring oc Penitentze / er en Synderis aluerlige omuendelse/ huilcken der

skeer i Christi Naffn/ naar Menniskeet føler Guds wlidelige Dom imod Synden: Dog for den Naadis skyld/ som oss i CHristo tilbiudis/ icke fortuiler/ men vdi Ordet befatter Syndernis forladelse/formedelst Troen til Christum/ aff den hellig Aands krafft: Met en tilbøiet oc hiertens vilie/ at tiene Gud/ i en ny Lydighed/ all sin Liffs tid/ oc at foruente Troens ende/ som er den euige Salighed.

I denne beskriffuelse er talet om try stycke/ som høre til en Christelig penitentze: Huo som vel kand acte oc besinde de samme try stycker/ hand skal diss bedre forstaa denne effterfølgendis forklaring.

Om det første stycke/som hører til en Christelig Penitentze.

DEt første Stycke som bør at vere vdi en retskaffen Christelig Penitentze/ heder Anger oc Ruelse / oc er en bedrøffuet Samuittigheds sorgefulde oc bange klagemaal / huilcken der føler oc fornemmer sine Synders mangfoldighed / forfærdis och forskrecker for Guds wlidelige Dom oc Vrede/ vilde gierne at saadanne Synder vaare icke giorde / oc dog vdi saadan forskreckelse icke fortuiler / oc vndergaar.

Wi kunde paa vort Danske maal

icke gioret bedre / wi kalde det Anger oc Ruelse/ men Scrifften bruger langt it andet ord/ som heder Contritio : Conterere det heder sønder knuse eller sønder støde/ lige som mand sønder slar eller støder noget i en mortere. Der aff kommer Contritio, som er rettelig effter Scrifftens art at sige paa Danske/ it bange oc sorgefult hiertestød/ saadan angist oc banghed huor aff Hiertet vil brøste sønder vdi Liffuit/ saadan Samuittighedens forskreckelse/huor aff Sielen bliffuer saa redt oc fryctactig / at Mennisket veed aldrig huort hen det skal vende sig. I saadan forstand oc mening bruger Dauid det / i den atten oc tiuende Psalme / huor hand saa siger: Jeg er saare forstøt oc forknusit/ Jeg hyler for mit Hiertis wrolighed. Saadan en wrolig Samuittighed heder Cor contritum, it sønderknusit/ sønderbrut eller sønderslagit Hierte : Jeremias siger i det tredie oc tiuende Capittel: Con,

tritum est cor meum. Mit Hierte vil bryste i mit Liff. Item Dauid i den halfftrediesinds tiue oc første Psalme: Cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Gud du forsmaar icke it sorgefult oc angerfult Hierte. Fordi Guds fryct naar hun bliffuer leffuendis i Hiertet/oc Guds euige vrede lader sig føle i Samuittigheden / da er der icke skemt paa færde/ men er den rette nøgel til Helffuedis forborg/huo der kommer ind/ hannem sla Helffuedis ilds gnister vnder Øynene / hannem bliffuer saa bange/ som hand sade allerede i Helffuedis gløder: Dog er saadan forskreckelse støre i en end i en anden. Dauid fornam hende paa det alder haardeste / hand veed aff hendis dødelige krafft at sige vdi den atten oc tiuende Psalme/ at hun giør it beffrendis Hierte / som forsmelter i liffuit lige som vox/ Item dum me Øyen/ Synen forgaar aff stor angist/ fortørrede oc foruissnede Lender/

Liffuet mister all sin mact/ oc tager altsammen bort/huad paa Mennisket er/ Forkuusede been/ Benene ere skrøbelige oc ville icke lenger bære Mennisket. Dette altsammen kommer der aff at Guds fryct iager oc driffuer en Syndere/ oc Hiertet forskrecker i Liffuit/met Banghed oc sorg/ for Helffuedis pine oc det euige marter. Huo som der faare fortuiler oc falder vdi misshaab/ hand sider i Dødsens skugge / oc haffuer ingen ro / Dette maa vere sagt til at forklare det ord Contritio.

I saadan Banghed oc Ruelse bør at vere try tingester.

Først/ at det icke er glisnerj/hychlerj eller soffuendis tancker / men idel aluere/at klagemaalet offuer Misgierningerne som wi bedreffuit haffue / gaar aff Hiertet/ at Mennisket bekiender sit Jammer oc ælendighed / føler Guds fryct vdi sig / driffuer Guds trusel vdi

Hiertet/ lige som skarpe pile/ oc giøret
at Synderen saa lidet kand taalle oc lide
den pine/ saa lidet som mand kand lide
it Suerd i sit Hierte/ foruden stor ve-
nelse oc skrig/ naar det saa kommer/ da
er det ret Anger oc ruelse/ oc vden falsk-
hed/ det haffuer ocsaa vduorttis mercke
oc tegn met sig / om huilcke der talis i
Scrifften. Joel siger i sit andet Cap:
Vender eder om til mig aff gantske
Hierte / met faste / met graad oc met
klage.

Men mand finder mange Glisnere
Hychlere oc Mundchristne / som lade
sig see met optenckte tancker/ oc vduor-
tis vedtagne facter / oc mene/ naar de
ickon nogit drømme om Anger oc Ruel-
se / icke forsuare oc fordagtinge deris
Synder for ret / men bekiende dem for
vret/ oc det som er ilde giort/ da haffue
de Anger oc Ruelse nock. Men det er
der met icke vdræt. Det Lende slag der
Jeremias Prophete taler om/ vdi sit el-

lefft oc tiuende Capittel: maa ocsaa vere der hoss/ der som det bliffuer borte/ da er der ingen aluere forhaanden. Om dette Lende slag siger Propheten saale-dis: Effter at ieg er bleffuen vittig/ slar ieg mig paa Lenderne. Det siger hand ved en Lignelse/som er tagen aff Quin-der i fødsels nød. Item Jeremie i det Trediuende Capittel: Huorledis gaar det til (siger Gud) at ieg seer alle Mend haffue deris hender paa deris Lender/ som Quinder i Børns nød? Saadan en Lignelse om en sorgefuld oc bedrøff-uet Barsel Quinde/ fører Propheten til penitentze/ lige som en Prøffuesten/ huor ved mand skal kiende en sand An-ger oc Ruelse/ oc siger: Lige som en siuglig Quinde/ naar hendis fødsels tid tilstunder/ Pinen forøgis/ Fosteret sto-der paa Lenderne/ hun icke kand skiule sin nød/ Men aff stor hiertens angist oc ve/ slar sig paa Lenderne/ der som hun mest finder sin pine/ lige som hun

vilde ſige: Jeg maa bliffue met Barn oc alt/ pinen er mig for ſtor / Jeg kand det icke lenger taalle.

Lige ſaa / naar it Menniſke rettelige oc aluerlige / angrer oc fortryder ſine Miſgierninger/ kommer beffrelſe/ forſærdelſe oc redzel / Den arme Syndere ſlar ſig for ſit Hierte oc Bryſt/ Lige ſom en Quinde i fødzels nød paa ſine Lender/ Samuittigheden ſkelffuer oc beffrer / de klagendis tancker komme op/ lige ſom ſkyer paa Himmelen / da maa ocſaa Tungen frem oc giffue tilkiende den hemelige Hiertens banghed/ venelſe oc klage/ ſaa ſom mand kand ſee paa den forlaarne Søn/ i dette ſamme Lucæ femtende Capittel / hand ſiger: Fader ieg haffuer ſyndet imod Himmelen oc faar dig/ ieg er her effter icke verd at kaldis din Søn. Hand ramde Lenderne/ det vaar it ſlag/ der ſønderknuſede alle Benene / ia Hiertet i Liffuet. Fordi hand bekiender icke aleniſte ſin

Synd/ met stor sorg oc banghed/ men hand siger ocsaa Dommen aff offuer sig selff/ at hand formedelst sin haard-nackede oc fortrædelige wlydighed/haff-uer forkast at kaldis hans Barn/ disli-gest all Faderlig kierlighed oc troskaff/ oc er icke det Naffn verd/ meget min-dre at hand skulde nyde nogen Faderlig Naade oc Godhed. Huo som saa seer til sine blodige Synder/ i saa maade føler sin wuerdighed/ hand slar sig paa Lenderne som Dauid giorde/der hand sagde: Jeg haffuer syndet imod HER-REN/ som der staar i Samuels an-den Bogs tolffte Capittel.

DEt andet som bør at vere tilstede i en retskaffen Anger oc Ruelse/ er it al-uerligt forsæt/ at affstaa aff alle Syn-der/ oc at legge sig effter det gode. Det er icke nock at Mennisket klager paa sig selff/ bekiender sine Misgierninger/ oc haffuer en stor mishagelighed der til/ men der maa ocsaa vere en ret sand had

oc fiendſkaff imod Synden / at fly oc ſky hende / lige ſom en Aarſage til den euige Død.

Det er den fruct/ huor paa mand kand kiende en ſand Anger oc Ruelſe / den kand icke vere borte / ſaa fremt ſom Guds fryct haffuer ellers ræt feſt rod i Menniſket. Huo ſom det veed/ at Synden fører met ſig en woffueruindelig ſkade/ oc kaſter Offuertræderen i en euig pine oc iammer / hand hader wræt lige ſom Døden / oc bliffuer Synden ſaa findſk oc gram/ lige ſom Helffuede ſelff/ ſom det Sprock lyder vdi Salomons Ordſprock i det ottende Capit: Guds fryct hader det onde.

Det tredie ſom bør at vere tilſtede i ret ſand Anger oc Ruelſe/ det ſiger Chriſtus ſelff hoſſ Lucam i det fierde oc tiuende Capittel: Chriſtus ſkulde i ſit Naffn lade predicke Penitentze oc Syndernis forladelſe. Saa heder

det tredie stycke som bør at vere i Anger oc Ruelse/ I CHRISTI NAFN, dette Naffn affuerier fortuilelse / oc giøret/ at om en Syndere end seer lidet ind vdi Helffuedis forborge / forfærdis oc forskreckis / for Syndsens storhed/ skelffuer oc beffrer for sin Samuittigheds banghed/ hand dog ligeuel icke slæt fortuiler/ falder i Mishaab/eller tencker: Huad skøtter Gud om min Penitentze? hun er io icke fuldkommen / icke heller den Naade verd. Saadanne suare stød oc tancker / møder dette tredie stycke / som heder I CHRISTI NAFN, oc lærer/ at/ huo som haffuer Anger oc Ruelse offuer sine Synder/den haffuer Gud en behagelighed til / icke for hans verdigheds oc fortienistis skyld/ som vore Papister drømme met deris sufficiente contritione, men for det Naffn skyld paa huilcket Penitentze skal haffue sin fundament oc grunduol / lige som paa en sterck oc fast Klippe/ som vel kand

b 2

bære din angist/ iammer oc nød/ oc alle dine fremfarne Synder. Fordi dette Naffn viser strax til den person/ som formedelst sin fyldist giørelse haffuer saa meget fortient oc forhuerffuit/ at Gud lader sig vor Anger oc Ruelse gaa til Hierte/den samme icke foracter/men som en velbehagelig Gudstieniste annammer/oc lader den bedrøffuede Synderis forknusede Hierte oc sønderslagne Aand/ for sin Søns skyld vere sig it tacknemmeligt Offer.

Det er skilsmissen imellem Louen oc Euangelium/ oc den rette Euangelij begyndelse/ at Penitentze oc bedring/ finder huercken rom eller sted i Louen/ men hun er vel hørt i Euangelio/ hun rører den Himmelske Faders Hierte/ det haffuer store merckelige Aarsager/ Gud seer til det Naffn/ huilcket hand selff haffuer oss faaresæt/huilcket mand icke finder i Louen/det samme nyde wi/ det giøret/ at Gud icke forsmaar vore

sorgefulde oc bedrøffuede klagemaal / iemmerlige suck oc raab / offuer den euige Jammer oc plage / Vaare icke det / da maatte it Menniske / saa tilige som det tenckte paa sine Synder / fortuile: Fordi Synden er Dødsens braadt. Oc lige som it Suerd haffuer sit bid aff skarpheden / oc kand intet bide vden skarpheden / lige saa er Døden foruden Synden slæt krafftløß. Men hand bekommer oc faar sin braadt aff Synden / Saa at huor som Synden lader føle sin fordømmelige krafft / der er Døden strax met sin braadt bag effter oß / oc sætter til Hiertet / at Mennisket for angist maa fortuile / oc i saadan forskreckelse ned siuncke / om der icke komme redning oc hielp. Men lige som Suerdens aadt stiger aff / oc icke giør nogen skade / naar mand holder Skiolden imellem Suerdet oc sig / saa kand Fortuilelse intet fatte / naar Christi Naffn kommer der imellem / det holder oppe oc

affuerier / at Brodden icke gaar for-
dyfft ind i Hiertet.

Der faare kunde wi aldrig fuld-
tacke Gud for denne velgierning / som
lader oss forkynde Penitentze i Christi
Naffn / det er Anger oc Ruelse / for vo-
re Synder / dog vden fortuilelse / at
Gud vil icke forkaste / den bedrøffuede
Samuittigheds klagelige raab oc venel-
se / men Naadelige høre / for den sag
skyld / at hans enbaarne Søn / haffuer
nock oc offuerflødelige i sit Hierte ang-
ret oc ruet dennem / oc met sit Liff giort
fyldist der faare. Saa er Penitentze i
Christi Naffn / Euangelij rette begyn-
dere.

Det andet Stycke / som hører til Penitentze.

HEr effter følger nu det andet Stycke / som hører til en Syndere / der vil giøre

en Christelig oc aluerlig Penitentze/som er Troen til JEsum CHristum / oc at anamme Trøst formedelst Syndernis forladelse / huilcken hand troer oc foruenter.

Naar Scrifften taler om Troen/ da meen hun icke saadan Tro/ som alene flyder paa Tungen/icke heller nogen vduortis Tro/ at mand tager troning paa/huad den ene siger den andē/eller oc at mand troer de besynderligste Artickle i vor Christelige Religions Lærdom/ huilcke formedelst den almindelige for-

ſtand/ocſaa kunde begribis aff Jøder oc Tyrcker. Det er icke mere end en viderlig Tro/ at mand veed huad Scrifften ſiger om CHriſto/ oc kand formedelſt Tungens forarbeidelſe ſige det ſamme fra ſig igien / opregne det ene effter det andet/lige ſom andre Hiſtorier/huilcken Tro mand paa Latine kalder Notitiam hiſtoricam, kundſkaff paa Hiſtorier eller huad ſom ſkeedt er/ huorledis det er tilgaait: der om tale wi icke/ men wi tale om den ſaliggiørendis hiertens Tro/ ſom er om en liffactig Tillid/ſom ſtaar i Hiertet/oc huiler ſig paa den Naadeſtol CHriſto / huilcken de ſkøne Cherubim ſkiule met de Guddommelige beſkermelſis vinger/ imod Døden/Dieffuelen/ Synden oc Helffuede/ huilcken Tro der fører met ſig Trøſt oc krafft/ alleuegne affuerier den regerendis ſynd/ førſt i Samuittigheden/ formedelſt alle Miſgierningers forladelſe/ Der næſt vdi Hiertet formedelſt den oprindelige

Synds dødelse som er i Kiødet / For det tredie/ i de vduortis Lemmers tuang/ at de icke skulle lade dennem bruge / til Wretfærdigheds vaaben som tilforn. Om saadan en Tro tale wi her / hun er megit suar/ for de tings skyld / som huer skal befatte/ begribe oc holde.

Det første som Troen befatter.

DEt første som en liffactig Christelig Tro begriber / er at hun fatter Aarsagen huorfor Guds Søn bleff sent til Verden / foruden huilcket ingen kand kiende CHristum. Fordi huo som icke veed huorfor Guds Søn maatte komme til Verden / for huad sager det skede/ hand skal aldrig kunde acte Christi fyldistgiørelse / Trons retfærdighed oc Syndernis forladelse at vere saa storlige for nøden/som de ere vdi dennem selff. Men der ere tre Aarsager til/ huilcke vel haffue en fast oc stadig Tro behoff.

DEn første Aarsage huor faare Gud maatte sende oss sin Søn / er den euige straff / som er lagdt paa den timelige offuertrædelse. Dette er den forbandelse der Moses taler om / vdi huilcken Gud lader sig mercke paa det aller grūmiste / saa at hand er saadan en streng / veldig Dommere / at hand tør paalegge en arm Jordklemp / som er aff naturen tilbøielig til ont / oc haffuer faaet saadan tilbøielighed / formedelst fremmede Synder / hues Leffnet er neppelige en spand bret / hues Misgierninger ocsaa haffue begyndelse oc ende / saadan en arm Jordklemp siger icg / tør Gud paalegge en euig oc wendelig straff.

Det maa vere en streng oc grum heffngerighed / som aldrig kand bliffue mættet / End kand den vsle Verden foracte Guds vrede. Men betenck ickon / huad der sigis / vdi S: Hansis obenbaring i det fiortende Capittel: Deris pinis røg skal opfare fra euighed

til euighed. J denne Lignelse see wi en sørgelig Malning. Hand siger at de Fordømde quellis/ saa at de aff det store Marter oc wsigelige pine/ ryge lige som en Hest/ der met it suart læs gaar op at it høyt Bierg/ at hand suedis/ oc aff det suare arbeide giffuer damp oc røg fra sig: Lige saa snurcke oc skryde/ hoste/ stønne oc snue de/ vrie oc vene sig/ saa at der gaar røg oc damp fra dennem/ Men det er end det forskreckeligste/ at saadan røg opstiger fra euighed til euighed/ At naar en euighed haffuer ende/ skulle de Fordømde tencke/ wi haffue nu sidet hundret tusinde Aar i denne Helffuedis pine/ nu skal det vel lade aff/ Gud lader sig nu vel nøye/ Men der begyndis strax en anden ny Euighed/ oc alt saa frem at/ altid den ene Euighed effter den anden/ saa at der aldrig kommer Ende paa/ huo det betencker/ den vil Hiertet i Liffuit forfærdis: Dog maa det icke aleniste betenckis/ Men det maa

b6

ocsaa troes. Fordi saadan euig Marter oc pine lader sig icke see for Øyen/ Derfaare er det for Verden ickon en gantske stor spot/ hun gaar secker oc tryg hen / oc dantzer i fult spring paa idel Rosen/ acter Synden for en stor baade oc fordeel / Guds vrede imod Synden for en skemt. Men wi skulle saa stadelige oc visselige indtrycke i vore Hierter saadan euig heffn formedelst en stadig oc fast Tro/ och saa lidet tuile der paa/ lige som den yderste Domme dag vaare allerede fremgaaen/lige som mand saae Helffuedis Ild brende offuer alle de fordømde/met liius oc klar Lue foruden affladelse.

Huo som met it trofast Hierte betracter oc betencker saadan euig Jammer/ vdi huilcken den gantske Verden maa brende oc forderffuis / oc icke tuiler der paa/hand forstaar oc mercker den første Aarsage/ huor faare Gud haffuer sent sin Søn til Verden/som er/ at affuer-

ie vor euige Fordøмmelse som Christus siger/hos Johannem i det tredie Capit:

DEn Anden Aarsage / huor faare Guds Søn maatte sendis til Verden / er Guds strenge Nidkierhed oc Retfærdighed/ huilcken der tenckte intet at lade bliffue tilbage eller giffue til/aff den forneffnde euige Døds straff / oc vilde ingen Synd forlade / vden hun finge sin tilbørlighed/ som er/ fuldkommen Lydighed / met Louens fyldistgiørelse / oc nøyactig Betalning for den gantske Verdens Synder. Dette altsammen kommer der aff/at Guds Retfærdighed er en ting met den Guddommelige værelse / Guds naturlige art oc egenlighed giffuer oc formaar icke andet/ hun er Syndens dødfiende / kand ingen wret lide/ oc kand icke heller lade den allermindste oc ringiste Synd oc offuertrædelse hengaa wheffnd oc wstraffit. Den vrede maatte huer mand bære/paa

67

huilcken Gud kunde mættis/ oc bruge sin retfærdige heffn. Derfaare/der hand vilde aff Faderlig Barmhiertighed beuise Naade/ vdualde hand sin Søn til en Meglere/ dog met saadanne forord/ at hand skulde tage vor fortiente straff oc pine paa sig/ hand lod sin retfærdige Vrede/ huilcken hand haffde suorit paa/ oc Loffuens forbandelse/ vdgaa offuer hannem.

Dette altsammen haffde vel anderledis kundet skeedt/ haffde icke den nidkierhed imod Synden verit saa stor oc grum. Fordi der vaare vel andre oc lideligere veye forhaande/ som er Euig Forbøn oc Knæfald. Haffde det icke veret saadan en Person nock/ at hand haffde oss til gode/ ydmyget sig/ oc haffde faldet sin Fader til fode/ der met at stille hans Vrede? Men det vaar den nidkiere Retfærdighed alt for lidet oc ringe/ hun kunde icke lade det saa vere gaat/ Vilde Sønnen fordrage Sa-

gen/affuende den grumme Vrede/ føre Syndere til Naade/ oc forhuerffue bestandig Fred / da maatte hand lade sig giøre til Synd oc forbandelse for oss / tage Straff oc Pine paa sig / oc met sit Blod betale der for / giffue sig selff den bittere Død/ oc sit Liff til it Skyldoffer/ lige som it wskyldigt Lam der viste aff ingen Synd.

See/saa megit haffuer vor Gienløsning kaastet / Saa surt bleff det den HERRE Christo vor Saliggiørere/ Saadan en dyr betalning torde Gud kreffue/aff sin enbaarne Søn/oc Sønnen selff begerede det icke anderleds / Hand lod det icke bliffue hos sin Naade oc euige Forbøn/men kom aff Himmelen/ bleff Menniske/ giorde i sin Menniskelige nature/Gud sin Fader icke aleniste it blodigt Knæfald / i Vrtegaarden/ der hand aff banghed suette blodsdraaber/men lod sig ocsaa ophenge paa et hellige Kaarss / lige som en anden

Missdedere/ oc vdgaff sit dyrebare w-
skyldige Blod/ som Vand/ til alle Men-
niskis Synders vdslættelse. Huad vaal-
te det? Det vaalte det/ at Sønnen klæd-
de sig io saa vel met den grumme nid-
kierheds kiortel imod Synden / oc tog
den heffngerige Retfærdigheds pantzer/
der Esaias i det halfftrediesinds tiue oc
niende Capittel om taler/ io saa stifft
paa sig som Faderen selff/ Ja alle per-
soner i den Guddommelige værelse haff-
ue lige Rystning oc klædning/ Det er /
Gud Fader/ Søn oc hellig Aand/ haff-
ue alle fattet lige grum vrede/ imod alle
wlydige: Den samme Vrede vil Chri-
stus icke lade brende forgieffs/ men gaff
sig der vdi/ begerede selff at den gantske
Guddommelige Maiestat maaatte ske
en fuld betalning/ som skede formedelst
hans wskyldige pine oc Død/ Det haff-
uer behagit Sønnen selff vel/ for sin
Guddommelige Nidkierheds skyld/ paa
det at intet Creatur huercken i Himme-

len eller paa Jorden/ skulde tencke / at Guds Vrede skemtede met hannem.

Huo som i saa maade betencker denne Aarsage/ at Gud icke vilde lade nogen Synd / i huor liden eller ringe hun kunde vere/ bilffue vheffnt / paa sin allerkieriste Søn/ hand mercker vel huor storlige det vaar for nøden / at Gud sende sin Søn i Verden/ til en fuldkōmen forløssning oc betalning/for alle Mēniske/ hand kand ocsaa met stør=re aluere begere Syndernis forladelse.

DEn tredie Aarsage/ huorfaare Guds Søn maatte sendis til Verden/ er Syndens storhed oc Mangfoldighed / met den velfortiente Fordømmelse. Denne Aarsage følger aff de andre to/ der nu ere omtalede/ oc er vel verd at mercke Fordi at effterdi Gud truer met euig Fordømmelse/ oc fant der faare ingen/ som kunde stille sig tilfreds / vden sin egen Søn/ oc vilde met ingen ting lade

sig fornøie/ vden met Christi wskyldige Død/ saa følger der aff / at vore Synder oc Misgierninger ere saa wmaadelige store / vor skyld saa wmaadelig oc wtallig/ oc vor offuertrædelse saa høy/ at de icke lade dennem vdsige met ord/ eller met tancker begrunde/ Mēniskens/ fornufft som formedelst onde begeringer lader sig forblinde / kand icke acte eller regne Wdyd oc last for Synd at vere/ eller kiende ræt for wræt/ men tillegger huer Wlydighed oc Offuertrædelse sin tilbørlige Straff. Men de thi Guds Budords offuertrædelse / er saadan en forfærdelig oc gruelig ting faar Gud/ ved huilcken Menniskеt forkaster Liff oc Siæl euindelige / det kand hun icke begribe/ Ja hun lader sig tycke / GVD handler alt formegit hart met Fattige folck/ i det at hand truer at ville straffe den forgengelige offuertrædelse til euig tid.

Men wi skulle icke aleniste ansee

den blotte Wlydighed/ oc timelige Forseelse/ huorledis hun haffuer begyndelse oc ende/ Men betencke den euige/ wdødelige/ retfærdige oc allerhelligste Maiestat/ at Mennisket met sin wlydighed haffuer forgrebit sig imod det allerhøieste Gode/ som kand vere enten i Himmelen eller paa Jorden/ saa at Gud haffuer ret til at hiemsøge Synden met euig Fordømmelse/ efftherdi at hun skeer imod saadan en Maiestat/ aff huilcken Mennisket haffuer faaet Legeme oc Siæl. Det meen Gud Jeremie i det syttende Cap: der hand siger: **J haffue optendt min vredis Jld / som skal brende euindelige.** Det ere klare oc forstandige ord/ Guds vrede brender som en Jld/dog icke vden Aarsage/ Wi ere de/ som Jlden optende/ wi fortorne Gud met mangfoldige Synder oc beuegede hannem der til/at hand met rette skulde lade sin brendendis nidkier-

hed brende offuer oss euindelige/det fortiente wi alle.

Men effterdi at Luen aff denne Ild/ er end nu skiult/ ligger som gloende Gløer/ nedsest vdi Asken/ oc haffuer ingen anseelse / at der aff skulde bliffue en euig Ild/ vil det vere alle Syndere fornøden som ville giøre Penitentze/ at de tro saadant/ som er/at vore Synder ere offuermaade store oc wtallige / oc skyldige til euig Fordømmelse. Moses i den halffemtesinds tiuende Psalme taler om den legemlige Død/ at alle Menniske maa dø / det giør vore Synder oc Guds vrede/ der icke lenger kand see til saadant syndeligt Leffnit/oc siger: **Huo troer det at du est saa saare vred? Oc huo frycter for saadan din Grumhed? Lær oss at betencke at wi skulle dø / at wi mue bliffue forstandige.** Klager nu Moses offuer den gantske Verdens Vantro/huil-

cken der icke holder denne timelige Død for it vist oc begribeligt tegn paa Guds fortiente Vrede/ oc vdkreffuer der for Troen aff alle Menniske: Huor megit mere ere wi plictige til at tro / at vore Misgierninger optende en euig Ild / huilcken icke anderledis lader sig vdslycke/ end met de hede taare der Christus vdgaff/ oc met det dyrebare Blod/ som vdflød aff hans fem Saar paa Kaarsens Galie.

DIsse ere de besynderligste Aarsager/ huor faare Gud vdsende sin Søn/ foruden huilcke Mēnisket icke kand kiende den Naade/som oss tilbiudis i Christo/ at vere fornøden behoff til Salighed. Fordi at der som wi icke haffde oss at befrycte/ for det euige Helffuede/ oc Gud lode sig nøye/ met vor egen betaling oc gode gierninger/ huor til haffde wi vor HERRE Christum oc all hans Fyldistgiørelse behoff? Men eff-

fordi at vore Synder forarbeide oc fortiene en euig Straff / oc ingen kand affuende Guds Vrede / vden Christus alene / formedelst sit blodige Offer som hand giorde for oss / da er det obenbare / at saadan Fyldist giørelse vaar høyelige fornøden / oc at Gud for store drabelige Sagers skyld / haffuer sendt sin enbaarne Søn til Verden. Saadan en betenckelse om Guds naadige Vilie / mod oss / oc huad hannem der til beuegede / maa gaa for oc berede veien for det andet stycke som Troen begriber.

Det andet som Troen befatter.

DIsse Aarsager som nu omtalde ere / huor faare Gud vdsende sin Søn / ere en stor beredelse for det andet Stycke som Troen befatter / Naar mand dennem met en sand Tro begriber. Fordi vdi dennem høre wi oc lære: Huor til Christus er kommen:

Huad for en Naade hand met sit Offer haffuer kiøbt oss: Huorledis oc huor ved Guds vrede er stillet. Item/ Huad der skal driffue oss til at anamme saadan Naade/ som er/ de forneffnde Aarsager/ huorfor Gud vdsende sin Søn. Huo som nu saadant veed oc troer det foruist/ hannem fattis alligeuel end nu it Stycke.

Det første der Troen begriber det haffuer hand/som er forligelsen/oc aarsagerne der til/ Dette altsammen er vel store oc ypperlige ting / men dog kand der aff end nu ingen krafftig oc bestandig trøst komme / der for maa det Andet stycke som Troen befatter oc saa strax følge effter/ som er Applicatio , det er at wi giøre oss delactige vdi den Naade/ oc legge oss den til gode/ saa at den som samme Naade oc Syndernis forladelse behoff haffuer / hand formedelst en viss wtuilactig hiertens Tro oc Tillid fører til sig/ drager oc vdtyder

til ſin Samuittighed/ vdi ſin egen Perſon begriber / oc for ſig beholder / den naaderige Trøſt om ſine Synders forladelſe/ ſom formedelſt CHRiſtum er forhuerffuit.

Dette Stycke ligger ſtørſt oc høieſt mact paa / at en angerſom Syndere ſom er beſtedt met Anger oc Banghed / oc er nu formedelſt dette ſom nu omtald er/ hendreffuen oc ført til Haab oc fortrøſtning paa Guds Naade / at hand ocſaa veed at ſkicke ſig i denne Sag / ſaa at hand kand bliffue delactig oc lodtagen i Jeſu Chriſti fortieniſte / den ſamme for ſin perſon / til ſin ſtore nødtørfft oc gaffn nyde oc bruge. Det ſkeer ſaaledis : Naar du arme Syndere kant beſlutte i den almindelige Foriettelſe / dig ſelff met dine Synder ſom klage paa dig / oc din egen Handſcrifft ſom er fuld aff Blodſkyld / oc giøre dig en Eiendom/ aff alt det Chriſtus haffuer lidt oc giort for oſſ/ ſom er hans fuld-

komne Lydighed / oc Louens fuldkom-
melse/ som hand haffuer vdret for oss/
oc den dyre betalning/ som hand forme-
delst sin Pine/for vore Synder haffuer
vdlagt oc forstract / at du vden all tuil-
actighed vdi dit Hierte kant saa beslutte:
Jeg veed at alt det der CHristus / for-
medelst sin Pine oc Død haffuer for-
tient/ det er mit altsammen/ Jeg haff-
uer det at trøste mig ved / saa vel som
Petrus oc Paulus.

Til saadan Applicatz eller tilføiel-
se tiener saare vel/at mand flittelige an-
seer oc beskuer denne herlige oc lifflige
Malning oc deilige lignelse/der wi haff-
ue i dette Euangelo / hende ret oc vel
forstaa/oc vende til vort nytte oc gaffn.

CHristus ligner sig ved en

tro Hyrde / som løber i Skoffuen oc
Ørcken effter it fortafft Faar / leder der
effter met stor møde oc arbeide/ oc tager
sig ingen Ro eller Huile til / før end

hand finder det igien. Naar hand da haffuer fundet det / tager hand det op/ legger det paa sine Skuldrer/oc bær det hiem met glæde. Der maat du først acte oc regne dig for it fortafft Faar / som haffuer forløbet sig fra sin rette Siælle hyrde vor HERRE Christo/ vdi den store vildene Skou som er denne arrige oc onde Verden / der som mand giør Legemit til gode oc fylder Bugen/men Siælen maa hungre.

Der betenck nu din egen fare/huorledis du est bleffuen til skamme/ om du formedelst Secter oc Sueirmere/ haffuer ladet dig forvilde / fra den rette gresgang/eller formedelst vforuarendis Last oc Syndfald/ haffuer brudet it Been sønder/ eller ocsaa i anden maade formedelst daglige fald / est suag oc skrøbelig / kaald vdi Troen oc Kierlighed/ vnderlig/vtaalmodig etc. Eller du est slæt aldelis fortafft oc bleffuen borte/ aff det du saa lenge haffuer verit dreff-

uen vdi it languarigt vgudeligt leffnit oc vxsen/ som er Verdzlig vellyst/ Gerighed/ Aager/ Wkyskhed/ Nid/ Had oc Affuind/ Hoffmod oc Pract/Fraadserj oc Druckenskaff. Du der faare befryxter dig/ at du skulde bliffue fangen oc opæden aff Vlffuen/ oc hans Helffuedis bester / Dette altsammen vil flitteligе met alffuere betenckis/ at du kant søge raad oc hielp at foruinde din skade.

Naar du nu fornemmer / oc din Samuittighed siger dig/ at du ocsaa est it aff de fortaffte Faar/ oc hører hen i de Fortafftis tal/ da maat du vel fortuile paa all din egen Krafft oc mact/ men paa Guds Naade skalt du icke fortuile/ men see til Christum met dit Hiertis øyen/ som hand sig selff haffuer affmalet/ at hand løber effter alle dennem som kaldis hans Faar/ det vere sig foruilte / saargiorde / eller i andre maade siuge Faar/ dem vil hand gierne hielpe/ Ja for deris skyld er hand kommen

96

ſaadan en lang vej / fra Himmelen hid
til Verden / at hand vdi ſin egen Per-
ſon/ vilde oplede dennem / ſelff beſtille
oc fuldkomme ſit Hyrde embede/ſom en
Skabere/ der lader ſig vor Jammer oc
ælendighed gaa til hierte/ kiender oſſ for
ſine Creatur / oc icke gierne vilde lade
ſin Skabning euindelige forderffuis.
Derfor er hand kommen i denne Ørc-
ken/ſom er denne ſlemme oc onde Ver-
den/ at ſøge vort beſte met all troſkaff
oc flittighed / ſom hand haffuer / hoſſ
Propheten Ezechiel i det fiorten oc tiu-
ende Capittel/ forbundet ſig met oſſ/ oc
tilſagt at hand vil oplede det fortaffte/
fly det fouuilte til ſtede igien/ forbinde
det ſaargiorde / vaacte oc røcte det ſkrø-
belige. Det giorde hand en tid lang /
formedelſt ſine Tienere/de hellige Pro-
pheter/men der tiden vaar fuldkommen
kom hand ſelff oc beſøgte de arme Faar/
kaldede at dennem met ſin egen røſt /
predickede Euangelium om Syndernis

forladelse / at Gud tencker paa ingen
Vrede/ men vil aff idel Naade/gierne
forlade oc giffue til altsammen / huad
wi haffue giort hãnem imod/saa fremt
som wi ickon ville tro det/Ja hand haff=
uer icke end ladet det bestaa sig ved saa=
dan Predicken/ men haffuer taget vore
Synder oc Misgierninger paa sig/
baaret de arme wrene oc siuge Faar /
met all deris skrøbelighed/ paa sine skul=
drer/hen til det hellige Kaarssens galie/
toet oc renset dennem met sit wskyldige
Blod/ reddit deris Liff met sin bittere
Død oc pine : Formedelst sin ærefulde
Opstandelse / nederlagt oc ihieltraadt
Vlffuen / met all sin mact som opla=
der oc vduier sine kefter imod alle Sie=
le/Met sin hyrdestaff sønderbrøt Helff=
uede / ødelagt Vlffuens bistandere oc
methielpere / Bucke oc Vedre/ affbrut
deris store horn/met huilcke de saa gier=
ne stode omkring sig / oc bort taget alt
det som skadeligt kunde være.

Alle disse velgierninger maat du fatte tilhaabe / giøre lige som du vaare alene vdi Orcken/trøste dig aff dennem/ met saadanne tancker. At ieg er i tallet met de fortaffte Faar/ det skal icke forskrecke mig/ men nøde oc driffue mig til Christum min kiere oc hiertens trofaste Hyrde/ huilcken er saa bange for mig/ at hand icke kand giffue sig til freds / før end ieg bliffuer omuent / sørger oc bær fare for at Vlffuen skulde wforuarendis forraske mig / derfor kommer hand tilforne/ som den der haffuer vent alt sit Hierte til mig/raaber oc skriger huer dag / at ieg kand sky oc vndgaa Vlffuen.

Efftterdi da at min HERRE Christus saa venlige oc kierlige locker mig til sig/ hui skulde ieg icke ville komme oc høre hans Rost? Hui skulde ieg reds eller frycte for hannem? hans gierninger der hand haffuer giort for mig / de vise mig saadant it Hierte/ huilcket

der slæt brender aff stor offueruettis kier-
lighed/ oc icke veed for den store kierlig-
heds skyld huort det skal vende sig/ lø-
ber Vlffuen i munden/lader hannem
riffue oc slide sig/ oc tage sig aff dage/
paa det hand kunde frelse mit Liff/ til
euig tid. Skal ieg vere blind met seen-
dis øyen/ oc icke mercke saadan wbegri-
belig Kierlighed/ icke kiende saadan at-
traa oc lengelse effter mig? Det vil ieg
icke giøre/ det torde bekomme mig ilde.
Her er ieg/ her bliffuer ieg/ huor kunde
ieg vere beder/ end hoss denne Hyrde/
som haffuer løbet effter mig ind til Dø-
den? oc haffuer mist sit Liff/ paa det
ieg skulde icke fortabis oc bliffue borte
til euig tid.

Det er den rette Applications oc
tilføielsis art oc nature / huo denne vel
kand/ hand er en Mestere. Det kalde wi
en saliggiørendis Tro/ naar den hellig-
Aand saa beseyler Hiertet met Naade
oc Syndernis forladelse / som er for-

huerffuit formedelst Christum/ oc trycker den saa ind/ at Hiertet kand forlade sig der paa/ foracte Døden/Dieffuelen Synden oc Helffuede/ oc endelige beslutte imod alle vduortis Sind / imod all Følelse / Syn oc Hørelse/ at Gud er naadig for sin Søns skyld/Synden er forladen oc tilgiffuen / oc skal aldrig mere kõmis ihu/ Christus er mectigere end Synden/ som klager i Samuittigheden/ Hyrden skal met sin Staff/ lede oc føre oss i det euige Liff / vaare det Dieffuelen end en gang saa leet.

DEt er icke en Tro som hopper oc hueger paa Tungen / der Munden føler oc lader Hiertet vere ledigt / som bruser oc stormer met Ordene/ foruden all Samuittigheds trøst / foruden all Forsyn oc Tillid til Gud / men det er en liffactig virckendis ting/ som giffuer de arme Siælle krafft oc mact / affuerier wro/ stiller Samuittigheden til freds

vdelycker de mistrøstige Tancker/ forringer sorg/ angist oc banghed/ vircker oc forarbeider fred oc glæde i Mennisket/ oc endelige sætter glæde oc Salighed faar øyen. Huo som icke kand komme det saa langt hen/ hand berømme sig intet aff den rette Tro.

Det er vel sant/saa lenge som Synden soffuer / Samuittigheden bliffuer vfristet oc vden Anfecting / Gud holder stille met sin Dom/skiuler Vreden/ lader Synderen grønis oc blomstris / lige som hand haffde alt vel vdret alting/ da kand hand met sin Tunge tro giøre det beste en tid lang / styrcke sin kiødelige tryghed / komme Offuertræderen i en ond vane/ at hand siger: Ja det haffuer ingen nød/ Gud er naadig / hand haffuer lenge siden forglemt det. Det lader sig vel smuct sige met Tungen/ oc formedelst store ord oc praalendis tale/ høyt opløffte. Men saa tilige som Synden vaagner/ giør Menniskeт

wroligt/ lader føle Dødsens brodt/ hier=
tet begynder at disputere om Guds vil=
ie/ finder Guds grumme Vrede / oc
skal alligeuel trøste sig met hans Naade
det sider i Døden/ oc skal begribe Haab
til liffuet / Christus sueber paa Tun=
gen/ men i Hiertet er hand icke end nu
kommen/ Siælen begerer den rette kier=
ne/ oc finder icke andet end tomme skal=
ler/ Da lader skilssmissen sig bemercke
oc see imellem en Tungetro om Christo/
oc en Hiertetro til Christum. Thi saa
tilige som den euige Død giffuer saadan
en Mundchristen ickon it blick/ forskre=
ckis hans Hierte vdi hans Liff/ der er
huercken Haab eller Trøst / men idel
Forfærdelse oc Fortuilelse/ idel fryct oc
Banghed/ klar Vrede oc Wgunst. Thi
Gud vil icke lade saadant Glisneri ve=
re wstraffet.

Der faare / huo som vil være en
ret Christen / hand lade sig ingelunde
nøye met denne Historiske Tro eller

Mundtro/ at hand er kommen til den Christelige Retfærdigheds kundskaff/ oc veed at mand den skal hente oc søge i Christo/ lige som det vaare der met vdret: Men venne sig der til/ formedelst den helligAands hielp/ at hand met Hiertet henger fast ved Ordet/ oc icke alene met Munden/ Paa det at saa tilige som hannem møder nogen Wlycke/ hand da strax kand haffue tilflucht til Christum/ paakalde hannem i sin nød/ oc met all aluerlighed forlade sig paa hannem/ saa skal hand vel kōme frem.

Det Tredie som Troen begriber.

DEr haffue mange hellige Menniske saare bemødet sig vdi denne Applicatz som nu er omtalet/ huorledis wi skulle giøre oss delactige i Guds Naade/ oc legge oss den til gode/ haffue screffuit oc lært megit der om/

d2

oc selff leffue der effter/ saa som Bern-
hardus oc andre flere. Men til det Tre-
die stycke som Troen befatter/ huilcket
heder/ Blot Naade/ ere de langsom oc
seent komne/ de haffue altid tenckt at
vor egen Fortieniste maatte ocsaa vere
der hoss/ oc io i det mindste hielpe no-
get der til. Her aff er Munckerj op-
kömet/ och saa mange optenckte Guds
tienister i Stifft oc Kloster bleffne op-
rette. Det er den gamle Hugorms be-
stilling/naar hand nødis til at lade Chri
stum bliffue Verdsens Saliggiørere/
icke kand forkaste oc ødelegge hans fyl-
distgiørelse oc betalning/ da begynder
hand at formenge oc beblande den søde
Dey/ som er Blot Naade/ met gode
gierningers Surdej/paa det hand kand
formedelst vor egen Fortienistis wnytti-
ge tilsættelse/ til intet giøre/ alt det som
før er omtalet. Derfor sætter Scrifften
ocsaa dette Stycke/ som er Blot Naa-
de/ i det lille ord Gratis, Wfortient/

Slæt forgeffs / For intet / oc aff idel Naade/foruden alle vore egne Gierninger oc egen Retfærdighed. Thi naar Christi fortienistis tilregnelse oc tilføielse er end skønt ret/ Mennisket kand indlycke sig i Foriettelsen / troer at hand haffuer ocsaa laad oc deel der vdi/ saa vel som andre / men hand beblander Naaden met Gierninger/ som en nyttig ting til Salighed/ smider dennem / vden paa / lige som Beg paa Guld / saa er det fremfarne slæt forgeffs / oc Troen er falsk.

Der til er det vel en stor konst / at wi befatte CHRistum som vort eget Gods/kunde giøre oss hans velgierninger nyttige/der ved oprætte den forknusede Samuittighed / Men der met er Sagen icke end nu slæt fuldkommen: Men det giør hende slæt til ende / at du sætter din Tillid paa idel Naade/anammer Syndernis forladelse som en skenck at Gud lader dig nyde sin Søns Pine/

Wskyldighed oc Retfærdighed gaat at/ oc er bleffuen from oc retfærdig for dig/ oc haffuer met sit Blod affslæt dine Synder/det gielder faar Gud/oc ellers slæt intet.

Til denne befattelse/ at mand dette Stycke kand begribe/ hører it rent Hierte oc en subtilig Haand/den der intet tager til sig/vden Christum/ met sin blodige Sued/ hellige fem Saar/ oc dødelige Pine som hand leed for vor skyld/ at Gud vilde der lade sig nøye met/ oc for den skyld vil forlade off vore Synder.

Der som Augustinus oc Bernhardus haffde været ret berystede/met dette Stycke som Troen begriber/ oc grundelige forstaaet dette ord Gratis, huilcke kaastelige Bøger skulde de haffue screffuit. Men den gode Paulus/ hand bruger icke alene denne particula/ Gratis, Men sætter ocsaa Aarsagerne der til/ huor faare det kand icke anderleds skee.

DEn første Aarsage at vor fortieniste vdelyckis / staar til de Romere i det fierde Capit: Derfor kommer Retfærdighed aff Troen / paa det hun skal være aff Naade oc Foriettelsen bliffue fast hoss all Sæd. Det er / den Christelige Retfærdighed er fuldkommen/ hende feil intet paa nogen ting/ paa ingen Louens gierning/ paa ingen Fortieniste eller Betalning/ Pine eller Plage for Synden / hun haffuer intet mere behoff end at komme/ at wi føre oss hende til / oc legge oss den til gode/ det skeer formedelst Troen/ huor met mand befatter hende/ oc lycker hende vdi Hiertet.

For saadan oc ingen anden Aarsage vdkreffuer Gud Troen/ lige som en aandelig haand/ met huilcken mand anammer oc drager til sig/ den Retfærdighed som Christus haffuer oss forhuerffuit/ huilcken som staar vdi Syndernis for-

ladelse / lige som en Naadeskenck / der tilbiudis aff idel Barmhiertighed. Saadan Retfærdighed (siger Paulus) kommer formedelst Troen. Hui kommer hun aleniste ved Troen? Derfor / at hun er aff Naade / lige som hand vilde sige: Saa tilige som der kommer noget mere til / end Troens haand / huor met mand fatter oc anammer Retfærdighed / oc giør hende til sin egen / saa er det it Lapperj / at mand lapper fortienendis gierninger der til / oc bliffuer saa icke lenger blot Naade / men fortieniste. Men det kand Foriettelsen icke lide / hun maa holde fast oc Mennisket maa vere vist der paa / der til tiener den blote Naade / foruden all egen Fortieniste oc Verdighed. Thi der som Foriettelsen om det euige Liff / icke vaare sæt paa blot Naade / som skal vederfaris oss for CHristi oc hans Fortienistis skyld / da kunde intet Menniske / vdi sin Synds fristelse / trøste sig der met / eller stille sin Sam-

uittighed til freds / men hand maatte stedse tuile oc tencke: Dine gode gierninger ere alt for faa/ ocsaa alt formegit wuerdige.

At affuerie saadan tuilactighed / haffuer Gud sæt Foriettelsen paa blot Naade/ paa det at Hiertet skal bliffue quit for den store byrde / som er egen fortieniste/ Vere trøstigt oc frimodigt / forlade sig paa Syndernis forladelse/ som skeer aff blot Naade/ oc er forhuerff uit/ oc fortient ved Christum. Saaledis bliffuer Mennisket trygt formedelst Naadên/ tencker ved sig selff: Nu veed ieg/ det kand icke feile mig / Huad ieg icke er/ oc skulde alligeuel være/ det er Christus bleffuet for mig/ From/ Retfærdig/ Gud lydig i alle Louens gierninger/ er ocsaa giffuet for mig i Døden/ Ieg veed visselige/ huad ieg haffuer behoff til Salighed/ oc icke haffuer eller finder vdi mig selff/ det finder ieg vdi hannem saa fuldkommelige och saa

riglige / som ieg nogen tid haffuer be-
hoff/ der paa vil ieg forlade mig/ingen
Synd skal forskrecke mig/ thi ieg veed
aff ingen Offuertrædelse at sige/ der
ey er betalet oc giort fyldiste for. En
arm Syndere er ieg/oc haffuer fortient
den euige Forbandelse / det er vist/ men
Christus er bleffuen til Synd oc For-
bandelse for mig/ som S: Pouel siger
til de Corinter i det andet Breffs femte
Capittel/Oc til de Gallater i det femte
Capittel/ oc det er skeedt aff Faderens
befalning/ fra huilcken hand er vdsent.
Jeg kand aldrig sidde saa dybt i Guds
Vrede/ at Christus haffuer io kommet
sig saa dybt der vdi/ oc selff vøffuit sig
i Forbandelsen/ mig oc alle tro Christ-
ne til alle Synders forladelse/oc til den
euige Velsignelsis forhuerffuelse.

Huad vil ieg mere? Naar Gud i
Himmelen lader sig nøye/ Huo vil vd-
kreffue meer? Traads Dieffuelen oc
alle Helffuedis porte/Huo vil skylde oc

Vdualde? Gud er her som giør retfærdig/ Huo vil tuile paa saadan Retfærdighed / som Christus haffuer fortient oss? Huilcken der er en sand Gud oc Meglere oc Saliggiørere / forkyndet formedelst wtallige Mirackel/ bestaaet oc vidnet aff Apostlerne/ oc bekient aff saa mange Martyrer / huilcken ocsaa end nu i dag saa krafftelige beuiser sig i alle Gudfryctige.

See saaledis kand en forskreckit Samuittighed forlade sig / paa den Naadige oc wfortiente Syndernis forladelse. Dette er den forsøcte oc grundfaste Steen/ der Esaias omtaler / i det otte oc tiuende Capittel: der icke viger/ saa som den der er grundfest paa Blot Naade / foruden alle Gierninger och Verdskyld/ det giør it Menniske trygt oc stadigt i Troen. Her aff kommer vor Troes oc Tillids vished / der aff bliffuer Hiertet trøstigt oc frimodigt / at vor Retfærdighed staar icke paa Men-

nisten / men paa Christum Guds søn/ oc er affskild fra all vor egen Fortieniste Det er dē første Aarsage til blot Naade.

DEn anden Aarsage/ huorfor at fortienisten vdelyckis / neffnis til de Epheser i det andet Capit: Aff Naade ere i bleffne salige / formedelst Troen/ oc det icke aff eder selff/ det er Guds gaffue/ icke aff gierninger/ paa det ingen skal rose sig. Den Salighed som oss aff Naade vederfaris/ kaldis her en Gaffue/ det er/ en Naadeskenck/ som er Syndens forladelse / der skenckis oc giffuis/ huilcken icke haffuer nogen Gierning/ aff huilcken hun kand foraarsagis eller fortienis/ men er oc bliffuer en blot Skenck/ som er kiøfft ved Christum. Huorfaare da/ saa slæt vden gode gierninger ? Suarret følger effter: Paa det ingen skal berømme oc rose sig.

Gud vil haffue den Roſſ oc Ære/ at hand er naadig/ fører oc leder den tørſtige Siæl til Naadens brønd/ der som hun for intet oc vden Penninge kand dricke det euige Liffs Vand / at mand maa sige : Saa stor eſt Guds Barmhiertighed / at hand forlader/ dem som ere aldelis wuerdige oc det icke haffue fortient/ alle deris Synder aff idel blot Faderlig godhed : Til at beuiſe oc ſtadfeſte det/ haffuer hand giffuet ſin eniſte Søn/ at ſtille ſin Vrede paa hannem. Hand haffuer ſlagit Hyrden / paa det de arme Faar maatte nyde hans fyldiſt giørelſe til euig tig. Saaledis bekommer Gud alene priſen/ ſom wi maa bekiende/ at hand alene er retfærdig/ men wi ere arme Syndere/ aff naturen vredens Børn/ forfaldne/ wduelige til det gode / oc wiydige : Item at Gud icke lader ſig betale met vore gierninger / eller Himmelen affpucke met vor egen Retfærdighed/ det er ret oc vel giort/

det vaare den nidkære oc Retfærdige Gud icke anderledis tilbørligt eller søm-meligt.

Saadan Ydmyghed / naar hun gaar aff Hiertet / er it vist tegn til it forslaget Hierte / huilcket ret kiender sin metfødde Wuerdighed / priser Guds tilbørlige Dom imod Synden / trøster sig dog met Naaden / haffuer ocsaa lyst oc behagelighed til Retførdiggiørelsens rette viis oc maade / oc egen fortienistis wdelyckelse. Her met bliffuer Guds Ære høyt ophøyet / thi der aff prise alle Vdualde hannem / at om hand end er en streng Dõmere / saa haffuer hand dog ramdt saadant it naadigt middel i Sagen / at mand nødis til at bekiende / hans Barmhiertighed at vere større end Vreden.

Det er saadan en høy Maiestat / en offuermaade drabelig loff / pris oc ære / Alene at vere retfærdig / skylde alle Menniske for Wretfærdighed / ingen

Wræt lide/ocsaa fordømme gode Gierninger som en wduelig ting/ at kunde heffne sig til Euig tid/ offuer alle Syndere/ haffue god maade oc ræt der til/ oc haffuer dog saadant it rent metlidigt Hierte hoss sig/der icke begerer at giøre nogen Syndere skade / haffuer icke lyst til nogen Synderis Død/ men er tilbøielig aff Naturen / at beuise sin arme Skabning Naade oc Barmhiertighed/ vil gierne forglemme sin Vrede.

Det er saadan en mectig HErre oc Skabere / i alle maade en stor ross oc pris/der offuergaar alting der mand kand rose sig aff. Thi denne ross giffuer den allerhøyeste / huad hannem til hører/ som er/ at Guds nidkiere Retfærdighed skempter icke / effterdi hun haffuer ocsaa tordt legge en wskyldig Person fremmede Synder til. Item / at Gud Faders hierte er omgiffuet met euig oc brendendis Kierlighed/der aldrig haffuer tenckt paa/ eller hafft i sinde/

d 8

at ville straffe Synden paa de Sandskyldige/ saa fremt mand ickon vil tro det/ men aff Euighed haffuer besluttet/ at ville for vore Misgierningers skyld legge sin Søn gruelig oc wfortient straff paa/ til en naadig Forligelse met den skyldige part / paa det hand kunde giffue alle Menniske Aarsage til Kierlighed oc tacknemmelighed mod sig.

At saadan Faderlig oc skiult godhed vdi Gud / oc saadan naadig vilie mod alle Menniske/ der saa riglige oc slæt forgeffs vden all fortieniste forlader alle Synder/ bekiendis vdi it Christet Menniskis Hierte / det er den rette Ære krone / huilcken ingen bør vden Gud alene / oc huo der legger hannem den til / hand er hannem behagelig. Men deris traadz som ville vere hellige ved gierninger/oc Guds bespotteris roff aff deris egen Retfærdighed/er fordømt til Helffuedis affgrund/ Gud vender sit Ansict fra dennem / hand gider icke

seet dennem/ thi de ville pocke hannem/ Himmelen aff/ oc høre alligeuel at Gud alene vil haffue Rosen.

Den tredie Aarsage huor for wi bliffue retferdige aff blot Naade/opregner Paulus til de Rommere. i det Elleffte Ca: Oc heder Diuisio immediata Gratiæ & Meriti. At naade oc fortieniste ere saaledis atskilde/ at de formedelst ingen middel kunde eller skulle føris tilsammen/ saa som Apostelens Ord klarlige giffue tilkiende. Huilcke der saa lyde: Er det aff Naade/da er det icke aff Gierningers fortieniste/ ellers bleffue Naade icke Naade. Men er det aff Gierningers Fortieniste/da er Naaden intet/ellers vaare fortieniste icke fortieniste.

Huo tør lade sin Mund op imod dette sprock/ der som hand ellers holder noget aff Scrifften? Thi der Staar Først denne Diuisio immediata, paa

det aller veldigste begrundet/ Naade er icke fortieniste/ Fortieniste er icke heller Naade. Met det Ord Naade meen Paulus intet andet/ end saadan Syndernis forladelse/ der den Arme Syndere vederfaris/ aff Naade oc Barmhiertighed/ Som er forhuerffuit ved vor HERre Jesum Christum / foruden all egen fortieniste/ Aleniste formedelst Troen til Guds Søn.

Dersom mand nu effter den rette Pauli art vil tale om Sagen/ da gaar det Ord Naade/ som en vdkast Tordensten/ imod tu stycke/ som ere Louens Forbandelse oc Gierningers fortieniste/ slar dennem baade sønder. Saa siger Paulus til de Rommere i det siette Cap: **Jere icke vnder Louen/ men vnder Naaden.** Det er/ Naaden tager Macten fra Louen/ saa hun icke nu mere kand klage paa Samuittigheden oc fordømme hende. Huo som kommer

vnder Naaden/ hannem kand huercken den regerendis Synd/ eller Louens forbandelse bide paa/ men hand er oc bliffuer frj. Imod gierningers fortieniste bruger hand det sprock til de Galater i det femte Capittel: **I haffue mist Christum/ I som ville være retferdige ved Louen/ oc ere affaldne fra Naaden.** Der sætter hand Naaden imod alle Louens gierninger oc fortieniste/ de maa hede huad de ville/ oc siunis saa deilige som de kunde. I samme mening oc forstand fører oc bruger hand det ord Naade/ i den forbeneffnde sted/ til de Romere i det elleffte Ca: Naade/ siger hand/ er icke Fortieniste. Thi hun ficter strider oc stormer som en veldig Kempe / imod alle Louens gierninger oc fortieniste/ oc meen lige saa vel de Thi Guds bud/ som de Jødske Ceremonier.

Aff denne forklaring befinder det sig

e 2

at Naade oc fortieniste ere tu gienstri-
dige ting/der icke kunde lide huer andre/
det ene maa rømme for det andet. Aar-
sagen siger Paulus: **Naade er icke
fortieniste / ellers vaare Naade
icke Naade.** Som hand vilde sige:
Det er vmueligt at mand kand føre
disse tu tingest tilsammen / vden mand
skal forringe it aff dennem/oc blande det
ene i det andet/ thi huert haffuer sin
synderlige Natur oc egenlighed. Naaden
er blot skenck/ hun haffuer ingen anden
beuegendis tilskyndendis Aarsage/ end
Kierlighed oc Barmhiertighed/mod en
Syndere som bedrer sig/ foruden all
hans verdighed oc forskyldning. Men
fortieniste er det som en forhuerffuer
met egne gierninger/ som er/ forsagdt
løn/ der en arbeidere bør for sit arbeide/
Naar hand faar den/ anammer hand
huad mand er hannem skyldig/ oc tør
ingen tacke der for. Der som nu den rin-

geste fortieniste komme til Retferdig
giørelsen/ da vaare det icke blot Naade/
Ja Naade vaare slæt intet. Men skal
Naaden være oc bliffue en goduillig
skenck/ da maa gode gierningers for=
tieniste icke komme der iblant. In
Summa/ Naade er som en sød dey/
skal den samme bliffue ret sød/ da maa
der icke komme it Korn surdey til/ellers
det bliffuer slæt surt alsammen.

Saa see wi nu at det tredie stycke
der Troen befatter/som er/BLOT NAADE.
Er alle Christne storlige fornøden at
tro/ wi høre ocsaa at de som forfalske
Naaden/ oc ville met Gierningen for=
tiene sig Retferdighed/ om de end skønt
tro/ at Christus er icke død forgeffs/
men haffuer fortient nogit som er nyt=
teligt til Salighed/ dog lade de sig der
met icke nøye/ tage oc føle omkring sig
effter gode gierninger/ de beholde slæt
intet aff Christo/ giøre Guds Søn sin
ære skrøbelig/ giøre Christi gantske fyl=

diſtgiørelſe vduelig/ i det at de blande Naaden oc Fortieniſten tilſammen.

Der ſom denne blandning ſkulde gielde/ da haffde vel Johannes Baptiſta ocſaa viſt det/ oc ſkicket ſin Predicken der effter/ Men nu viſer hand oſſ til Jdel blot Naade/ hoſſ Johannem i det Første Capittel / ſaa ſigendis: **Wi haffue alle anammit aff hans Offuerflødighed / Naade for Naade.** Chriſtus haffuer offuerflødig Naade hoſſ ſin Fader/ ſom en naturlig Guds Søn/ oc haffuer ſom en ypperſte Preſt aff euighed/ gaaet vdi meglere embedet/ formedelſt ſin Naadige forbøn/ oc redebonhed/ til en ſtraff for vore Synder. Men der effter/der tiden vaar fuldkommen/ haffuer hand fuldendet oc fuldgiort betalningen/ oc met ſit Blod kiøfft oſſ Naade/ det er fuldkommen oc offuerflødig Synds forladelſe/ ſom er forhuerffuet euige oc

timelige. Euige] eller aff ewighed/ for-
medelst sin forbøn / før end Verdens
grundual bleff lagt/ at Gud Fader vilde
være det Menniskelige kiøn naadig/ den
tid de vaare faldne / for den skyld at
Sønnen vaar villig oc redebon til at ta-
ge straffen paa sig. Timelige / der
hand bleff født Menniske/ leed Pine oc
død til en betalning for Synden. For
saadan Naade skyld/ huilcken Christus
haffuer offuerflødige fortient/ komme
wi ocsaa til Naade/faa alle vore Syn-
ders forladelse/ foruden alle vore gier-
ninger/ det maa wi stadelige tro/ ellers
er det andet altsammen forgeffuis.

Det maa være nock sagt/om det
andet stycke vdi Penitentze/som er Tro-
en til Christum/ disligiste huad hun be-
griber : Først Aarsagen huor faare
Gud sende oss sin Søn : For det andet
huorledis wi skulle legge oss Christi for-
tieniste til gode: For det tredie/ at det
skede aff blot oc bar Naade/ foruden

alle gode gierningers fortieniste. Nu efftersølger den sidste part.

Om det Tredie stycke vdi en Christelig Penitentze.

DEt Tredie stycke i den Christelig Penitentze eller bedring/ kaldis nylydighed/ hun opspringer aff en kilde som er Guds fryct oc Troen til Chris-

tum huilcke der vdflyde lige som Vand=
strøme/ oc formedelst den ny lydighed/
giøre ny becke / som vden affladelse
flyde for vor Næstis dør/ oc lade sig vel
oc idelige bruge.

En ny lydighed er icke andet/ end
vor leffnets sande bedring/ som skal skee
effter Guds bud oc befalning. Denne
fornyelse er det gamle Menniske lige
som en besk Mandelkierne/ huor paa
skallen er først haard at oplade/oc kiær=
nens smag bitter / Saa hart er det
Menisket paa at gaa/ det giør den
offuerbleffne Synd/som end nu henger
i Kiødet/ dog maa det alligeuel være.
Til dette stycke hører en grundelig vn=
deruisning / Som er først Aarsagen
huor faare den ny Lydighed skee skal/
Der næst ocsaa de gierninger huor met
hun beuisis. Aarsagerne ville wi først
opregne.

Den Første Aarsage huor

faare den ny lydighed skal ske /er var=
actig Penitents oc bedring. It aluerligt
forsæt at ville bedre sit leffnit er noget/
men paa det at saadant forsæt kand
komme til gierningen / oc den begynte
Penitentze oc bedring kand haffue var=
actighed/ oc icke skal bliffue til fluendis
tancker eller til hycleri/da maa en Syn=
dere som vil bedre sig/ strax gribe til ny
Lydighed/ fatte it andet leffnet/ oc alde=
lis bliffue til it andet Menniske/ fly det
onde/ tage sig vare for Synd/ Ingen
wret lade regere offuer sig/ men her
effter idelige tracte effter gode giernin=
ger.

Thi lige som den der løber vedde=
løff oc haffuer haab til at vinde/ hand
icke aleniste tager flux paa at løbe met
det første / men hand haster oc iler vdi
sit fulde løb/ lader icke aff/ før end hand
kommer til maalet. Lige saa er det icke
nock til it Christeligt leffnet oc omgen=
gelse/at begynde vel at bedre sig / her

hører ocsaa til at mand trycker oc trenger fast efter/ bliffuer fast vdi bedringen/oc drager flux frem vden affladelse.

Saadanne vindskibelige Christne ligner Christus Lucæ i det tolffte Cap: ved flitige oc forsynlige husholdere/som giorde deris lender / det er/ tuinge den offuerbleffne Synd i kiødet / perse den gamle Adam saa tæt ind/ at hand huercken kand røre eller vende sig. Item de haffue brendendis lamper i henderne/ huilcke der skinne aff gode gierninger oc Christelige Dyder / lige som stierner paa Himmelen/ oc lade sig icke aleniste finde vaagne oc vel berystede/i den første men ocsaa i den anden oc tredie vect/ det er icke aleniste at vere frõme paa en tid/ som er / naar mand begynder at ville omuende sig til Gud/ men ocsaa deris gantske Liffs tid tage vare paa deris Herre/ oc met wafffladelig Lydighed/ giøre huad dennem er befalet. Det er de salige Tienere/ huilcke Gud skal paa

den Yderste dag/ sætte offuer alt sit gods. Men de andre/ som neppelige holde vd en halff vect/ ville icke giøre deris kiød ont/ befrycte sig at der som de giorde oc snøre sig for hart ind/ skulde Aanden bliffue dennem for stacket/ oc skulde vel snart forderffue deris Legeme/ lade der faare fast heller den onde hud haffue sin egen vilie/ fraadze oc slemme/sla Piger oc Drenge/det er/giøre de fromme vold oc wret/de faa at vare paa stregene som met dennem opscriffuis/ huilcke streg bliffue vel saa mange/ at de icke skulle kunde telle dennem.

Den Anden Aarsage til en ny lydighed/er skilsmisse mellem de rette tro Christne/ oc Glisnere eller hychlere. thi at met de vduaartis gierninger giffuis tilkiende/ huad for en Tro i hiertet er skiult. De rette tro Christne haffue it/ deyligt Naffn i Scrifften/de kaldis Retferdigheds træ/ oc Herrens Plantning

hoss Esaiam / i det første oc trysinds-
tiuende Capittel. Huilcke der vnder til
giffuer røder fra sig/ oc offuen til bære
fruct/ saa som Esaias siger i det xxxvij
Capittel: Thi lige som it gaat Træ
giffuer tilkiende oc beuiser met fructen/
at Roden er god som ligger skiult neden
i Jorden. Lige saa giffuer en from tro-
fast Christen met sine fructer/som er en
ny lydighed / tilkiende at Roden det er
Troen er ret oc god/ som ligger skiult i
hiertet: Derfor haffuer Gud det saa ski-
cket at saadanne Retferdigheds træ skul-
le bære Fruct offuen til / at mand aff
fructen kand kiende dennem/thi hand vil
icke at de skulle være Hemelige oc skiul-
te. Der haffuer Gud icke ringe Aarsa-
ger til / Thi først vil hand at hans
Planter skulle beuise sig paa Fructen/
hannem til ære: Thi lige som en Fader
haffuer ære aff it Barn som er vel op-
tuctet/ lige saa er det Gud en euig ære/
at haffue it faalck paa Jorden / som

gaar i hans fodspor/ flecter effter hannem/ tyer paa hans art/ fører it helligt leffnet/ oc en Christelig oc wstraffelig omgengelse / øffuer sig oc er fructsommelig i alle gode gierninger.

Paa saadanne hellige Børn kiender mand først huor hellig Faderen er/som vircker oc forarbieder saadant i sine / Der næst ocsaa huad Gud vil giøre aff dennem i det andet Liff. Effterdi deris hellighed allerede begyndis her i Verden. Det meen Christus der hand siger hoss Johannem i det femtende Capittel. Der vdi æris min Fader/at i bære megen Fruct/ oc bliffue mine Disciple. I denne Aarsage obenbaris ocsaa deris skam oc Vanheder/ som føre ickon vduortis hellighed/ oc icke beuise Gud nogen ret lydighed/ som vore Glisnere oc hychlere/ Giernings helgen oc Mundchristne giøre.

Papisterne rose oc berømme sig

meget aff gode gierninger/ oc aff deris Troes høie oprindelse/ at de ere den rette Christne Kirckis ledemod/ Apostlernis effterkommere/alle aff en Linie/ vdualde Carnuffel/ oc Verdens Liuss/ den alderhøiestis salige Børn/men deris gierninger giffue tilkiende huem Faderen er. De giøre icke huad Gud haffuer befalet / men øffue sig i Menniskens optenckelse/ dict oc paafund/ Lade sig det vere det nytteligste / bruge idel wnyttighed / wfructsomeligt Leffnet oc gierninger. Mange aff dennem ligge ocsaa i obenbare Synder imod deris Samuittighed / der met vancære de Gud/oc obenbare deris egen skam/at de icke høre Gud til/ effterdi de giøre det som Gud icke haffuer befalet/ alligeuel berømme de dennem aff deris lydighed.

Lige maade haffuer det sig ocsaa met dem/ som kunde megit storme oc haffue store ord om Euangelio / vide vel huem Christus er / huilcken stor

Naade hand haffuer forhuerffuit: Item at gode gierninger icke giøre salige/ de giøre dennem der for ocsaa diss mindre/ ia slæt intet/ paa det de skulle icke haffue Aarsage at bygge der paa/ bruge det glædelige Euangelio til kiødelig frihed/ giøre saaledis Christo oc hans ord en stor vanære oc haanhed/ Den ny Lydighed bliffuer slet tilbage/ de berømme sig at vere Guds Planter/ oc bære liden god fruct/ Men der paa kiender mand/ huilcke der ere Guds Børn eller Dieffuelens børn. Huo som icke giør Retfærdighed hand er icke aff Gud/ siger S: Hans i sin første Epistels tredie Capittel.

Derfor maa den ny Lydighed giøre forskel/ først Gud til ære/ Der næst ocsaa andre til Exempel oc opeggelse/ paa det at de som icke tro paa Ordet/ kunde lære aff vduortis gierninger/ huilcken hob de skulle efterfølge/ naar de see huorle-

dis de Euangeliske holde sig/ forfare oc mercke paa Fructen/at vor lille hob er den rette Kircke oc Guds plantning. Det giør Euangelio it gaat naffn/stopper ocsaa Munden til paa Papister oc alle Fiender/ huilcke der sige/ at wi forbiude gode gierninger/oc at den Lutterske Lærdom giør idel wskøtsomme Naade Syndere/it ryggesløst oc vilt folck/som huercken lader sig holde eller binde.

Saadanne groffue oc skendige løgner kunde wi driffue igen i deris hals/ offueruinde dem met Fructen oc sige: Naar mand vil giøre Affguder aff gode gierninger oc bygge paa dennem/som paa den ting / der fortien Himmelen / da affuerie wi : Men naar mand vil giøre dennem Gud til ære / oc til at beuise Troen/vil gaa i den ny Lydighed/ da formane wi met all aluerlighed oc raade huer mand til gode Kierligheds gierninger/som ere begrundede i Scrifften/oc endog at saadan formaning giør

icke fruct hos alle/ saa giør hun dog hos nogle: Oc iblant den lille hob / er en retskaffen Christen angersom oc bedrendis Syndere / meget bedre faar Gud / ocsaa Euangelio en større ære/ end tusinde oc atter hundret maal tusinde Papister / oc andre opblæste gierningers Helgen/huilcke der opsancke huad som Dieffuelen lader falde bag fra sig/ huor om de haffue huercken Gud eller Forjættelse/ met Stifft/ Kloster / vduortis skin oc Hellighed / oc andet saadant / huilcket er dog ickon idel vederstyggelighed faar Gud.

Paa det at wi kunde beholde saadan ros/At wi ere den rette Kircke/ den vdualde Slect / det Kongelige Prestedom / det hellige Folck/ oc eyendõmens Folck/Som Petrus siger i sin første Epistels andet Capit: Da skulle wi io met rette/lade oss storlige ligge mact paa den ny Lydighed / oc met all aluerlighed der effter tracte.

Den tredie Aarsage til den ny Lydighed/er Tacknemmelighed/for den Naade som oss er beuist i Christo. Denne Aarsage tien til skilsmisse paa gode gierninger/oc lærer i huad mening de skulle giøris/ Thi det er vist/ Lydigheden effter den gantske Low/ maa begyndis oc ske her i dette Leffnet/ som Christus siger / Matthej i det nittende Capittel. **Vilt du indgaa til Liffuet / da holt Buddene.** Fuldkommelige ere de wmuelige at holde / men Gud lader ocsaa den første grøde aff Lydigheden vere sig behagelig/for Christi skyld / om hand end skønt vil spare Tienden / det er den fuldkomne Lydighed/ til det andet Liff.

Derfor merck denne vnderuisning: Guds Børn som ere Naadens Folck / skulle giøre gode gierninger/ dog langt i en anden mening/ end de/ huilcke som whellige Folck/ endnu ere vnder Louen. Papister naar de giøre noget gaat/ da

12

ville de der met forhuerffue Syndernis forladelse/ Himmerige oc den euige Salighed/ lige som Phariseerne / Det vil icke skicke sig vnder Euangelio. Den helligAand haffuer selff vdsticket en snor for sit Naadis folck / effter huilcken de skulle skicke oc laffue alle deris gode gierninger/ som er at beuise Gud Tacknemmelighed for sine velgierninger : Anderleds kand mand icke findet i Scrifften/ de Gudfrychtige i det gamle Testamente/ haffue icke heller giort dennem i anden mening. Dauid siger i den hundrit oc sextende Psalme : Huorledis skal ieg betale HERREN alle sine velgierninger / der hand giør mig? Jeg vil tage den salige Kalck oc predicke HERRENS Naffn. Det ere ord aff it Hierte det er fult aff tancker / oc haffuer ingen mere bekymring eller omsorg / end huorledis det kand beuise sig tacknemmeligt mod Gud

Der er den hellig Aand strax tilstede/ oc viser den fromme Mand it middel/ huor ved hand kand komme saadant affsted/ som er at hand skal predicke HErrens Naffn / oc smage den bittre beske kalck. Saaledis at predicke HErrens Naffn/ er en gierning der biudis oc befalis i den første Taffle i det andet Bud.

HER aff følge nu tho almindelige Regle/ om alle gode gierninger. Den første/ at den ny Lydighed skal ske effter de thi Guds Budord/ dennem skal mand tage for hender / oc der effter skicke sit gantske leffnet / øffue sig vdi saadanne gierninger / huilcke Gud selff haffuer befalet at holde: Vden Bud oc befalning kand mand icke beuise Gud nogen behagelig Lydighed/ Den Gudstieniste som mand selff optencker/ de gierninger der mand selff vdueller/ det kaarss mand selff tilsammen hugger/ drømme/ egen paafund / oc alt huad mand i en god mening kand giøre / som icke er befalet

aff Gud / det gielder intet / det giør ingen lydig Suend. En Suend som vil tiene vel / hand maa icke giøre / huad hannem tyckis gaat vere / men huad hannem biudis oc befalis / eller mand viser hannem dørren. Derfor huo som vil tiene Gud met tro Lydighed / hand holde sig effter de ti Budord / der finder hand gierninger som Gud behager / Det er den første Regel.

Den anden Regel. Saadan ny Lydigheds gierninger / som ere begrundede i Louen oc Apostlernis Scrifft / skulle icke ske i nogen anden mening / end at beuise Gud Tacknemmelighed / for sine store velgierninger / icke at fortiene Salighed der met. Thi huad som wi haffue formedelst Troen / det tørre wi icke bekomme ved gode gierninger. CHristus siger hos Johannem i det syttende Capittel. Det er det euige Liff / at de kiende dig / alene en sand Gud / oc Jesum at vere den

Christum som du haffuer vdsent. Vdi Apostlernis gierningers fierde Capittel/siger Petrus: Der er icke Salighed i nogen anden/ der er oc intet andet Naffn giffuet Menisken / der de skulle bliffue salige vdi. Oc Johannes i sin første Epistels første Cap: siger: Christi Blod renser oss aff alle Synder.

Der som wi nu haffue alle Synders forladelse/Liff oc Salighed i Christo/ for hans fuldkomne oc offuerflødige fyldest giørelse / huilcket oss formedelst Troen tilregnis / huad haffue wi da behoff at kline vore egne gierninger oc fortieniste der paa? Sig mig ocsaa ydermere / effterdi de Gudfryctige icke haffue den ny Lydighed behoff/ til Saligheds fortieniste / huad skal da Gud giøre der met? Huor til kand hand den bruge? Sig selff / eller oss til gode? Hand selff for sin Person kand intet

giøre met vor Fortieniste / hand er der foruden hellig oc verdig nock/ hun kand icke heller naa til / at wi kunde faa der nogit gaffn aff / hand haffuer skenckt oss vdi sin Søn/ aff Naade / huad wi haffue behoff til Salighed.

Saa er nu dette den ny Lydigheds rette brug/ huilcken Gud kand nyde oc haffue ære aff/ som er at hans Naadis folck giør gode gierninger/ aff idel oc plictig Tacknemmelighed/for de velgierninger som de haffue anammet / som ere for Syndernis riglige forladelse/ For den hellig Aands daglige opliuselse/ Item for naadig hielp oc redning i all nød oc fare/ oc andre saadanne velgierninger.

Saadan Tacksigelse skeer Gud til ære / oc Gud kand vel fordrage den ære/hand begerer hende ocsaa/oc anammer den for en behagelig Gudstieniste. Derfor vdkreffuer hand ocsaa saadant aff oss/i den hundret fyrretiueoc siuende

Psalme. Huor Dauid saa siger: Loff, uer HERREN/ thi det er en kaastelig ting/ at loffue vor GUD/ Saadan Loff er lystelig oc deylig. Oc i den halfftrediesinds tiuende Psal: Den som offrer Tacksigelse/hand priser mig/ oc det er veyen/at ieg viser hannem Guds Salighed. Det maa icke alene forstaaes om saadan Tacksigelse/ som skeer vduortis met Munden/ men ocsaa om tacknemmelig Lydighed/som skeer Gud til ære/ Huo den giør oc vandrer vdi saadan Lydighed/ hand bekiender/ at Gud er hans HERRE oc Skabere/ aff huilcken hand haffuer bekommet oc faaet alt det hand haffuer/ oc at saadan velgierning vederfaris hannem i alle maade vfortient/ aff idel blot Naade oc godhed/ huor for hand kand intet giffue Gud igien/ andet end Loff oc prijs/ oc en ringe begyndelse aff den tilbørlige

Lydighed/ icke der met at betale de vel-
gierninger / som Gud hannem beuist
haffuer/ men at tale oc sige det Gud er
behageligt oc tacknemmeligt. Saadan
kundskaff oc Bekiendelse er Gud it be-
hageligt Offer/ it gyldene røgelsekar /
der hannem faarebæris aff it ydmygt/
trofast oc lydigt Hierte/huor aff Papi-
sterne vide lidet eller intet at sige.

Den fierde Aarsage til den
ny lydighed/ er Troen/oc de Aandelige
gaffuers formerelse/ som beuaris i en
reen oc god Samuittighed. Denne Aar-
sage er iblant de andre icke den ringiste/
thi det er icke saa fat som somme mene
oc tencke/ der icke ere øffuede/at Troen
bliffuer strax saa fuldkommelige indgiff
uen i Hiertet/ lige som mand kand i
en haanduending fylde en flaske fuld aff
Vin eller Ol vdaff en fuld tynde / som
nys er opstungen / Men Gud giffuer
Troen paa sin egen vijs / lige som det

dryber ned aff Himmelen en draabe eff-
ter den anden / naar det begynder at
regne / Saa offuerstencker Gud vore
hierter met en liden drobe aff Troen /
giffuer oss saa megen Tillid / at den for-
dømmelige Synd lader Menniskct ve-
re tilfreds oc met ro. Men efftcrdi wi
endnu finde Synden i kiødet / oc haffue
Dieffuelen til en mectig oc affsagt fien-
de / huilcken oss lættelige kand bedrage /
oc met stor list oc behendighed offuer-
falde oss / oc ere der til met ocsaa det
hellige Kaarss vndergiffne / den daglige
Fristelse giør Troen skrøbelig / saa at
hun icke kand vere saa sterck oc hefftig
som hende burde / Derfor vil det icke al-
eniste giøris behoff at beuare Troen /
men ocsaa at forbedre oc formere hen-
de / paa det mand i Kaarss oc Fristelse /
kand haffue vist Haab oc Tillid / om
redning oc hielp.

Denne Aarsage haffuer vden tuil
beuegit Christi Discipler / hoss Lucam i

det syttende Capittel / Der de sagde til HERREN: Styrcke oss Troen. De mente / kand ske / at lige som hand beuiste sin Guddommelige mact paa de Siuge / i det at hand i it øieblick giorde dennem aldelis karske oc vel til pass / saa skulde hand ocsaa giøre ved dem / i saa maade formere Troen / at de kunde haffue offuerflødige. Det merckte Christus oc sagde: Der som i haffue Tro / som it Seneps korn / oc sige til dette Morber træ / Røck dig op / oc sæt dig hen i Haffuet / da skal det vere eder lydigt. Dette siunis aldelis at vere it vbequemt suar paa deris Bøn / Men Christus obenbarer oss her met en stor hemelighed / om Troens vnderlige maade oc maal / Hendis maade er icke saa stor som salt maal / eller hele Korn skepper / men saa liden / at der kand ickon faa it Seneps korn rom vdi / derfor skulle wi lade

de tancker fare / om ſtor oc offuerflødig maade oc maal / det er icke Guds vijs oc ſeduane/ at hand vdi ſtore hobe tilmaaler oſſ Troen/opfylder Hiertet/ſaa at det løber offuer /Men hand lader oſſ førſt lære Troens krafft / huilcken der er ſaa mectig / at der ſom Haabet oc Tilliden findis til Gud/ ſaa ſtor ſom it Seneps korn / huilcket dog iblant all Sæd er den mindſte/da ſkal Menniſket flytte hele Træ aff ſted.

Effter denne Lærdom ſkulle wi rette oſſ/icke tencke at en Predicken eller to giør det ſlæt aff / eller mand paa en time eller to kand bekomme ſaa megen Tro/at mand icke haffuer mere behoff. Saa tencke Suermere / de mene at det er ſkam/ naar Troen er icke ſtrax fuldkommen/ endog at Scrifften offte taler om forøgelſe. Om Naadetroen ſiger Apoſtelen S: Peder i ſin anden Epiſtels tredie Capittel. Voxer i vor HErris oc Frelſeris Jeſu Chriſti

Naade oc Bekiendelſe / Naaden ſom er Syndernis forladelſe/er oſſ viſſ nock/ men det fattis paa oſſ : Klenodet er vel kaaſteligt / men de Leerkar der wi ſkulle bære det vdi/ ere formegit ſkrøbelige/ de kunde ſnart faa it ſtød/ ſaa falder oc ſpildis Klenodet / ſaa at Naadetroen haffuer vel forøgelſe oc formerelſe behoff. J lige maade haffuer det ſig ocſaa met Stridstroen/ i Kaarſſ/ Bedrøffuelſe Gienuordighed/Fattigdom / Siugdom/ ſorg oc forfølgelſe/ vdi den ſyndige lyſtis idelige modſtand oc andre ſaadanne : Der er forøgelſe ſtorlige fornøden / ſom Paulus ocſaa lærer ſine Diſcipler til de Theſſalonicker / vdi det førſte Breffs fierde Capittel. **J haffue anammet aff oſſ / huorledis i ſkulle vandre/oc vere Gud behagelige / at i kunde ſtedſe bliffue fuldkommeligere.** Lige ſom hand vilde ſige : Tencker icke at i allerede ere

fuldkomne/ men tracter der effter/ at i kunde bliffue io lenger oc meere fuldkomne/ Men det vederfaris eder icke/ vden saa er at Gud haffuer behagelighed til eder : Skal nu Gud haffue behagelighed til eder/ da maa ocsaa eders leffnet oc gierninger være der effter.

Aff disse ord lære wi / at huo som i Troens sager oc Aandelige Dyder/ begerer stedse at bliffue fuldkommeligere/ hand maa daglige fare frem i den ny Lydighed / holde den hellig Aands bolig reen/ fly det onde/ staa effter det gode/ oc i alle maade lade sig saa befinde/ at Gud kand fornemme oc bemercke/ at det er hans rette aluere/ oc oplade faar hannem sine Ligendefæ/ dele sine gaffuer met hannem / oc dem daglige formere. Det skeer icke/ naar Mennisket vil vere wbundet / lader Kiødet haffue sin frj vilie/ oc synder imod sin Samuittighed / giør Guds Tempel til Dieffuelens bolig/ da tør ingen tro

eller tencke / at Gud formerer enten Troen vdi Mennisket/ eller den hellig=Aands gaffuer. Ja saa tilige som en Synd bedriffuis imod Samuittighe=den/ maa Troen formindskis/ oc viger fra Mennisket/ dissligeste oc den hellig=Aands gaffuer. Thi at Troen oc en ond Samuittighed kunde saa lidet bo tilsammen / som Liff oc Død. Troen som beuaris i en god Samuittighed er det ny Menniskis Liff / saa lenge som hun besidder Hiertet/ da haffuer Sam=uittigheden fred oc glæde / finder ny krafft/ Siælen i Liffuet vederquegis aff den hellig Aands Naade / lige som det grøne greß aff duggen/ Hiertet opfær=skis aff den Trøst det haffuer anammet til det euige Liff/ Det induortis Menni=ske voxer/ oc forbedris i alle ting / lige som it Træ der er fult aff vædske/ det knoppis/ vdspringer/ oc bær god kaaste=lig fruct.

Der imod er en ond Samuittig=

hed/det ny Menniskis død/Naar Synden begynder at røre sig i Kiødet / oc bliffuer leffuendis/da maa Troen siuncke oc dø / Bønen oc Paakaldelsen mister all sin krafft oc falder hen. Paulus siger til Timotheum/i det andet breffs andet Capittel. **Huo som neffner Christi Naffn / hand skal træde fra Wretfærdighed.** Huo som icke træder fra Wretfærdighed / hand haffuer en ond Samuittighed / huorledis skulde hand kunde i en ræt Tro neffne Gud eller paakalde hannem/til huilcken hand/ for sin Synds skyld/ intet gaat kand forsee sig? Huo som handler oc giør ilde / hand veed at hand haffuer Gud til en Fiende/saa forsuinder da den hiertens Tro oc Tillid/ den Naade sap forgaar oc fortørris/ Den begynte Lydigheds ny poder oc planter foruisne / De Christelige Dyders skøne Blomster falde aff/Thi at Træens rod som er Troen/er bleffuen ormstungen/ hun

er aff atskillige Synder imod Samuittigheden forderffuet/bullen/grenene/ oc quistene bliffue vel end nu/ bære vduortis grøne blad/ dog vden all fruct.

Ligeruis som nu Døden tager liffuet bort/oc ingen kand til lige paa en tid vere død oc leffuendis/ saa er det wmueligt at Troen oc en ond Samuittighed kunde staa tilsammen. Derfor sætter ocsaa Paulus baade disse stycker tilsammen/ til Timotheum i det første breffs første Capittel. **Dette Bud befaler teg dig/at du strider en god Strid i dem/oc haffuer Troen oc en god Samuittighed.** Troen giør en god Samuittighed/den ny Lydighed beuarer en god Samuittighed/ En god Samuittighed beuarer Troen/Den Tro som beuaris/ om hun end skønt met det første er ringe oc skrøbelig / saa kand hun dog met Guds hielp/dag fra dag forøgis oc formeris.

Om den ny Lydigheds gierninger.

WI haffue kortelige opreg-net Aarsagerne/ i huilcke mand kand see / at den ny Lydighed maa følge met / oc maa icke bliffue til bage/ der som vor Penitentze oc bedring ellers skal vere retskaffen. Effter disse Aarsager ere ocsaa den ny Lydigheds gierninger for nøden at vide / huilcke Paulus til de Colosser i det tredie Cap: tilsammen fatter i tuende Hoffuitstycker/der som hand saa siger: Affører det gamle Menniske met sine gierninger/ oc ifører det ny.

Det første stycke aff den ny Lydighed/ heder at døde oc dempe den offuerbleffne Synd vdi kiødet. Det er begyndelsen paa vor bedring/at wi dag-lige kaarsfeste det gamle Menniske/met

alt det som hannem er metfødt/ oc det skulle wi giøre i tuende maade / Induortis oc vduortis.

Induortis ved en aluerlig modstand/ imod den metfødde tilbøielighed til det onde. Naar Dieffuelen indskyder onde tancker/ hand seer den onde begerings gnister glimme oc tindre vdi dit Hierte / lige som ild mørre vdi Asken / hand bruger sin fordeel/oc blæser at dem da skalt du vel see til/at du icke lader saadanne tancker faa mact/ men spyt strax paa gnisterne/oc flyck dem vd/ saa tørst du icke fryete dig for nogen stor ild. Det maa nu komme huorledis det kand/ enten at saadanne tancker indfalde aff sig selff/ eller ocsaa at de opstige formedelst Dieffuelens tilleggelse / saa sla dennem met mact aff hu oc sind/Læs i Scrifften/ siung oc giør huad du kant / Jag oc driff dennem fra dig : Naar intet vil hielpe/ saa grib til Bønen/ hun kand icke sla feil for dig.

Huad mand formedelst en Christen Bøn/ oc andre nyttige middel kand vdrætte/haffuer en gammel Olding vdi Ørcken/ formedelst en skøn lignelse giffuet tilkiende: Den tid en vng Broder spurde hannem/ huorledis mand kunde vnduære de onde tancker/ suarede hand/ saa sigendis: Du kant icke affuerie Fulene i Lufften / at de io flue offuer dit Hoffuet/men at bygge rede i dit haar/ det kant du dennem vel formene / lige saa kant du icke vere frj for de fluendis Tancker/men at de icke skulle indtage oc beside dit Hierte/ det kant du dennem vel forbiude.

Denne Lignelse lærer icke aleniste / at imodstaa de onde indgiffne tancker / men giffuer ocsaa tilkiende/huorledis de fluendis Tancker bliffue til arbeidendis oc krafftige Synder/ synderlige naar de begynde at bygge rede i Hiertet/ Mennisket faar lyst oc behagelighed der til / lader dennem ickon stedse flagre frem oc

tilbage/giffuer dennem rom/ oc haffuer tidfordriff der met/om der end skønt icke efftersølger nogen vduortis ond gierning/ saa er dog den wforhindrede lyst til saadanne Tancker / en Synd imod Samuittigheden/som induortis bedriffuis i Hiertet / Som CHristus siger: Huo som seer paa en Quinde at begere hende / hand haffuer allerede bedreffuet Hoer met hende i sit Hierte. At begere en andens Quinde i sit Hierte/ kand icke anderledis ske/ end met Tancker/ ved huilcke den onde lyst formeris/ naar mand formedelst Aandsens forarbeidelse icke døder de kiødelige tancker/ om end saa er/ at den vduortis wtuct bliffuer tilbage / saa er det dog en induortis Misgierning / huor ved Samuittigheden besueris. Der skal den ny Lydighed affuerie oc foriage de slemme Fule/at de icke bygge Rede. Thi dersom tanckerne flue offuen offuer lige som en suerm offuer Hoffuedet /

icke giffue sig neder eller sætte sig / men det ny Menniske er flux bag effter dennem / oc iager dennem / da gaa de aff vden Synd imod Samuittigheden. Det heder at døde oc dempe den onde tilbøielighed / formedelst induortis Modstand.

Saadan Modstand skeer ocsaa vduortis / i det at mand skyer oc flyer vgudelige Gierninger / oc alle slags onde tileggelser / at om det sig saa begaffue / at mand saae sit raaderom / mand haffde tidsens leylighed / bequemmelig sted / oc Person / (saa som Dieffuelen saadant vel kand skicke oc laffue / smuct føre Synden til Marcket / putze hende herlige vd / oc paa det dyreste selle hende) at mand da gaar aff veyen / icke annämer hans vare som hand biuder fal / ingekunde giffuer de vduortis Lemmer til Wretfærdigheds vaaben / thi der som hand faar dennem / da giør hand skade / necter du hannem vaaben / saa er hand verieløss / oc kand intet vdrette.

Men her til hører en haard strid / at det ny Menniske paa alle sider/ skicker sig til verie oc modstand / møder Fienden i alle sine anslag / giffuer act paa oc mercker alt hans suig oc behendighed/ tager sig vare for alle slags tilskyndelse/ oc aff gantske mact flyer oc skyer hannem. Det er bedre at raabe til hannem/ end at huiske ved hannem / som mand almindelige pleier at sige.

Derfor huo som vil vere wdræbt aff den lede fordømde Satans skadelige pile/ hand fly i tide/ icke effter følge hans leilighed. Saadan Samuittighedens vduortis foruaring / maa icke aleniste skee i it stycke / men i alle. Thi huor som Mennisket lader en Synd imod Samuittigheden faa fremgang / oc kommer den til gierningen eller giffuer en last rom/ saa haffuer den ny Lydighed ende/ Mennisket mister Guds Naade/ oc den hellig Aand: Bliffuer paa ny igien it vredens oc den euige Døds barn.

Liffsens forbund oc pact kand icke andet. Gud siger hos Ezechiel i det tretten oc tiuende Capittel. Den Retfærdige kand icke leffue naar hand synder. Item/Huo som vandrer effter Liffsens ord/ at hand giør intet ont/ hand skal leffue oc icke dø. Der taler Gud icke aleniste om de wgudelige / men ocsaa om de fromme/ som recke deris haand til Wretfærdighed / dennem frasigis Liffuet/ oc tilbiudis idel vrede oc Død/ Thi Liffsens pact er befattet met saadan besked/ at der som den Retfærdige vdi it stycke offuertræder Guds bud/ da tør hand icke mere trøste sig aff Liffuet/ all den stund hand bliffuer der vdi varactig / Men der som mand vil vndgaa Døden / at hand da skicker sig der effter / oc giør intet ont / det er en haard knude.

Papisterne sige at wi predicke icke andet end kiødelig Frihed / styrcke vort

Folck i Synden/forbiude gode gierninger/ Men der som de komme oc hørde denne Lærdom/om den ny Lydighed/da skulde de befinde langt en anden aluerlighed / end i deris Stifft oc Kloster. Huad kand vere Menniskeт suarere/end at hand saa maa tuinge sit kiød/saa foruare sin Samuittighed / at hand induortis icke lader nogen ond tancke henge ved / men ficter oc kemper imod dem alle/ Oc vduortis flyer oc skyer all Synd oc last/ at huercken de mindste eller største iblant dennem alle tage offuerhaand: Lad nu Papisterne rose / huorledis de plage sig oc giøre sig ont/ met Faste oc Bøner/ bryde deris søffn / forraabe deris Hoffuit i Kor/ holde deris optenckte Løffte/saa er det døg imod denne gierning ickon en Børneleeg/ det kand icke bære hende vand til: Jøder oc Tyrcker kunde giøre alt dette/ saa vel som Papister.

Men at kaarssfeste/døde oc begraff-

ue den gamle Adam paa Euangeliske vijs/met all aluere/ lige som en affsagd Guds Fiende / at holde den naturlige lyst til Synden i Tøme / tuinge den metfødde tilbøielighed / bryde den onde vilie/ Dag oc nat staa i saadan kamp oc strid/ haffue sit eget Kiød / Dieffuelen oc Verden imod sig/ oc dog alligeuel bliffue aff saa mectige Fiender woffuerfalden/icke bliffue kied eller træt/icke lade en eniste Synd regere offuer sig: Det er det rette Ridderskaff / huor paa Englene i Himmelen ocsaa forundre sig/ oc daglige dags see paa saadan Seyeruinding / met all lyst oc glæde. Denne nyd skulle vel Papister/ dissligest Jøder oc Tørcker lade bliffue wbit/ Det lader sig vdi denne efterfølgendis Taffle oc Speyel lættelige til syne oc dømme.

g 6

EN Speyel i huilcken mand kand see de forbødne Synder oc laster/ huor imod alle Syndere som ville bedre sig/ skulle ficte/ stride oc dem mandelige affuerie/ efftherdi Gud alle steder saa haardelige klager der offuer / oc icke vil lade dem bliffue wstraffede.

Synder imod den første Taffle.

Affguderj.

IEremie i det andet Ca: Lige som en Tiu beskem̃is/ naar hand gribis/ Saa skal oc Jsraels Hus bliffue til skamme / met deris Konger / Førster/ Prester oc Propheter/ som sige til træet/ du est min Fader/ oc til Stenen/ du fød-

de mig. Thi de vende Ryggen til mig/ oc icke Ansictet / men naar der er nød paa færde/ da sige de/ Op/ oc hielp oss. Huor ere da dine Guder/som du giorde dig? Bed dem staa op / lad see/ om de kunde hielpe dig i din nød/ Thi du Juda haffuer saa mange Guder/som du haff uer Steder.

J det første Breff til de Corinter/ i det tiende Capittel: Mine elskelige/ flyer fra Affguders tieniste.

Jeremie i det syttende Cap: Saa siger HERREN: Forbandet er den Mand/ som forlader sig paa Mennisken/ oc holder kiød for sin arm / oc bortuiger fra HERREN met sit Hierte.

Traaldom.

Micheæ i det femte Cap: Jeg vil oprycke alle Traaldkarle hos dig.

Malachiæ i det tredie Capit. Jeg vil vere it snart vidnesbyrd imod Traald karle/ Thi ieg er HErren som icke liuer.

Vtuungne Eeder.

Matthei i det femte Capit: Jeg ſiger eder/ At i ſkulle aldelis intet ſuerie/Eders tale ſkal vere Ja/Ja: Nei/Nei huad der er offuer / det er aff ont.

Sabbats dagens vanhellig giørelſe.

Jeremie i det ſyttende Capittel. Foruarer eder/oc bærer ingen byrde paa Sabbats dagen/ igiennem Jeruſalems porte/ oc fører ingen Byrde aff eders hus/om Sabbats dagen/ oc giører intet arbeide/ men hellig giører Sabbats dagen/ſom ieg bød eders Forfædre.

Synder imod den anden Taffle.

Vlydighed.

J den anden S: Peders Epiſtels andet Cap: HERREN veed at beuare

de Wretfærdige til Dommedag at pine. Oc allermest dem / som vandre effter Kiødet / i wrenlig begering / Oc foracte Herskaff / dristige egensindede / icke beffue ved at bespaatte Maiestaten.

Mord oc Manddrab.

Esaie i det halfftrediesinds tiue oc niende Cap: Eders hender eder besmittede met Blod / oc eders fingre met wdyd. Der er Fortrædelighed i deris Hender. Deris Føder løbe til ont / oc de ere snare til at vdgyde wskyldigt Blod.

Vrede.

Til de Epheser i det fierde Capit: Bliffuer vrede / oc synder icke / lader Solen icke gaa ned offuer eders vrede.

Horerj.

Jeremie vdi det femte Capittel. Nu ieg haffuer mættet dennem / da bedriffue de Horerj / oc løbe i Horehus /

huer vrinsker effter sin Næstis Høstru/ som forede ledige Heste/ Oc skulde ieg icke hiemsøge dennem for saadant/siger HErren: Oc skulde icke min Siæl heffne sig paa saadant Folck som dette er?

Pract oc Hoffmod.

ESaiæ i det tredie Cap: Oc HERren siger/ Fordi at Zions Døtter ere hoffmodige/oc gaa met opracte Halse / met vdsmyckede Ansict/ trine her frem oc suantze/oc haffue kaastelige Sko paa deris Føder/ Saa skal HERREN giøre Zions Døtters hoffuit skallede/ oc HErren skal bort tage deris smider etc.

I den første Epistel til Timotheum i det andet Capittel. Dissligeste Quinderne/ at de skulle pryde sig i høffuiske Klæder/met blusel oc tuct/ icke met folder/ flættelse eller Guld / eller Perler/ eller kaasteligt Klæde/Men som Quinder bør/ der beuise gudelighed / formedelst gode gierninger.

I den første S: Peders Epistel / i det tredie Capittel. Huilckis prydelse der skal icke vere vduortis/met haarflætelse oc Gulds omhengelse / eller at tage klæder paa/Men hiertens lønlige Menniske wforkrencket/ met en sactmodig oc stille Aand/ Det er kaasteligt faar Gud.

Slemmerj oc Druckenskaff.

Esaiæ i det femte Capit: Ve dennem/som ere aarle oppe om morgenen/ at giffue sig flittelige til drick / oc side indtil natten/ at de brende aff Vin/Oc haffue Harper/ Psaltere/ Trommer/ Piber oc Vin i deris Giestebud/ oc see intet til HERRENS gierning/ oc acte icke paa hans henders gierning. Ve dem/som ere kemper til at dricke Vin/oc Stridsmend til at fylde sig.

Til de Epheser i det femte Cap: Dricker eder icke druckne aff Vin / aff huilcket der følger it wskickeligt væsen.

Tiuerj.

J den halfftrediesinds tiuende Psal: Naar du seer en Tiu / da løber du met hannem/ oc du haffuer omgengelse met Hocrkarle.

Jeremie vdi det andet oc tiuende Capit: Ve den / som bygger sit Hus met Synd/ oc sit Herbere met wret/den som lader sin Næste arbeide forgeffuis/ oc giffuer hannem icke sin løn.

Til de Epheser i det fierde Cap: Huo som haffuer staalit/hand stiele icke mere.

Gerighed.

Førsters oc Øffrigheds Gerighed.

Esaiæ i det første Cap: Dine Førster ere fra faldne/ oc ere Tiuenis staldbrødre/ de tage alle gierne skenck/ oc søge effter gaffuer / De skicke den Faderløse ingen Ræt/oc Enckers sag kommer icke faar dennem.

Micheæ i det tredie Cap: Horer

dog i Hoffueder i Jacobs hus/ J skul-
de met rette vere de / som skulde vide
Rætten: Men i hade det gode oc elske
det onde/ J flaa huden aff dennem / oc
Kiødet aff deris been/oc ade mit Folckis
kiød/ oc naar i haffue draget huden aff
dem/ da sønderbryde i oc deris Been/
oc legge dem bort/ lige som i en Gryde/
oc lige som Kiød i en Kiedel. Der faare
naar i raabe til HERREN/ skal hand
icke bønhøre eder/ men hand skal skiule
sit Ansict for eder paa samme tid / lige
som i haffue fortient met eders onde
væsen.

Adels oc de Rigis
Gerighed.

Esaiæ i det femte Cap: Ve dem/
som drage det ene Hus til det andet/ oc
legge den ene Ager til den anden / indtil
at der er icke mere rom/ at de kunde ale-
ne besidde Landet.

Jeremiæ i det femte Cap: Mand
finder vgudelige iblant mit Folck / som

k2

ligge paa lur/oc sætte garn for Folcket/
at gribe dem/ lige som Fulefengere giø-
re met klemmer / oc deris hus ere fulde
aff suig/ Lige som it Fulebur er fult
aff laackefule/Der aff bliffue de mectige
oc rige/ fede oc slætte. De gaa om met
onde stycker/ de holde ingen Ræt/de for-
fremme icke den Faderløse sin sag/oc det
lyckis dem/oc de hielpe icke den Fattige
til Rætte. Skulde ieg da icke hiemsøge
saadant/siger HERREN? Oc skulde
icke min Siæl heffne sig offuer saadant
Folck/ som dette er?

Micheæ i det andet Cap: Ve dem/
som tencke at giøre skade/oc gaa om met
onde skalcke stycke i deris leyer / at de
ville fuldkomme det Aarle naar det bliff-
uer liust / efterdi de haffue mact. De
riffue Agre til dem/oc tage Hus huilcke
dem lyster / Saa bruge de vaald met
huer mands Hus/ oc met huer mands
Arff/Der faare siger HERREN saa:
See ieg tencker ont offuer denne slect/

huor fra i skulle icke drage eders Hals/ oc icke gaa saa stolte frem.

Presters Gerighed.

Ezechielis i det fiorten oc tiuende Cap: Ve Israels Hyrder / som føde sig selffue/ Skulle icke Hyrderne føde Hiorden? Men i æde det fede / oc klæde eder met Vlden/ oc i slacte det som fet er/ Men Faarene ville i icke føde.

I den anden S: Peders Epistel i det andet Capit: Der ere falske Propheter iblant eder/ De ere skam oc last/ De bramme aff eders Almisse / De braske met eders / De haffue øyen fulde aff Horerj / De lade icke formene dennem Synden/ haffue it Hierte som er beslaget met Gerighed / forbandede Folck / De forlade den rette vey/ oc gaa vild.

Til de Philipper i det andet Cap: De søge alle deris/ icke det som er Jesu Christi.

Almindelig Gerighed.

Esaiæ i det halfftrediesinds tiuende oc siette Cap: Huer er gerig for sig vdi sin stat.

Jeremie i det siette/ oc i det ottende Capit: De ere alle sammen gerige/ baade smaa oc store.

Aager.

Ezechielis i det andet oc tiuende Capit: De bruge Aager/ oc tage fordelen fra huer andre/ oc bedriffue deris Gerighed mod deris Næste/ oc giøre huer andre vold/ oc forglemme mig/ siger den HERRE/ HERRE. See Jeg vil sla mine hender tilsammen/ offuer den Gerighed som du bedriffuer/ oc offuer det Blod/ som vdgydet er i dig.

I den femtende Psalme. Den som icke giffuer sine Penninge paa Aager/ oc icke tager Gaffuer offuer den Wskyldige/ Huo det icke giør/ hannem skal det gaa vel.

Æregerighed.

Johannis i det femte Cap: Jesus siger til Joderne/ huorl. dis kunde i tro/ i som tage ære aff en anden / Oc den Ære som er alene aff GVD søge i icke.

Til de Galater i det siette Capit: Lader oss icke vere gerige effter forfengelig ære / til at mistrøste oc hade huer andre,

Falskt Maal oc Vect.

Michea i det siette Capit: Hører i Slecter/ huad der predickis/ Alligeuel bliffuer det wretfærdige Gods vdi den wgudeligis Hus/ oc den hadelige ringe Epha/ Eller skulde ieg samtycke den wrette Veyskaal/ eller den falske Vect i seckene? Met huilcke de rige giøre megen wret/ oc Indbyggerne gaa om met Løgn/ oc haffue falske Tunger vdi deris Hals.

J Salomons Ordsprock i det elleffte Cap; Falsk Vect er HERREN en

vederstyggelighed / Men en fuld Vect er hans behagelighed.

J Salomons Ordsprock i det tiuende Cap: Mange honde Vect oc maadere baade vederstyggelighed faar HERREN.

Falske Vitnesbyrd.

Falsk Ræt oc Dom.

Micheæ i det siuende Cap: Huer driffuer den anden/at hand vil forderffue hannem/ oc mene at de giøre vel der vdi / naar de giøre ilde / huad Førsten vil/ det siger Dommeren / at hand skal giøre hannem en tieniste igien / De veldige raade effter deris egen vilie/ at giøre skade/oc vrie det huort de ville.

Esaiæ i det femte Cap: Ve dem/ som sige de wgudelige at haffue ret/ for gaffuer skyld/oc vende de Retuisis Ræt fra dem.

Esaiæ i det tiende Capit: Ve de Scrifftlærde/som giøre wretfærdig lou/

oc scriffue wretDom/paa det/at de kun-
de bøye de fattigis sager/ oc bruge vold
i de Elendigis Ræt iblant mit Folck/
At Enckerne mue vere deris Roff/ oc de
Faderløse deris Byte / huad ville i giø-
re/paa hiemsøgelsens oc wlyckens dag/
som kommer langt fra?

Falske Eeder.

Malachiæ i det tredie Capittel.
Oc ieg vil kõme til eder oc straffe eder/
oc vil vere it snart Vidnesbyrd / imod
Traaldkarle/ Hoerkarle oc Menedere/
oc imod dennem som giøre vold oc wræt
imod Daglønere/Viduer oc Faderløse/
oc vndertrycke fremmede/ oc icke frycte
mig/ siger den HERRE Zebaoth.

Vtilbørlig bagtale.

I den halfftrediesinds tiuende Psal:
Du lader din Mund tale ont / oc din
Tunge bedriffuer Falskhed.
Du sider oc taler imod din Broder/
Du bagtaler din Moders Søn.

Skends Ord.

Ephe: iiij. Lader ingen slem snack gaa aff eders mund/men det som er nytteligt til forbedring/ der som det gioris behoff/at det kand vere yndeligt at høre.

Ephe: v. Lader icke sigis om eder skendelige ord /oc gieckelig snack / eller skemt som eder icke somer/ Men meget mere Tacksigelse.

Løgn.

Eph: iiij. Afflegger løgn/ oc taler sandhed huer met sin Næste/ efftersdi wi ere lemmer iblant huer andre.

Summa paa de forbødne Laster.

Til de Corinther i det første breffs siette Cap: Vide i icke/ at de wretfærdige skulle icke arffue Guds Rige? Lader eder icke forføre/ huercken Skørleffnere/ eller Affguders dyrckere/eller Horkarle/ eller blødactige/ eller de som synde imod Naturen/ eller Tiue/eller Gerige/eller Dranckere / eller Bespottere/

eller Røffuere/skulle arffue Guds Rige.

Gal: v. Kiødens gierning ere obenbare/som ere Hoer/Skørleffnet/ wrenlighed / wkyskhed/ Affguderi/ Traalddom/Fientskaff/ Kiff/ Auind/ Vrede/ Trette/Tuedract/Parthi/Had/Mord/ Druckenskaff/Fraadzerj/oc saadant mere/ om huilcke ieg haffuer før sagt eder/ oc siger endnu til forn / at de som saadant giøre/ skulle icke arffue Guds rige.

Lad nu komme hid de galne Helgen oc falske Glisnere/ Papister oc Giendøbere. Papisterne met deris plette oc kapper/ Suermere i deris graa Kiortle / lad dennem see surt vd / sætte frem Engelsk ydmyghed oc stor Hellighed/ Men saa tilige som de see oc skue dene Speiel/ som indeholder disse forbødne Laster. maa de strar bliffue skamrode. Thi først er der Guds Ord/ som forbiuder saadanne Laster/ der stor mact paa ligger/ huor ved Guds ære bespottis / oc vor Næste skeer forkort/ Der hører du

icke om Papistiske Synder/ som er at bryde Silentium, æde kiød om fredagen/ vanhellige Fasten/ forsømme horas canonicas, oc saadant mere/ Men om saadanne Laster/ der giøre den gantske Christelige Menighed skade/ oc kunde huercken lidis i Aandelig eller Verdslig Regimente/ Det er vert at forbiude.

Til det andet forbiudis saadanne wdyder oc laster saa høyelige / at mand icke skal beuilge eller samtycke i en eniste Synd/ Huo som befatter sig enten met den største eller den mindste/ hand mister Guds Naade oc gaffue/ det er/ Syndernis forladelse / oc den hellig Aands bistand/ som Paulus klarlige giffuer tilkiende / til de Epheser i det femte Cap: **Lader ingen forføre eder / Thi Guds Vrede kommer for denne skyld offuer Vantroens Børn.** Der hører du at de som saadant giøre/ ere vantroens Børn / Thi om de end skønt mit i Synden / beholde Tunge-

troen om Christo / huilcken Diefflene ocsaa haffue / saa viger dog den kraffti- ge oc leffuendis Tro til Christum / aff Hiertet / oc kand icke bliffue. Huo som nu skal tage sig vare / for saadan en hob Synder paa en tid / forsage alle Laster / affuerie all Wretfærdighed / hol- de sig wstraffelig i alle stycker / oc alle vegne oc altid holde sin Samuittighed klar oc reen / haffuer hand icke nock at giøre? er det icke en aluerlig handel?

Huad Menniskens hender giøre / det kunde de oc bryde / oc huad som om- kring Menniskens er / kand mand faa mact offuer oc tuinge / Men den met- fødde tilbøielighed i Hiertet / oc den Fien- de som du bær i din Barm / det er dit eget Kiød / den kant du icke tage til fan- ge / icke heller saa døde dig selff / at du al- drig lader dig faa til liffs igien / det ere saadanne ting / huor til Mennisket haff- uer huercken Vaaben eller verie / de ere wmuelige aff vor egen krafft at offuer-

uinde/ dog maa det alligeuel vere. Store Slot oc Feste kand mand forsprenge met Krudt. Tycke Mure oc høye Vaalde kand mand bryde met Kartouer oc Notslager / Vore ruortis Fiender kunde wi met Bysse / Suerd oc Pil affuerie oc nedlegge/ Men imod Synden som regerer vdi Kiødet/ hielper ingen krigs rystning.

Der faare er intet vdi den gantske Verden at ligne/ ved den Euangeliske Krig oc Ridderskaff.

Dette maa nu vere sagt om det første stycke vdi den ny Lydighed / som er/ at fly oc sky Synden.

DET andet Stycke som hør til en ny Lydighed/det er at fornye leffnedet vdi en Christelig omgengelse oc gode gierninger / som ske Gud til Loff oc ære/vor Naste til nytte oc gaffn. Huo som viger fra Synden/ hand giør noget stort/Men det er ickon en deel aff Be-

dringẽ. Der hos skal en Syndere som vil bedre sig icke lade vende/ men spytte bedre i henderne/ oc gribe ocsaa fat paa det andet stycke i den ny lydighed/ sætte effter det gode/ beflitte sig til alle Christelige Dyder/ begynde at vere den gantske Low lydig / io saa vel i det gode at fuldkomme/ som i det onde at affstaa. Men det vil giøre handelen suar oc haard paa at gaa/ dog kand det icke andet vere/ Thi der staar klare ord i den sytten oc tiuende Psalme. **Lad aff det onde oc giør gaat / oc bliff stedse der.** Det er icke en ringe Byrde/ som dennem paa leggis der ville bliffue salige / den skulde vel moxen falde til Jorden der vnder/ som hende singe paa sine Skuldrer. Men den vniuersalis particula, ALLE. Huilcken Paulus sætter vdi den anden Epistel til Timotheum vdi det tredie Capittel : Den trenger end haardere til met sin Byrde / Saa siger Paulus : Jt GVDs Menniske skal

vere fuldkommet / oc skickeligt til alle gode gierninger. Det er / huo som vil vere Guds Barn / hand skal oc maa der effter tracte / at hand er fuldkōmen / Hand taler icke her om gantske oc hel / Engelsk eller Osianders fuldkommenhed / huilcken wi icke kunde vdi denne Verden bekomme / men hans mening er / at hand maa her begynde at vere fuldkommen. Huor vdi saadan fuldkommenhed staar / forklarer hand videre / oc siger: Den er fuldkommen / som er skickelig til ALLE gode gierninger / ellers ingen. Der staar den vniuersalis particula, ALLE huilcken der giør den ny Lydighed gantske suar oc tung.

Gud vil haffue saadanne Christne / der icke alene intet ont giøre / men ocsaa i alting handle redelige / retfærdige oc ret / J alle stycker haffue GVD faar øyen / alleuegne vere fromme / beuise huer mand gaat oc velgierninger / icke lade det bliffue ved en eller to gode gier-

ninger/men vere beredde oc tilbøyelige til alt gaat/saa tilige som vor Næstis nød oc trang/eller vort Kald det vdkreffuer. Thi saa lidet som en penning er nock til en Daler/ saa lidet er en Dyd/ eller en god gierning nock til den ny Lydighed oc Menniskens bedring/som wi læse om Achab i Kongernis første bogs første oc tiuende Capittel. Der Elias forkyndede hannem Guds velfortiente vrede oc forfærdelige straff/ at Gud for hans Affguderj skyld/ vilde vdslætte hannem/ oc all hans Slect/oprydde Træet met rod/ Bul oc grene / da ydmygede Achab sig/ taag en seck paa oc holt sig sørgelig/men det vaar alt forlidet til en retskaffen bedring : Haffde hand gaaet til / oc først forligt sig met Gud/ bedet om Syndernis forladelse / der effter bort taget alt Affguderj aff Landet/igiengiffuet Vingaarden/som hand taag fra Nabot met wret/forligt sig met alle Nabots slectinge oc Venner for det iemmerlige oc wtil-

børlige Mord/som hand imod hannem bedreff/ straffet de falske tunger/ ladet Naboths wskyldighed kommet til liuset oc bliffue obenbare/ oc der effter all sin liffs tid holdet sig i all sin handel oc gierning wstraffelig/forsuaret/beskermet oc æret de rette Propheter/ da haffde Gud kundet seet oc fornommet paa saadanne retsindige Fructer/at Achabs bedring oc Lydighed/haffde veret ret oc aluerlig.

Zacheus den Toldere / der Lucas Euangelist omtaler i sit nittende Capit: Hand bar sig ret at/ hand haffde endnu aldrig seet Christum/ dog haffde hand hannem alligeuel i sit Hierte. Der nu HERREN kom ind til hannem/ huor snart vaar hand til rede / gaff først sin obenbare skyld tilkiende/ at hand som en Toldere/ vdsuere eller Plaggefogit/ haffde bedraget oc giort mangt it Menniske stor wret: Men imod saadan Synd trøstede hand sig ved den Giest/som aff sin store Naade vaar kõmen ind til han-

nem/ huilcken hand ocsaa annammede met glæde/i hannem trøstede sig/som i den der er den gantske Verdens Frelsermand. Der nu den obenbare skyld haffde ende/bød hand sig til en ny Lydighed/ at hand icke alene vilde lade det onde/ men ocsaa giøre det gode/vaar beredt at ville giffue fire dobbelt igen/ huad hand met wret haffde raget at sig/oc dele halff parten aff sit Gods met de fattige/som en der haffde slæt affsagt dẽne Verden/ oc tenckte til at villevãdre i it nyt leffnet.

J disse oc andre saadanne Exempel see wi/at den ny Lydighed vdkreffuer bedring i alle ting/icke at mand kand giøre alle gode gierninger paa en tid/ Men at den Syndere som vil bedre sig / befester sig / saa meget som mueligt kand vere/met alle Dyder oc gode gierninger/ at huor som leilighed kand sig begiffue/ hand da er berystet / ferdig oc beredt at giøre gaat/ oc der met alleuegne at beuise sin penitentz oc bedring.

Dette maa sigis met saa mange ord/ for deris skyld/ som ickon tage fat paa den ny Lydighed om vipperne/axet oc Kiernen lade de fare/giøre lidet oc la-de det største tilbage/ veffue dem saa aff det lille it tecke/huor vnder de ville skiule deris Laster oc wdyder. Det er den onde art/der Salomon taler om/i sine Ord-sprock i det trediuende Capittel. Det er en art som lader sig tycke reen at vere/ oc er dog icke toen aff sin Vrenlighed. Denne art vøffuer oc blander sig nu i alle stater/høye oc rin-ge/ hun er icke reen/ hun meen sig dog at vere alt reen oc smuck/speyler sig den gantske dag i en Dyd eller to/hun kand smuct vdsmycke sig/ oc saare praale der met/ legger sig ocsaa aff gantske mact oc formue imod nogle Laster/met huilcke hun icke er beblandet. Det er saadant Folck som lader sig befinde i it stycke el-ler tu wstraffeligt/men der imod henger

vdi andre Synder/ vdi dynd oc skarn baade met Næse oc Mund / huilcket de icke en gang det gantske Aar igiennem to aff sig: Acte sig alligeuel at vere de Syndere der bedre sig/ Fordi at de ere icke nedsiunckne oc drucknede i alle Synder til lige.

GAck nu til at beskue alle Stater vdi Verden/ da skalt du finde det du le=der effter.

Iblant de Euangeliske Førster oc Herrer/tencke somme saaledis/ Wi ere de som hantheffue oc forsuare den almindelige Fred / beskytte oc beskerme vore Vndersaatte / oplade Verdens porte for Guds Ord oc Euangelium / Lade Ordet gaa frit i vore Lande oc vbehindret/maa vel lide Sandhed/ huilckẽ Papisterne forfølge / det ere deris stycke / huor i de beuise den ny Lydighed. Men diss imellem riffue de Aandeligt Gods til sig/som frit Byte oc Roff / somme forsætte/ somme forskencke oc ødelegge

hele Stifft oc Kloster/ plundre Kircker oc Skoler/ Lade sig end der met icke nøie/ fare ocsaa til/ bemøde deris arme Vndersaatte/met drabelige Skatte oc Tynge/ det maa icke vere Synd. Der til bruge de allehaande ny paafund/ Sise/ Told/ oc andet/ der de dog skulde lade dennem nøye met deris Førstelige indkomme/oc strecke føderne saa langt som sengklædet naaer. Huor høyt opstiger nu Sise oc Told/Skat oc Tynge frem for den vaar vdi gammel tid/ en fattig Mand kand met alt sit sueddige arbeyde neppelige bekōme saa meget som hand Aarligen kand giffue sin Herre oc Hosbonde. Det en fattig Embitzmand/ en fattig Daglønere skulde klæde sig/ sin Høstru oc Børn met/ det maa hand stoppe vdi Herrens brudne oc bondløse Taske/huor aff det falder neden vd/ alt huad mand der offuen vdi legger. Saa predickede Johannes Baptista icke penitentz oc bedring/men sagde til Tolderne/

huilcke vaare vel saa rige/ som nu mangen Første: **Kreffuer icke mere end som sæt er.** Lucæ i det tredie Capittel. Men huad acte saadanne Potentater/ S: Hansis eller vor predicken? Er det icke nock at de ere Euangeliske? De ere io rene/ vaare icke den store klick oc smitte.

Lige saa gaar det oc til met den Euangeliske Adel/ der findis icke faa/ men saare mange Bonde Dieffle/ huilcke intet andet vide end at plage oc platze deris arme Bønder oc Vndersaatte/met hofftieniste/ny paalegge/ oc andet/ at de arme Vndersaatte maa tit oc offte vdrette deris Hosbondis arbeyde/ oc lade deris eget fare/ maa siden drage hiem sultne oc hungrue/faa huercken vaat eller tiurt skulle de haffue noget/ da skal det være raadet/ surt oc forderffuet/de skulle giffue Skat oc Landgilde/oc maa ilde haffue saa megen tid at de kunde pløye och saa deris Jord. Somme nøde oc trenge

deris Bønder til at kiøbslla met sig / oc selge sig deris vare/ Korn/ stude oc andet / oc giffue dem der faare huad dem selff tyckis gaat at vere/der maa den arme Bonde lade sig nøye met. Somme pynse der paa dag oc nat/ huorledis de kunde optencke raad oc lempe/ til at de kunde faa sag met deris Bønder/oc tage fra dennem/ det lille de haffue. Ja somme plocke Kirckers oc Preste gods/tage hele oc halffue lester Korn der fra/der it pund der it andet / naar de saa haffue taget renten fra Kircker oc Prestegaarde/ saa skal da den fattige Mand / der wmagen skal haffue met tieniste at giøre/ lade sig nøye met huad de ville vnde hannem/oc der som de da ingen lærd oc duelig Person kunde bekomme/ som den wmage vil tage sig til / for saa ringe løn/ saa sætte de en arm wlært stackarl op paa Predickestolen/der lidet gaat haffuer lært/hand staar oc staffuer Euangelium aff en Postil/ tager saa j. Marck

eller ti / oc to alne Klæde eller tre for
sin wmage / oc lader sig det være gaat.
Saa side da de store Hanser oc mecti-
ge Junckere / oc æde arme Folckis sued oc
Blod / Røffue Kircker oc Prester: Diss
imellem lade de predicke Guds Ord for
sig hiemme paa deris Gaarde / anamme
stundem Sacramentet / høre til met de
andre / ere huer ottende eller fiortende
dag lidet Gudfryctige / saa lenge som
Predicken varer oc Ordet klinger vdi
Ørnene / der met beuise de den ny Lydig-
hed: Er det icke nock? Er icke det it skønt
Gudfryctigt Leffnet?

Gack nu fra dennem til almindeli-
ge Statte / der finder du da en from
Mand / som leffuer i det hellige Ecte-
skaff it gerigt Menniske / der som hand
icke er gerig / da er hand en Hoerkarl /
leffuer i Skørleffnet oc anden wtuct /
saa er det hans skiul / at hand er icke ge-
rig / skøtter icke formeget om Verden:
Eller haffuer hand ingen aff disse laster

da boer Had oc Affuind i hans Hierte/ huilcken der driffuer hannem til andre Synder. Der som hand oc er frj for alle disse / huilcket neppelige skeer / da kand hand icke vnduere sig for Ølkanden / hand er en Fyldeuom oc Skyllehals/fordricker den arme Siæl i liffuet/ Tager bort fra Hostru oc Børn/ det hand skulde føde oc klæde dennem met / oc iager det igiennem sin Bug/oc vil der met smycke sin Synd / at hand icke er gerig eller en karrig hund/hand lader icke Mammon vere sin Gud / hand nender at haffue gaffn/ aff det hand haffuer : Alligeuel ere de alle rene / huer vdi sit Stycke der hand icke er skyldig vdi. Purepenning oc Matz hund holder sig vel ædru oc sparsommelig/ tager sig vare for Druckenskaff / men sin Gerighed oc Karrighed/vil hand icke lade aff. Affuendsiug oc Surmule/ flyer vel wtuct/ Men at misunde huer sin lycke / oc at giffue huer mand stumme suar / oc see

ſurt oc ilde vd/ det kand hand icke lade/ oc ſider hand i Dom/da foruender hand vel en fattig Mand ſin Ræt / oc fører hannem ſkade paa. En Hoerkarl oc Krurendere / lader vel falſkhed oc ſuig vere ſig vederſtyggelig/oc handler(maa ſee) i andre ſtycker redelige oc vel/Men ſit ſlemme leffnet oc wtuct vil hand icke ſtaa aff.

De falſke oc ſuigefulde Bønder paa Landsbyen / ſlecte ocſaa oc ty paa denne art/ mene at naar de kunde læſe Fader vor/ gaa til Kircke / oc høre Predicken/da er Gud betalet / men at de paa Torffuet oc vdi Marcket bruge falſkhed oc ſuig met deris Vare/ bedrage Folck deris penninge fra/ oc hiemme bruge alt ſkalckhed oc fortrædelighed / intet gaat beuiſe deris Næſte/det gaar vel hen(ſom de mene) effterdi de ere ſaa fromme vdi Guds tieniſte.

Det er (Gud bedret) den ny Lydighed/ der ſkeer nu om ſtunder/ nu det hel=

lige Euangelium ſaa reent oc klarlige predickis. Lige ſaa giøre oc leffue ocſaa de ſom ville vere de beſte/ Men GVD veed vel/ huorfor hand ſkal holde dem: Hos Micheam i det ſiuende Cap: ſiger hand ſaa: **Den beſte iblant dem er ſom Torn/oc den redeligſte ſom Tørne.** Hand giffuer dennem deris Titel/ icke at de ere de beſte/ men at de acte ſig ſelff for de beſte/ ſom handle redelige oc oprictige/ ſom det rette Korn oc Kierne/ imod huilcke de andre actis ickon ſom vdtorſkne Affner/ oc tomme ſkaller. Naar de om Aaret en gang giøre noget/ſom er ret/da ere de det gantſke Aar igiennem de redeligſte oc beſte/ da begyndis der praal oc bram/ oc ville da roſis at de haffue giort vel.

Diſſe beſte oc redeligſte/ſom traffue ſaa høyt met faa Dyder/ ere faar Gud idel Torne oc Titzel/ en huas ond art/ der ſom mand gaar dennem lidet for nær/ da riffue de oc kratte om ſig/

giøre stade oc heffne sig huor de kunde/ Synderlige naar mand tager fat paa dem paa Predickestolen/det kunde oc ville de icke lide/da tage de braaddene paa/ Torn oc Titzel henger da tilsammen / oc flætte sig i huer andre / lige som de vilde riffue Himmel oc Jord igiennem/ oc ere alligeuel der i de redeligste oc beste/ Traadz den der andet tør sige.

Dette vederfors ocsaa den gode S: Pouel aff de beste/ som hand klager i Apostlernis gierninger i det siette oc tiuēde Capittel. Jeg forkyndede at de skulde giøre Penitentz oc omuende sig til Gud/oc giøre retskaffne Penitentzis gierninger / derfor grebe Joderne mig i Templen / oc stode effter at sla mig ihiel. Saadanne Torne skicke sig icke anderleds / naar Predickerne ville skerpe deris Penitentz eller Bodpredicken/da biude de ocsaa det skarpe frem. Men huorledis vil det en-

delige gaa dennem? Det siger Dauid/ i den halfftrediesinds tiue oc ottende Psal: Før end eders Torne bliffue mode paa grenene/ skal Vreden bort tage dennem saa spæde. Gud kand vel snart finde en skarp Øxe / huor met hand kand affhugge saadanne Tidsler oc Torne/ Den Guddommelige vredis Ild kand ocsaa snart opbrende dennem/ oc forhindre deris skarphed oc sting. At mand kand fly saadan Guds vrede / da tage sig huer vare/ for denne wrene/onde oc tornefulde art/ huilcken der giffuer sig vd for reen oc god/ oc beuiser det dog icke met gierningen.

Men paa det mand ocsaa kand see/ huad for gode gierninger/ der høre til en ny Lydighed/ ville wi ocsaa frem sætte den anden Speyel.

EN Speyel/ i huilcken mand seer de Christelige Dyder oc gode gierninger/ som en Syndere der vil bedre sig / daglige skal øffue sig vdi / der som hand ellers vil beuare sin Samuittighed.

Gierninger som den første Taffle vdkreffuer.

Fryct.

I Den hundret oc siuende Psalme. HERREN haffuer behagelighed til dem som hannem frytte/ Som haabis til hans Miskundhed.

Esaiæ i det trysinds tiuende oc siette Capittel. Men ieg seer til den fattige oc til den som haffuer en sønderknuset Aand/ oc som frycter sig for mit Ord.

Tro.

Jeremiæ i det femte Cap: Dine Oyen see til Troen.

Kierlighed.

J den tredie Psal. Elsker HERREN alle hans Helgen/ HERREN beuarer dem som tro / oc betaler riglige dem/ som bruge Hoffmod.

Paakaldelse.

Vdi Mosi femte Bogs siette Ca: Du skalt tilbede Gud din HERRE/ oc tiene hannem alene.

J den halfftrediesinds tiuende Psal: Kalde paa mig i nød/ saa vil ieg bønhøre dig/ saa skalt du prise mig.

Jeremie i det syttende Cap: Velsignet er den Mand/ som forlader sig paa HERREN / oc HERREN er hans Tillid.

Bekiendelse.

Til de Romere i det tiende Cap: Om mand Troer aff Hiertet/ da bliff-

uer mand retfærdig / oc om mand bekiender met Munden / da bliffuer mand salig.

Til de Philippenser i det andet Capit: Derfor haffuer Gud ophøyet hannem / at alle tunger skulle bekiende / at Jesus Christus er en HERRE / til Gud Faders ære.

Taalmodighed.

Lucæ i det første oc tiuende Cap: Fatter eders Siele met Taalmodighed.

Til Timotheum i den anden Epistels tredie Capittel. Alle de som ville leffue Gudfryctige / skulle lide Forfølgelse.

At holde sin Eed.

J den femtende Psalme. Huo som suær sin Næste / oc holder det / hand skal bliffue salig.

Guds Ords hørelse.

Lucæ i det elleffte Cap: Salige ere de som høre Guds Ord oc beuare det.

Gierninger som den anden Taffle vdkreffuer.

Sønlig Lydighed.

Til de Colosser i det tredie Capit: J Børn/verer Forældrene lydige i alle ting/ Thi det er HERREN behageligt.

Verdzlig Lydighed.

Til de Romere i det tiende Capit: Huer mand vere Øffrigheden vnderdannig/ som haffuer mact offuer dem/Thi der er ingen Øffrighed vden aff Gud.

Saa giffuer nu huer mand huad i ere skyldige/ Skat den som Skat bør/ Fryct den som Fryct bør / ære den som ære bør.

Retfærdighed.

Esaiæ i det første Cap: Toer/renser eder/tager bort eders onde væsen fra mine øyen/ Lader aff det onde/ lærer at giøre gaat / tracter effter ræt / Hielper

den fortrycte/ skicker den Faderløse ræt/ oc hielper Enckers sager/ Kommer saa oc lader oss gaa i Rætte met huer andre/ Der som eders Synder ere end blod røde/ saa skulle de bliffue sne huide.

Esaiæ i det halfftrediesinds tiue oc otende Capit: Lad løss dem du haffuer fanget met wræt: Lad ledige dem du besuerer: Giff frj dem du trenger: Tag bort allehaande byrde/ Da skalt du raabe/ oc HERREN skal suare dig.

Hoseæ i det tiende Capit: Saaer Retfærdighed/ oc høster Kierlighed/ oc ploier anderleds/ efftherdi det er tid at lede effter HERREN/ til hand kommer oc regner Retfærdighed offuer eder/ Thi i ploye ont/ oc høste Misgierninger/ oc æde Løgnens fruct.

Syrach i det fierde Cap: Redde den som skeer vaald / fra den som hannem giør wræt.

Kyskhed.

Til de Ebreer i det trettende Capit:

K2

Ecteskaff skal holdis ærligt hos alle/ oc den Ecteseng wbesmittet.

Til de Thessalonicker/ i det første Breffs fierde Capit: Det er Guds vilie eders Helliggiørelse/ at i skulle fly Horerj/ oc huer aff eder veed at holde sit kar/ i Hellighed oc Ære/ icke i Løsactighed som Hedningene / som intet vide aff Gud.

I Mosi femte Bogs tolffte oc tiuende Cap: Der skal ingen Hore vere iblant Israels Døtter / Oc ingen Horkarl iblant Israels Sønner.

Til de Gallater i det femte Cap: Aandsens fruct ere Kierlighed/ glæde / Fred/ Kyskhed.

Til Titum i det andet Capit: At de skulle lære de vnge Quinder at være tuctige/ at elske deris Mend/ at elske deris Børn/ oc vere hoffuiske/ kyske/ husraadige /goduillige/ oc deris Mend vnderdannige.

Ydmyghed.

I sancte Peders første Epistels femte Cap: Holder fast ved Ydmyghed/ thi Gud staar de Hofferdige imod/ men de Ydmyge giffuer hand Naade.

Sparsommelighed.

I S: Peders første Epistels fierde Cap: Saa verer nu sparsommelige oc ædru til Bønen.

Lucæ i det første oc tiuende Capit: Tager eder vare / at eders Hierter icke besuaris met Fraadzerj oc Druckenskaff oc sorge for timelig næring.

Lade sig nøye met Lidet.

Til Timotheum i det første breffs siette Capit: Det er en stor fordel/ huo som er Gudelig/ oc lader sig nøie/ Thi wi haffue intet ført i Verden/ Derfor er det obenbare/ wi skulle icke heller føre noget der aff. Naar wi haffue Føde oc Klæde/ saa lader oss nøies.

Oprictig handel i Kiøb oc Sal.

Ezechiel i sit attende Cap: Naar en er from/ som giør ret oc vel/ giffuer Skyldeneren sit Pant igien/ som icke Aagrer/ ingen giør wret/ der vender sin haand fra wret / hand skal leffue/ siger HERREN.

Laan oc Borg.

Lucæ i det siette Cap: Giører vel/ oc laaner/ at i intet haabis der for/saa skal eders løn vere stor/ oc i skulle vere den Allerhøiestis Børn.

Almisse Gaffue.

Esaiæ i det halfftrediesinds tiue oc otende Capit: Bryd dit Brød for den Hungrige/oc indled den Elendige i dit Hus. Seer du nogen nøgen/ da klæd hannem/oc vnddrag dig icke fra dit kiød. Saa skal dit Lius frembryde som morgens Stierne / oc din Forbedrelse skal snart voxe / oc din Rætuished skal gaa faar dig/ oc HERRENS Herlighed skal tage dig til sig/ Da skalt du raabe/ Saa skal HERREN suare dig.

Ezechielis i det attende Capittel. Den som skiffter sit Brød met den hungrige/ oc klæder den Nøgne etc. Hand er en from Mand/ hand skal haffue Liffuit siger den HERRE/ HERRE.

Sandhed.

Sandhed i Dom.

J den tredie Mosi Bog/ i det nittende Cap: J skulle icke handle wret paa Dom/ Oc du skalt icke fremdrage den fattige/ oc ey heller hedre den Veldige/ Men du skalt dømme retfærdelige offuer din Næste.

Sandrue Eeder.

Zachariæ i det ottende Cap: Den ene tale Sandhed met den anden/ oc dømmer ræt/ oc elsker icke falske Eeder/ Thi ieg hader alt saadant siger HERREN.

Sandhed i almindelige Sager.

Esaiæ i det tretten oc tiuende Cap: Huo som vandrer i Retuished/ oc taler det som er ræt : Huo som hader wræt oc Gerighed/ oc bortuender sine hender/ at hand icke tager Gaffuer : Huo som tilstopper sine Øern/ at hand icke hører Blodskyld / oc lycker sine Øyen til / at hand skal icke see ont/ hand skal bo vdi Høielsen/ Oc Klippen skal vere hans feste oc Beskermelse. Hans Brød skal giffuis hannem/ Vand faar hand visselige.

J Salomons Ordsprock i det try oc tiuende Cap: Kiøb Sandhed / huer met sin Næste.

DEnne Speyel/ gode Christen/ lad dig vere befalet / Thi her ere icke wnyttige/ wfructsommelige/ Papistiske hychlers gierninger/ som at smycke Billeder / tende Liuss oc Lamper / læse siu tider/ siunge/ klinge/ ringe/ holde helligt/ æde Fisk om Fredagen/ gaa Pillegrims gang/ holde Vigilier oc Siellemesser /

oc andre saadanne/ huilcke ingen kommer til gode/ vden aleniste den Bugtienere som dennem gior/hand nyder dennem noget at/ hannem drager det noget i Stegersit / oc fylder Tasken. Men de gierninger som nu ere opregnede/ ere idel kaastelige oc fructsommelige Dyder/ som ske Gud til ære / oc vor Næste til beste / huilcke mand huercken i Aandelig eller Verdslig regimente kand ombære / oc ere synderlige nødtørfftige til den ny Lydighed.

Saa betenck nu oc skue dig daglige i baade disse Speyeler / følg Esaiæ ord/der saa lyde/ Esaiæ i det første Ca: **Lader aff det onde / lærer at giøre gaat.** Sky det onde saaledis som Gud det befaler hoss Ezechielem vdi det attende Capittel. Der hand saa siger: **Kaster fra eder all eders Offuertrædelse.** Dette maat du icke alene forstaa om obenbare Laster/ at mand der

k5

skal tage sig vare for/men oc saa om al-
lehaande onde stycker oc Synder / der
mand hemelige bedriffuer oc begaar /
Der skalt du effterfølge Pauli Exempel
der saa siger/til de Corinther i det andet
Breffs fierde Capit: Wi fly ocsaa
lønlig skendsel. Lær ocsaa at giøre
gaat saa at du effter Paulj Lærdom
til de Colosser vdi det første Capittel.
kant vere fructsommelig i alle gode
gierninger / icke paa en dag eller it
Aar/ Men at du legger dig altid effter
det gode/ vden affladelse/ som sancte
Pouel ocsaa formaner til de Thessalo-
nicker i det første Breffs femte Capit:
Huo der effter retter sig/ skicker oc laff-
uer sit gantske leffnet/ tancker/ord/gier-
ninger/ oc all sin handel i saa maade/
den er saadan en angersom oc bedrendis
Syndere / offuer huilcken alle Engle i
Himmelen glæde sig.

Det er det rette Penitentzers orden/

som er stifftet aff Gud selff/ formedelst hans hellige Ord. Huo som vil ind i det Orden / hand maa laffue sig til at lide megit / huer dag maa hand dø oc leffue/ hand skal dø aff det onde/oc leff-ue i it nyt helligt Leffnet/skicke sig saa at hand kand sige met Paulo / til de Gallater i det siette Capittel. Verden er mig kaarsfest/ oc ieg Verden : Men der vil ingen giffue sig ind i dette Or-den/ det er alt forstrengt/ Regelen er sæt alt for høyt. Der som det vaare giort paa at bære Kapper / Skabellaris oc Plette/ da stode det end vel til at giore. Men den ny Lydigheds gierninger vd-kreffue meget mere oc større/huil-cket ingelunde kand stee/ vden den hellig Aands hielp oc bistand.

Beslutning.

HVOfryctige fromme Christen/ dette ere try hoffuitstycke som høre til en aluerlig Penitentze. Det Første heder Anger oc Ruelse / det haffuer trende stycker vdi sig/ som er/ Først it Hiertens klagemaal offuer Synden. Der næst it aluerligt forsæt at ville bedre sit Leffnet. Det tredie at vor vuerdighed intet kand skade oss/fordi at Penitentzen begyndis i Jesu Naffn. Det er Guds fryctis rette art / at hun forskreckker oc forfærder Mennisket / Naar det føler oc kiender sine Synder/ dog foruden Mishaab och Fortuilelse / for det Naffns skyld/ vdi huilcket Syndernis forladelse oss tilbiudis.

DEt andet stycke som hører til en Christelig Penitentze oc bedring/ er Troen til Christum. Saadan en Tro haff-

uer trende Obiecta, det er / saadanne ting/ som hun maa begribe. Det første er Aarsagerne/ huor faare Gud sende oss sin Søn/som er/ at Gud haffde met sin Eed truet alle Syndere met den euige Død/ oc hand icke vilde haffue giort saadan sin Eed forgieffuis: Wi maa ocsaa bekiende / at vore Misgierninger fortiene en euig vrede/ oc Gud giorde icke wræt / der som hand fordømde oss allesammen/For saadan Aarsage(siger ieg)maatte Gud sende sin Søn til Verden/til it Offer for vore Synder. Denne ypperlige betenckelse/om Guds søns tilkommelse til Verden/ vil icke alenište befattis oc begribis met almindelig forstand/men ocsaa met en fast Tro/ Den euige straff som Gud haffuer lagd paa den timelige offuertrædelse / er ickon it slæt fabel oc Lockis effuentyr faar Verden: Men Guds Nidkierhed imod Synden / oc strenge Retfærdighed / som er beuist paa Guds Søn / det er en nock-

som oc nøyactig beuisning/ at den euige straff haffde offuerfaldet alle Menniske/oc ingen haffde kundet bliffue bistandig for Guds Vrede / der som denne Fyldistgiørelse icke vaare kōmen : Men Verden troer det icke / Item Kiød oc Blod kand icke begribe/ at Guds Dom imod Synden er ret/at Mennisket skulde kunde fortiene euig straff. Dette ere saare høye oc ypperlige ting/huilcke der saare vel behoffue en fast oc stadig Tro. Disse Aarsager huor faare Guds Søn bleff vdsent til Verden/ tale icke aleniste om Guds naadige vilie/Men ocsaa om Christi velgierninger som hand oss beuisde/ i det hand formedelst sin Fyldistgiørelse/ haffuer fortient oc forhuerffuit oss Syndernis forladelse / oc det euige Liff/ saa mange som paa hannem tro/ oc sig forlade.

Dette altsammen indeholdis i det første stycke der Troen begriber. Der effter følger det Andet som Troen be-

fatter / som er disse velgierningers per-
sonlige anammelse oc tilregnelse / at en
arm Syndere tager til sig / giør sig
selff for sin person nytteligt / oc legger
sig til gode/ alt det som CHristus for-
tient haffuer/oc giør sig der vdi delactig.
Det er en ret Tro/ som kand drage den
Naade til sig/som Christus haffuer for
huerffuit.

Der til kommer det tredie der Tro-
en begriber/ som er/ Idel Naade /
det affuerier vor egen Fortieniste ved
gode gierninger/oc fatter Christum ale-
ne met sin Fortieniste / der met trøster
hand sin Samuittighed/ det andet lader
hand altsammen fare.

Her hos er ocsaa talet om tre Aar-
sager / huorfor vore gode gierninger
icke fortiene oss Syndernis forladelse/
som er først Samuittighedens tryghed:
Paa Guds blotte Naade kand mand
forlade sig / men egen Fortieniste giør
Mennisket tuilactigt / Item æren hør

k 8

Christo til / icke oss. Gud vil icke at wi faar hannem skulle rose oss aff vor egen fortieniste/ at hand derfor skal giffue oss Himmelen: Der til er ocsaa Naade oc Fortieniste affsagde oc wfordragelige Fiender/ saa det ene icke kand lide det andet/ de ere immediate contraria.

DEt tredie stycke som hører til en christelig Penitentze /er ny Lydighed / huilcken der maa ske for fire Aarsager skyld. Først paa det at Penitentzen oc bedring som er begynt/ kand haffue bestand oc varactighed / Fordi ny Lydighed oc Synd imod Samuittigheden/de giøre den fremfarne Penitentze slæt til intet. For det andet / at der kand vere Skilsmisse imellem en ræt Christen oc en Glisnere eller Hychlere/Fructen giffuer tilkiende huordant Træet er. For det tredie/at beuise Gud Tacknemmelighed for sine velgierninger / som wi haffue anammet / det er den rette Snor effter huilcken alle gode gierninger skulle giø-

ris. Til det fierde at mand kand formere Troen oc de Aandelige gaffuer/ efftèrdi Troen er ſaa ringe oc liden.

Der haffue wi ocſaa talet om tuende ſlags gierninger/ ſom bør at vere vdi den ny Lydighed/ ſom er/at lade aff det onde/oc giøre det gode. En ſand bedring ſtaar der vdi/ at mand ſkyer alle Synder/ met huilcke Samuittigheden kand beſmittis/ oc vandrer i gode gierninger/ effter ſom leiligheden ſig begiffuer. Det er Summen oc Meningen.

ER nu nogen ſom bekiender ſig for it fortafft Faar / oc gierne vilde formedelſt en aluerlig Penitentze komme i den rette vey igien / hand efftèrfølge denne Lærdom/ oc fatte diſſe try ſtycker tilſammen/ſom er/ſand Anger oc Ruelſe/Troen til Chriſtum/ oc en ny Lydighed. Icke paa en dag to eller tre / icke heller vdi ſtycke tal/ men met ſaadant it forſæt/ at hand vil met Guds hielp all ſin liffs tid bliffue der vdi varactig / ſaa

at ingen Synd regnerer vdi hannem som tilforn / men at en god gierning stedse følger den anden/ en Dyd recker den anden haanden.

Saadan fornyelse bliffuer met det første it tungt Aag paa din hals / for huilcken du huercken kant røre eller vende dig/ lige som du sade i en stock baade met hender oc føder/ Saa ont vil det giøre den gamle Adam / at hand icke skal haffue sin fri vilie/ at giøre huad hannem lyster. Kiød oc Blod vil alt strax bryde sig vdaff den ny Lydigheds fangetaarn / oc vere wfanget/ vil ocsaa sætte sig den store hob faare til exempel/ som gaar secker oc tryg hen/ icke bekymrer sig for nogen Synd/ oc sige: Hui skulde ieg tage mig det saa nær? Huad haffuer ieg behoff at saa plage mit Legeme met ny Lydighed/ det giøre io icke de andre/ huilcke ocsaa ville vere fromme/ oc vilde io saa nødigt vere fordømde som ieg. Er det dennem gaat/ saa

kand det ocsaa vere mig / Jeg seer vel huad min Nabo giør / naar hannem stundem kommer en god tancke fluendis i sinde / da er hand from paa en dag eller to / der effter gaar hand i sine gamle fied igien / oc giør lige som tilforn. Det er nu en almindelig vijs oc vane / ocsaa hos dem som ville vere de beste / Huad kand jeg da giøre?

See fromme Christen / saadanne tancker skalt du visselige fornemme / men du maat ingelunde vende dig til den store hob oc den effterfølge / thi du skalt vide / at en ret Christen er lige som en enlig Fuel / som ingen Mage haffuer / hand haffuer ingen som holder met hannem / som Dauid klager i den hundret oc anden Psalme. Jeg er lige som en enlig Fuel paa taget. De vdualde ere faa / icke kommer heller deris gierning oc væsen offuer ens met de andre / Derfor ere de oc bliffue enlige / ere slæt affskilde fra Verden / lige som de Sped-

alſke. Vilt du der for lade dig forfær-
de/ſaa er det giort met dig/Du kant der
for icke bedre bære dig at/vent dine øyen
fra den ſtore hob/ lad icke den ſtore ſlag-
ne alfare vey til Helffuede behage dig/
Men gack ind at den ſneffre port
Thi den Port er viid/ oc den vey
er bred/ſom fører ned til Fordøm
melſen/ oc de ere mange ſom van-
dre der paa: Oc den Port er ſneff-
uer/ oc den vey er trang/ ſom fø-
rer til Liffuet / oc de ere faa ſom
hannem finde/ ſom Chriſtus ſiger
hos Mattheum i det ſiuende Cap: Følg
dette gode raad/ lad dig finde iblant den
lille hob paa den trange vey/ i den ſneff-
re Port / der ingen kommer wplocket
igiennem. Endog at denne wieffne vey
er forfærdelig til at ſee / fordi at ingen
gaar at hannem/ du haffuer ingen ſel-
ſkab/ du eſt ene oc forladen aff alle/ ſaa
ver dog frimodig/tenck paa den Engel-

ske glæde i Himmelen/ da skalt du vel finde de der skulde holde met dig/ Huad ere alle vgudelige paa Jorden/imod en Engel/huilckē der skuer oc seer Gud ansict fra ansict. En eniste saadan Himmelsk Første / skal mere giøre oc gielde hos oss/end alle kronede Ormesecke paa Jorden.

Betenck det/oc vent dine øyen fra alt det som er imod en retskaffen Penitentze. Lad Papisterne fare met deris øre Scrifftemaal/ i huilcket mand tuinger Folck Synder aff/ lige som Bøddelen giør ved en Tiu/ hand piner oc nøder hannem til at sige sig/ huad hand spør at: De lære naar mand angrer oc fortryder Synden/ oc den rettelige opregner i øre Scrifftemaal/oc vor egen Fortieniste kommer der til / da fortien Menniskeet Syndernis forladelse oc det euige Liff. Det er icke andet end en ret Judas Penitentze/ i huilcken Syndens kundskaff driffuer Menniskeet til fortui=

l3

lelse oc Mißhaab/ efftersi at Naaden som Christus oß fortient haffuer / bliffuer vbefattet. Derfor lad dem fare.

Giendøberis Penitentze er icke megit bedre/ En Giendøbere sætter sig i en vraa/ gaber op i værit effter den hellig Aand/ den huisker hannem i øret/ drag en graa Kiortel paa/ giør dig veluillige fattig/ holt dig til Ydmyghed/ saa haffuer du en naadig Gud. Men huor bliffuer Christus met sine velgierninger oc Fortieniste/ giør hand slæt intet til Sagen? Disse Suermere maat du ocsaa giffue Pasbord/ lade dennem ickon hugge hen/ met deris optenckte oc selffgiorde Penitentze.

Der findis ocsaa den tredie hob/ met deris veluillige Penitentze: Det ere vore Naadesyndere/ som ickon haffue en Tungetro / huilcke ere faldne fra Paffuen oc til Euangelio / de vide at gode gierninger giøre oß icke salige/ at Gud er dennem alle naadig som om-

uende sig til hannem/ oc begere Naade. Derfor giøre de sig ocsaa færdige met deris Penitentze / som de der vel haffue anammet Euangelium om kiødelig frihed. Saadanne de ere icke Christi Faar/ men stinckendis Geder/ huilcke ere fulde aff groffue Laster oc Synder/ oc lucte ilde/ baade faar Gud oc Verden.

Disse naar de begynde at lucte sig selff/ lede effter Trøst i Affløsningen oc i Christi Nadere / da forlige de sig met Gud/ begynde at snyffte/ sucke op imod Himmelen / skulme neder til Jorden / Mimre met Læberne / mumle ved sig selff. In Summa/ det gantske Legeme er sørgeligt/ Hiertet lader sig viit op / oc henter effter Naaden / lige som en halffdød fisk effter Aanden/ dog foruden noget aluerligt forsæt at ville bedre sit Leffnet. Naar Predicken oc Messe embedet er vde / gaa de hiem met glæde / holde sig vel to eller tre dage fra Synd imod Samuittigheden / om det end

kand vare saa lenge/ Der effter komme de ny gield paa Registeret igien / lade alt scriffue op i det gamle Regenskaff/ bliffue stedze i den mening/ at Gud er saadanne Bucke naadig / oc vil gierne holde dennem til gode / at de saaledis hoppe oc springe aff en Synd i en anden.

Denne forbandede hob/som saa bespotter Gud oc hans Naade / skalt du ocsaa lade traffue hen/ æd icke det Hundemaaltid met dennem/ der Petrus omtaler vdi sin anden Epistels andet Cap: saa sigendis: **Hunden æder igen det som hand spyde/ Oc Soen velter sig i Skarnet igien/effter hun er toen.** Dette er en ret vederstyggelig ting faar Gud: Thi lige som Hunde/ som haffue befylt sig met wrent æde / oc kunde det icke lenger holde i sig/ men spy det vd igien/ oc strax æde igien det de spyde. Lige saa giøre de Naadesyndere/ naar de ere belessede met Synd oc

Ondskab/ føle huorledis deris wrenlighed støder op i Samuittigheden / Da komme de strax til Scriffte/oc til Sacramentet / vdskyde deris Synders wrenlighed / lige som Siælens forgifft: Men saa tilige som Aarsagen noget giffuer sig / slicke de i sig igien det som de tilforn vdspyde.

Huilcken en skendig oc skadelig æden maa det vere? Huor maa Guds Engle i Himmelen see paa saadan slem Synde æden? Huilcken sorg oc klagemaal maa der ske i Himmelen offuer saadanne Folck? som tage deris vdkaste wrenlighed til sig igien. Naar de kløgis oc vdspy Synden/ da glæde de hellige Engle sig/ haabe det skal nu bliffue bedre met dennem / efftherdi at den besmittede Siæl er nu renset: Men naar de see at de vende om igien/ oc æde det som de før vdspyde/ da haffue de visselige stor bedrøffuelse i deris Hierte/ saa som de der intet heller begere/ end at Menniskene

l5

kunde komme der hen som de ere / beside
den euige glæde/ loffue oc prise Gud vor
HERRE til euig tid/lige som de giøre.

Der imod huad for en Jubilatz oc
glæde vil der bliffue iblant Diefflene /
naar de see at den som er renset/paa ny
igien besmitter sig met Synd oc Last /
lader kæffterne op/ som en anden hund/
oc tager det spyde vdi sig igien. Naar
mand vdspyer/ da forskrecke alle Dieff=
lene sig / befrycte sig for Renselsen / at
Synderen skal komme til Naade igien/
betencke sin iammer oc ælendighed/ rette
oc bedre sig met aluerlighed/ oc vndgaa
den euige vrede. Men naar den som er
renset/ faar ny lyst/ at befylde sig igen/
met det som hand tilforn haffuer vd=
spydt/ giør det som wræt er/ oc det sid=
ste saaledis bliffuer verre end det første/
da begyndis der lyst oc ladder iblant alle
Diefflene/ de hoppe oc springe met fryd
oc glæde / omkring saadan en Synde
æden/strø dennem lidet Sucker paa den

vdſpyde wrenlighed/paa det de ſkulle icke vemmis der ved. Er det icke ſtor ynck? Er det icke en forgifftig Fiende/Der ſaa kand forblinde it Menniſke/ at hand tager det vdſpyde til ſig igien/lader ſig det vel ſmage? oc veed dog at hand æder ſig der paa den bittre euige Død.

Det ſkulle alle Gudfryctige Hierter oc retſkaffne Syndere/ ſom ſig rette oc bedre ville betencke/ icke følge diſſe ſtinckendis Bucke oc ſlemme hunde/ icke bedrøffue den Himmelſke Hærſkare/ Men faſt heller giøre glæde i Himmelen/ formedelſt en aluerlig oc varactig omuendelſe/ oc leffnedens fuldkomne bedring.

FØrſt at det er din rette alffuere/at du vilt bedre dig. Saadan aluerlighed/ giffuer ſig vduortis tilkiende vdi tuende maade: Førſt at du daglige oc rettelige døder kiødet oc forſager Synden/paa det at din Penitentz oc bedring ſom du haffuer taget dig faare/kand komme til gierningen/oc icke vere en ørckeløſſ oc fluen-

dis tancke/ foruden gierning/ oc en Glis=
neris optenckte Gudelighed/ foruden var=
actighed. I saadan dempelse oc dødning
maa ingen Synd bliffue leffuendis / el=
ler komme til sin krafft / at mistrøste
Samuittigheden/ Men lige som mand
i it Vrtebied affuerier wkrudt/ saa tili=
ge som det begynder at gro/ lader det icke
opuoxe eller bære frø/ men strax vdluger
oc oprycker det met roden/ den stund det
er vngt oc spæt/ Lige saa maa mand sty=
re oc affuerie Synden/ saa tilige mand
finder at den onde tilbøielighed røris vdi
Hiertet : Huo det icke giør / hand kand
icke bliffue varactig.

DEt andet vduortis Tegen til en aluer=
lig Penitentze/ er it helligt leffnet/ der
lader sig finde rent / wbesmittet oc w=
straffeligt/ i alt det mand giør oc lader/
i alle ting store oc smaa/ Alle Dyder oc
gode gierninger som indeholdis i de ti
Guds Bud (huilcke tilforn ere opregne=
de i den Speyel om gode gierninger)

de maa formedelst den begynte Lydighed fuldkommis/ oc ingen bliffue tilbage / saa fremt mand kand komme der til.

Dette er den ny Lydighed / huilcken Euangelium kreffuer aff alle omuende Syndere / oc lader foruden den ingen komme til Naade / saa som den Affløsning hos Johannem i det otende Cap: giffuer klarlige tilkiende/ der som Christus siger til den arme Synderinde/som vaar begreben i Hoer : **Jeg fordømmer dig oc icke/Gack bort oc synde her effter icke mere.** Det er / Synden skal dig forladis/dog saaledis oc met saadan besked/ at du her effter tager dig vare for alle slags Synder imod Samuittigheden/ icke tencker/ at ieg vil styrcke oc forsuare dig i dit wrene Leffnet/ eller giffue noget Menniske loff til at synde paa Naade/Det giør ieg icke/met saadanne gienstrydige Naadesyndere haffuer ieg intet at skaffe / Jeg er icke kommen for deris skyld / som begere

afflosning til tryghed/ at de maa siden fare frem i Synden/ men ieg omgaaes met de Syndere som ville rette oc bedre sig/ som icke mere ville giøre det onde/ huilcke der beholde deris Klæder rene / beuare deris Samuittighed vbesmittet/ de er det som ieg forbarmer mig offuer.

Lige som CHRistus handler met denne Synderinde / saa handler hand met alle/ som komme til hannem oc bede om Syndernis forladelse / dennem tager hand icke anderledis til Naade / end saa fremt som de ville staa aff Synden/ oc lære at giøre gaat: Der som det icke skeer/ lader hand dem ingen Naade vederfaris/ det skulle de vide.

MEn vore Naadesyndere lade sig icke sige/ de bliffue de samme de ere/ en tid som den anden/ holde sig til Hychlers Penitentze / mene at de haffue vel bedret sig/ naar de ickon bekiende deris gruelige oc gienstridige Synder/ ydmy-

ge sig oc begere Naade / det er en kaa-
stelig ting at bekiende sig for en Syn-
dere/ oc haffue Naade behoff/ icke for-
suare eller skiule deris brøst/ som ellers
den almindelige hob pleier at giore/Det
ere de der Hoseas i sit siuende Capittel
omtaler / sigendis : **De omuende
dem/men icke ræt/ men de ere som
en falsk Bue.** Huad giør en falsk bue?
Hand lader sig vel spende / legge Pilen
paa strengen/oc holde til Maalet/ i den
forhaabning mand skal dræbe / men i
skudet slar hǎd sig/oc gaar maalet slem-
melige forbi/oc forderffuer it gaat skud.

Saa giøre disse Glisnere ocsaa/de
skicke sig smuct vduortis til Sagen/lade
sig formedelst Scrifftemaal oc Sacra-
ment omuende til Gud/ men strax kaste
de om igien/ oc sla feil. Huad haffue
nu saadanne Folck andet at foruente /
end at de/ lige som en falsk Bue/ skulle
sønderbrydis oc kastis i Ilden? Huor til
ere de ellers nyttige?

Men paa det at wi icke ocsaa skulle bliffue delactige i saadan straff/ skulle wi fly falsk Penitentze / gierne oc veluillige bære den ny Lydigheds tunge Aag/ Oc der som Byrden vilde for saare trycke oc trenge oss/ wi da paakalde den hellig Aand om hielp / lade oss finde paa ny/ som Faar der ere beredde til at følge Guds Lam Christum deris HErre/ oc træde i hans fodspor/ saa som de der stadelige vden alt tuil tro / oc visselige vide/ at Gud effter sin Foriættelse/ til de Romere i det andet Cap: Vil giffue priis oc ære / oc it wforgengeligt væsen/dem/som met Taalmodighed i gode gierninger / tracte effter det euige Liff/ Der til hielpe oss GVD Fader/ Søn oc den hellig Aand/

AMEN.

Her effter følge nogle Bøner/om Synndernis forladelse/ oc it saligt Endeligt / vdtagne aff den Christne Kirckis Lærere.

It obenbare Scrifftemaal oc Bekiendelse.

Ambrosius.

EG arme syndige Menniske/ huor saare mange ere mine Synder / huor saare tit haffuer ieg syndet/O HERRE/oc synder end nu i denne dag/men derfor vil ieg dog icke fortuile / efftterdi at ieg

haffuer det trøstelige Exempel for
øyen/ om den obenbare Syndere
vdi Templen/ huilcken effter din
Dom gick retfærdig der vdaff
igien/ Der til hører oc seer ieg met
stor Trøst/ huorledis Røffueren/
som paa Kaarssit bekiende dig/
gick met dig fra Kaarssit til Pa-
radis. O Fader/ du haffuer ren-
set oc afftoet den salige angersom-
me Mariam Magdalenam/ som
vaar beladt met suare Synder:
Oc den gode Petrus er effter sin
haarde nectelse/ kommen til stor
Naade igien/ fick Apostels Em-
bede/ oc bleff sæt igien til stor ære.
Derfor beder ieg dig kiere HER-
re Christe/ ieg som hiertelige trø-
ster mig vdi saadanne Exempel/

Forlen mig ocsaa den obenbare Synderis forknusede Hierte / Røffuerens Bekiendelse/Den salige angersomme Synderindis Magdelene øyne taare / oc Apostelens beske graad effter hans benectelse/ oc en fast Tro til din store Barmhiertighed/Amen.

En anden Bekiendelse.

Augustinus.

O Kiere Fader/huad skal ieg dog tencke/huor ved skal ieg trøste mig / Jeg haffuer forskylt Døden/ ieg beder om Naade/ieg haffuer skendelige beuegt minKonning til vre-

m 2

de/ hues hielp ieg nu begerer / ieg haffuer aff min haardnackenhed icke atlydt Faderen / hues Søn ieg nu beder. O kiere HERRE ieg kõmer saare langsomt oc seent til dig/ Oc haster icke saare til at giøre Penitentze/ Jeg haffuer icke taget mig vel vare for Synden / Oc nu at skaden er skeedt/ oc mit Liff er saargiort met Synden / kommer ieg først oc begerer Naade. Jeg haffuer icke seet mig vel for / oc foruaret mig for skade / før end nu/ der ieg icke er langt fra Døden. Jeg haffuer giort to Synder aff en / i det at ieg altid haffuer giort en Synd effter den anden/ foruden Anger oc bedring. O HERRE ieg haffuer reffuet

det gamle saar op igien/ oc giort
ont verre/ oc det som ickon lidet
vaar tillægt formedelst din Naa-
de/ det haffuer ieg/ lige som it ga-
let oc affsindigt Menniske/ kom-
met til at bløde paa ny igien / och
saaledis endelige ladet Saaret
bliffue twrent oc ilde luctendis.
Men endnu/ huilcket er der aller
forferdeligste/veed ieg at der staar
screffuit: **Paa huilcken stund
den Retfærdige synder/skal
all hans Retfærdighed for-
glemmis.** Efftersi at den Ret-
færdigis Retfærdighed som fal-
der bliffuer til intet/ huor forfær-
deligt er det da/naar en Syndere
falder tit oc offte? O huor tiit oc

offte haffuer ieg som en Hund ind
slicket det igen/der ieg tilforn haff
uer giffuet op aff mig/huor man-
gen tid haffuer ieg/ som it Suin
sølet mig i Dyndet igien/aff huil-
cket ieg neppelige er renset oc toen?
Huor mange Folck haffuer ieg
veret til Forargelse/ oc giffuet
Aarsage til at synde? Saadan-
ne mine Synder haffuer du Her-
re alle i dit Register/ Endog du
est langmodig oc tier stille: Men
i alle saadanne mine Synder/
haffuer oc veed ieg ingen anden
sted at lede effter hielp oc Trøst/
end alene hos din kiere Søn/
huilcken ieg nu sætter imellem dig
oc min store Offuertrædelse/ Thi
huad skulde ellers vere dig kierere

oc bedre behage dig / end at en
arm Syndere/formedelst din kie-
re Søn kommer til dig? Paakal-
der dig/begerer Naade/ oc forme-
delst din kiere Søn beueger dig/
som en Fader til Naade oc Barm
hiertighed. Saaledis komme de
offte til Naade oc bliffue forløsde/
som sidde i Fengsel/for Kongens
Søns skyld/ De kõme offte igien
til stor ære / de som nu allerede
vaare dømde til døde. Saaledis
bliffue Tienerne offte frj fra straff
for Sønnens Bøn skyld. Saa
begerer ieg ocsaa Naade kiere Fa-
der/ for din kiere Søns skyld. O
HERRE redde min Siæl aff
Fengsel/at hun maa loffue oc pri-
se dig/giør mig løs aff Syndsens

baand. Jeg beder dig for din eni=
ste Søns skyld/som sider hos din
høyre haand/ oc daglige beder
for oss arme Syndere/Giff mig
liffuet/ før mig til rætte igien/w=
anseendis at ieg intet haffuer for=
tient/andet end din vrede oc Dø=
den/ Thi O HErre/ Jeg veed el=
lers ingen anden Meglere/ som
ieg kand sætte imellem dig oc mig
arme Syndere/ end din Søn/
huilcken der er alle Synderis
Meglere oc Talsmand. Derfor
O Fader/ see til min kiere Tals=
mand hos dig/ som er din kiere
Søn. See til den ypperste prest/
som haffuer offuerstenckt sig/ icke
met fremmet Blod aff Fæ/ men
met sit eget Blod. See til det hel=

lige Offer / som er giort for mine Synder / huilcket dig alene er vel behageligt / See til dit Lam foruden lyde / som icke lod sin mund op der det bleff slactet / bespaattet oc offuerspyt. See kiere HERre til den der ingen Synd haffuer giort / Hand haffuer taget min oc alle Menniskis Synder paa sig / oc formedelst sine Saar / lægt vor Siugdom / for hans skyld ver mig naadig / oc forlad mig alle mine Synder / Amen.

En Bøn om Syndernis forladelse.

Casp: Huberinus.

O Du Almectigste euige GVD Fader/ Himmelens/ Jordens oc alle Creaturs HErre oc Skabere/ Jeg arme ælendige syndige Creatur/ kommer faar din høye/ euige/ Guddommelige/ Almectige Maiestat/ fuld aff Synd oc wretfærdighed/ oc falder neder som tilbørligt er faar din herlige Maiestat/ thi ieg haffuer fortørnet dig min HERRE oc Gud/ suarlige syndet imod dine hellige Bud/ oc hādlet imod din faderlige vilie.

Efftterdi at ieg icke kand bliffue min suare oc tunge byrde quit/ icke heller bliffue aff met mine mangfoldlge Synder/ anderledis end formedelst dig min Gud oc

HErre/saa klager ieg nu aff hier-
tet/faar dig mit jämer oc ælendig-
hed/oc besynderlige huad ieg i den
ne dag haffuer syndet imod dig/
Jeg er hart falden/haffuer beuil-
get Synden oc den fuldkommet/
imod din Guddommelige befal-
ning/ foruden huad ieg ellers aff
hychlerj daglige giør / met it be-
dregeligt oc falskt Hierte/vnder it
helligt skin / met forsømmelse oc
andre Synder/Det vere sig met
onde Tancker/Ord eller Giernin-
ger / viderlige eller vuiderlige /
hemelige eller obenbare/Det vere
sig imod dig eller imod min Næ-
ste: Dette altsammen bekiender
oc scriffter ieg faar dig / aff mit
gantske Hierte/ oc beder dig / du

aff din store Naade/vilde naade-
lige oc faderlige forlade oc tilgiff-
ue mig alle mine Synder / oc at
du aleniste vilde see til din eniste
kiere Søns haarde forsmædelige
Død/Martyr oc blodstyrtning/
i huilcken du haffuer behagelig-
hed/som ocsaa wskyldige døde for
mig arme Syndere. Min Gud
oc HERRE/see til din kiere Søn
oc synderlige til hans store Kier-
lighed / som hand haffuer beuist
mod oss arme Syndere/ i det at
hand saa taalmodelige oc veluil-
lige er hengaaen i Døden. See
ocsaa til den store Lydighed / som
denne samme din kiere Søn haff-
uer for vor skyld beuist dig / i det
at hand ydmygelige haffuer giff-

uit sig vnder Kaarssit / i Døden / Graffuen oc Helffuede. See ocsaa til den store Herlighed / met huilcken du haffuer beprydet din kiere Søn / i det du haffuer sæt hannem til en HERRE offuer alting. For denne Kierligheds / Lydigheds oc herligheds skyld / beder ieg / at du naadelige vilt forlade mig dette mit fald / som vdi denne dag er skeet / i det at ieg haffuer samtycket met Fristelsen / dissligeste alle andre mine fremfarne Synder / som ieg haffuer giort fra min Barndoms tid. Thi ieg er vndfangen / født oc opuoxen i Synden / Jeg leffuer oc vandrer endnu der vdi / foruden affladelse / saa at Synden er gaaen igennem

mit gantske Liff/Marg oc Been. Derfor beder ieg at du naadelige oc Faderlige vilt forlade oc tilgiffue mig all min Synd/kaste hende tilbage / oc aldrig mere tencke der paa/oc huercken paa Legemet eller Siælen straffe hende/huercken timelige eller euige/ thi du est rig/ oc kant hielpe alle dem som dig paakalde. Oc efftérdi du icke vilt nogen Synderis død/men at hand omuender sig oc leffuer: Da beder ieg/ at du vilt giffue mig it gaat Christeligt forsæt / at bedre mit leffnit/ Oc fordi du haffuer ocsaa formedelst din kiere Søn / loffuit oc tilsagt mig/ at huad ieg beder i hans Naffn/ det vilt du giffue mig/ Da beder ieg dig ved

Christum paa hans Foriættelse/ at du vilt vide mig Bon/ oc forlade mig denne oc alle mine Synder/oc skencke mig din hellig Aand at ieg maa bliffue bestandig vdi it Gudeligt leffnet.

Jeg beder dig ocsaa / min kiere HERRE oc Frelsere Jesu Christe/ efftherdi du est min Meglere/ Talsmand / Forligere oc ypperste Prest/ at du vilde paa mine vegne giøre det beste / megle oc tale for mig hos Guds høyre haand/ Bede for mig til din Himmelske Fader/ forlige mig met hannem/ oc føre mig arme Syndere til Naade oc venskaff igien / at ieg maa bliffue oc vere it Guds barn til euig tid. Jeg beder dig ocsaa

fremdelis/min HErre oc Frelsere du vilde anamme mig i dit Naadis rige/ aff huilcket ieg er falden formedelst Synden/vdi euig død oc Fordømmelse/ Du vilde paa ny tage mig til Naade igien oc venskaff/ at ieg maatte bliffue it Guds barn i Himmerigs Rige/ i det euige Liff / Du vilde ocsaa naadelige forlade mig/ huad ieg haffuer giort wræt imod dig selff imod din euige Guddom/wdødelige Mandom/oc imod dit hellige Embede/Du vilde skiule oc betecke min Synd / som en wdødelig oc veldig Konge/saa at Sathan oc den onde Verden icke obenbarer dem/ paa det at dit Naffn / Ord oc Kircke icke ved dennem

beſpottis / foractis oc forargis / derfor beder ieg/at du vilt affuerie den onde Fiende oc alle falſke Tunger.

Forlad mig ocſaa/O hellig Aand / huad ieg haffuer ſyndet imod dig/i det at ieg haffuer miſbrugt din Naade oc gaffuer / oc imodſtaaet dit Embede/ tag din Naade oc gaffuer icke fra mig / men beholt / ſtyrcke / formere oc ſtadfeſt dem i mig/ ſtedſe oc altid indtil enden. Saa forlad oſſ nu/ min Gud oc Fader/all vor ſkyld/ oc giff oſſ it kierligt Hierte/ at wi ocſaa aff Hiertet kunde tilgiffue oc forlade huer andre vor indbyrdis brøſt/ved vor HERRE Jeſum Chriſtum/ Amen.

O Du almectige/ euige gode Gud oc Fader/ effterdi ieg haffuer faaet oc forhuerffuet aff din store Naade/ ved Christi Fortieniste alle mine Synders forladelse/ oc er viss paa at du icke vilt straffe dem paa Siælen/ Da falder ieg nu fremdelis neder faar din veldige Guddommelige Maiestat/ oc ydmyger mig faar dig/ Bedendis dig aff gantske hiertens grund/ i en sønlig Tillid/ at du icke vilt straffe eller heffne saadanne mine fremfarne Synder/ paa denne min gamle Adam som nu vdi all Ydmyghed/ oc Lydighed/ falder ned paa Jorden/ faar dit Ansict. Derfor appellerer ieg nu oc forskyder mig fra

Domstolen til Naadestolen / fra din strenge Retfærdighed til din store Barmhiertighed / Oc beder dig gantske ydmygelige / at du vilde lade denne min gamle Adam / endnu fremdelis leffue / icke til Synden men til det gode / paa det at ieg endnu kand bruge mit kald oc Embede / effter din vilie oc behagelighed / dig til Loff oc Ære / oc min Næste til nytte oc gaffn / oc at du vilde giffue mig Sundhed oc Karskhed / Fred / Rolighed / næring oc biering. Du vilde ocsaa her vdi besynderlige see til din kiere enbaarne Søn / som laa paa sit benedide Ansict ved Oliebierget / oc suettis der blodig sued for mig arme Syndere / taalde Død

n2

oc Pine for mig arme Syndere/
oc for hans ydmyge Knæfalds
skyld/vilde lade mig arme ælendi-
ge Syndere/ vere dig behagelig/
som nu falder ned faar dig/ oc i
din kiere elskelige Søn/ocsaa elske
benaade oc faderlige opholde mig.
Du vilde ocsaa fremdelis ansee/
min Himmelske Fader/at ieg aff
Naade/formedelst din vduellelse
oc forsiun / er aff euig tid forseet
at vere it Guds Barn til det eui-
ge Liff. Du vilde ocsaa ansee/min
HERRE Jesu Christe/ at ieg er
din arme vuærdige Tienere/som
du haffuer forskicket oc kaldet til
at arbeide i din Vingaard. Ansee
ocsaa/O hellig Aand/ at ieg her
til haffuer verit dit redskab / Oc

endelige ansee/min HErre Gud/ at ieg er den gantske hellige Trefoldigheds Tempel/ vdi huilcken Gud haffuer loffuet oc tilsagt at ville bo oc bliffue/ O HERRE see ocsaa til din Christelige Kircke oc Menighed/ huilcken du met dit dyrebare Blod haffuer igenkiøbt oc renset/ giff mig din Naade/ at ieg maa vere der vdi en nyttig Lem/ beuar oc spar mig effter din vilie/ at ieg maa forsørge min Høstru/ Børn oc Tiuende/ oc effter din befalning tiene min Næste/ mine Venner/ Slectinge/ Naboer/ Fremmede oc Fiender/ giøre dem gaat/ fordre/ fremme oc tiene dem alle til beste. Saa vil ieg der imod gierne bære/ lide/ taale oc off-

uerbære / huad du vdi mit Kald mig paalegger / Det giff du mig ocsaa din Naade til / Amen.

En Bøn / at bede daglige.

Augustinus Medit: lib: cap: 1.

O HErre min Gud giff mig Naade / at mit Hierte maa begere dig / lede effter dig / finde dig / haffue dig kier / oc formedelst din Kierlighed tage sig vare for Synden / oc icke giøre den mere. Kiere HErre Gud / giff mit Hierte en sand Anger oc bedring. Min Kõning vdslyck i mig mit Kiøds begering / oc optend i mig din Kierligheds

ild. Min Gienløsere driff fra mig
Hofferdigheds Aand/ oc giff mig
Ydmygheds Liggendefæ. Min
Saliggiørere/ tag bort fra mig
den hastige Vrede/ oc giff mig
naadelige Taalmodigheds skiold.
Min Skabere/ døde i mig mit
Sinds bitterhed oc ondhed/ oc
giff mig en venlig oc sactmodig
Aand. Naadige Fader/ giff mig
en fast Tro/ it ret Haab/ oc var-
actig Kierlighed. Min Regen-
tere/ beuar mig/ at ieg icke forseer
mig met skalckhed/ met Lætferdig-
hed oc Fortrædelighed/ met megen
Fraadzerj oc Druckenskaff/ Be-
uar mig/ at ieg icke beliuger eller
forfører min Næste/ at ieg icke
bliffuer gerig/ at ieg icke begerer

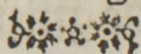
store ting oc Velde/at ieg icke bliff
uer en Dyenskalck oc Smigrere/
at ieg icke foracter de fattige/ icke
fortrycker de ringe/ icke fordøm-
mer mig selff/met Gerighed/Had
Affuind/ Vrede/ oc met it vgu-
deligt vchristeligt Leffnet oc ord.
Min Skabere giff mig Naade/
at ieg icke leffuer vbesindelige/
icke gienstridig/ icke vfredsomme-
lig/ icke lad oc doffuen til arbei-
de/ icke daarlig oc vforstande-
lig/ icke vlydig/ at ieg icke imod-
staar dem som raade mig gaat/
at ieg regerer mine Vndersaat-
te/ Tiuende oc Hus met Sact-
modighed oc aluerlighed/foruden
Hastighed/Vrede oc stolthed / at
ieg icke giør fattige Folck nogen

swræt/ at ieg icke raader fromme Folck noget ont / at ieg icke er haard imod min Næste. Min naadige oc barmhiertige Gud / Jeg beder dig ved din kiere Søn Jesum Christum/giff mig Naade at ieg mildelige beuiser Barmhier tigheds oc Kierligheds gierning mod min Næste / at ieg befliter mig i it Gudfrygtigt leffnet / at ieg haffuer metynck met alle bedrøffuede oc ælendige / oc er dem trøstelig oc behielpelig/at ieg gierne aff Hiertet giffuer til oc forlader alle de mig haffue giort imod/ at ieg haffuer dem kier som mig hade/ at ieg sparer dem som mig fortørne/ at ieg giør dem gaat / som mig giøre ont oc ville ilde.

At ieg ingen foracter / men beuiser huer mand ære / at ieg tager mig vare for onde selskaff / oc efterfølger de fromme / At ieg hader Wdyd / oc legger vind paa Dyd / At ieg er Taalmodig vdi Kaarssit / tuctig oc maadelig vdi Lycke oc Metgang / At ieg foracter Jordelige ting / oc tracter effter de Hemmelske gode ting / huilcke din kiere Søn min HERRE JEsus CHristus / haffuer forhuerffuit mig formedelst sin bittre Pine / oc formedelst Troen haffuer euindelige giort mig vdi dennem delactig / O HERRE Gud / beholt mig vdi en fast Tro / til min døde dag / oc giør mig salig /

AMEN.

End en deylig Bøn/at bede daglige.

EG tacker dig O Almectige GVD/ Himmelske HERRE oc Barmhiertige Fader / for de mange wsigelige Velgierninger/ der du mig arme Syndere haffuer beuijst / at du haffuer skafft mig effter dit Billede / giffuit mig Fornufft oc Forstand/oc ophøyet mig saa høyt offuer alle Creatur / at ieg for din kiære Søns min Gienløseris JEsu CHRisti Død oc Fortieniste / er bleffuen it Barn oc Metarffuing til det euige tilkõmendis liff/

n6

huor faare ieg siger dig euig loff
oc tack / oc beder dig ocsaa kiere
Fader / du vilde giffue mig Naa-
de / at ieg maa bruge denne kund-
skaff oc forstand / til din Guddö-
melige ære / til min Siæls Sa-
lighed / oc til min Næstis nytte oc
gaffn / Ocsaa tacker ieg dig / kiere
Fader / at ieg arme Syndere haff
uer leffuet den dag / at dit hellige
salige Ord / er kommet til Liuset
igien / oc beder dig for din Fader-
lige trofasthed oc gunst / oc for din
kiere Søns Jesu Christi fortieni-
ste / du vilt naadelige Bønhøre
mig / **Thi huad wi bede dig
i hans Naffn / det vilt du
giffue oss /** Saa bønhør mig

nu/ kiere Fader / oc giff mig den hellig Aand/ som kand fornye mit Hierte/ oc opliuse mig i dit hellige ord/ giffue mig Vijsdom oc forstand/ til alt det som mig er nytteligt oc behoff giøris til Liff oc Siæl. Ocsaa kiere Fader/effterdi den farlige tid er nu forhaanden/ om huilcken din kiere Søn haffuer oss tilforn forkyndet / at i de sidste dage/ skulde opstaa falske Propheter / som skulde forføre mange Siæle i Verden/ Da beder ieg/at du vilt sende tro Arbeidere i din Høst/som kunde fremdrage oc lære oss dit hellige Ord reent oc ræt/oc oplius dennem/oc alle de som end nu ere i vforstandighed/met din Sandheds Aand

paa det dit hellige Naffn maa
rettelige æris iblant oss / oc du
maat regere oc bo vdi oss/Effterdi
det ocsaa staar nu gantske farli-
ge met min handel oc timelige næ-
ring / paa huilcken ieg slæt intet
skal forlade eller trøste mig / men
alene paa dig min HERRE/ thi
du est alene den mig kand hielpe/
Du haffuer ocsaa tilsagd mig
Hielpen / der du siger / **Kald
paa mig i din nød / Saa
vil ieg hielpe dig/at du skalt
tacke mig/** Paa saadan din
Faderlige Tilsagen kommer ieg
til dig / oc beder dig / at du vilt
naadelige tilføie mig/huad mig
vil giøris behoff til dette timelige

Liffs ophaald. Forlen ocsaa din Naade der hos/ at ieg maa van- dre vdi mit Kald/ Saa at dit Guddommelige Naffn der ved maa prisis oc æris. Kiere Fader/ efftferdi du velsigner vore henders Arbeide/ oc wi faa alting aff dig til fulde noye/ Da giff oss din Naade der hos/ at vore Hierter icke henge ved dette forfengelige Gods/ Men at wi offuer alting elske oc haffue dig kiær/ du som est det Euige oc ypperste Gods oc Liggendefæ/ tacke dig derfor/ oc rættelige bruge det effter din Guddommelige vilie. Effterdi ocsaa du haffuer forseet huert Menniske en bestemmit oc viss tid huilcken ingen kand gaa forbi/oc

n8

ingen ting er Menniskẽn vissere
end Døden/oc intet vuissere end
Dødsens time / Saa beder ieg
dig kiere Fader/ved din kiere Søn
vor HERRE Jesum Christum/
du vilde naadelige beuare mig
fra Bratdød / oc giff mig din
Naade/at Døden maa finde mig
alle tider oc steder beredt/oc naar
du vilt kreffue mig aff denne jam-
merdal/da giff mig it saligt Ende-
ligt/ oc tag min Siæl i dine hen-
der / paa det ieg maa gladelige
met alle Vdualde opstaa paa
Dõmedag/oc maa høre den glæ-
gelige røst/der du vilt sige: Kõmer
hid i min Faders velsignede/Erff
uer det Rige / som eder er beredt
fra Verdens begyndelse. O kiere

Fader/ du haffuer ocsaa giort oss it trøsteligt Løffte oc Tilsagen / ved din Prophete Esaiam / oc sagt: Der som en Quinde icke end forbarmede sig offuer sit spæde Barn / oc hun end forglemde det/ Da vilt du dog aldrig forglemme mig. Derfor beder ieg dig nu/ kiere Fader/ at du icke vilt forglēme mig/ Men met din Barmhiertigheds Øyen see til din skabning/ Oc efftersi du est en almectig Fader / huad kand mig da fattis/ thi du veedst huad mig er nytteligt/ der til est du ocsaa villigere til at giffue/ end ieg er til

at bede/ Derfor sætter ieg alt mit Haab oc Trøst til dig/ kiere HErre Gud Fader/ Thi der er ingen bleffuen beskemmet/ som haffuer haabet til dig/ Oc giff mig offuer alt/ Vijsdom oc Forstand/ som kand vere mig nyttig oc gaffnlig/ til din Guddommelige ære/ til min Siæls Salighed/ oc min Næstis gaffn oc tienstactighed/ Alt andet huad mit Hierte begerer/ veedst du vel O HERRE/ er det din Guddommelige vilie/ oc det kand ske mig til Saligheds gaffn oc forbedring/ da giff mig det/ er det icke/ saa ske din vilie oc icke min vilie/ for din kiere Søns vor HErris Jesu Christi skyld/ AMEN.

Fader vor kortelige befat-
tet vdi en Bøn:
Casp: Huberinus.

O Du min Himmel-
ske Fader / Du som est
i din Maiestat/Herlig-
hed/ euige Liff/ oc Himmelske væ-
relse/Wi dine arme Børn her i
denne ælendige Jammerdal/ bede
dig aff Hiertet/at du vilde forlene
oss din Naade oc hellig Aand/paa
det dit dyrebare verdige Naffn icke
skal bespottis eller vanæris iblant
oss/ **Men at det maa hellig-
giøris**/ formedelst en ren Lær-
dom/ retskaffen Guds tieniste/oc
wstraffeligt Gudfryctigt leffnet

oc omgengelse/At dit Rige oc-
saa kand tilkomme / oc vd-
spredis i all Verden/ ved dit hel-
lige Euangelij forkyndelse / Op-
holt oc beuar din Christelige Kir-
cke/ oc bred hende vijt vd offuer
den gantske Verden/ Paa det
at din Faderlige vilie kand
alle steder ske/Affuerie Sa-
than oc hans Tilhengere/ saa at
dit Naffn kand hellig giøris / dit
Rige tilkomme/ oc din vilie ske oc
fuldkommis.

Giff oss vort daglige brød
Liffs næring/ Sundhed / beskyt-
ning oc beskermelse /Beuar Hus
oc Gaard/ Høstru oc Børn / oc

alt huad der vdi er/ Giff oss vor Liffs føde / Fred oc Enighed / sla Leyer met dine hellige Engle trint omkring oss / at den onde Fiende icke skal faa nogen mact met oss. Beuar oss fra all wlycke/Siugdom/ Pestilentze/ dyr tid oc Krig / Beuar oss fra Hierte sorg/ fra alt ont / fra Synden/ fra skam oc last/ Hagel/Storm/ wtimelig Værlig / Ildebrand oc offuen faldendis skade. Frj oss fra alle Spøgelse/List/bedregerj/ Finantz/Vold oc Tyrannj/ oc alt andet ont/saa at Fienden io intet formaar sig imod oss.

Oc forlad oss vor skyld/ Regne oss vore gamle Synder icke til / men giør it streg der off-

uer / kast tilbage / tenck aldrig mere der paa/straff huercken paa Legeme eller Siæl/ huercken Timelige eller Euige. **Thi wi ville oc hiertelige gierne forlade alle vore Skyldenere** / Oc der som wi icke kunde aff hiertens grund forlade/da giff du oss it kierligt oc villigt Hierte der til.

Oc leed oss icke i Fristelse / At wi icke samtycke oc beuilge Fristelsen / oc der som wi haffue it ont forsæt til at synde / da rense oc frj vore Hierter der fra/paa det wi icke giffue Sathan/ Verdens/oc vort Kiøds list/tileggelse oc onde begering / mact oc rom.

Men frels oſſ fra alt ont/ Fra Synd/ Død/ Sathan oc alt det ſom oſſ kand ſkade til Liff oc Siæl. **Thi dit er Riget/** Dit Rige er it Naadis Rige/ i huilcket du naadelige kant forlade oſſ alle vore Synder. **Saa er ocſaa Krafften din/** At du ved din mact kant beſkytte oc beholde oſſ. **Herligheden er ocſaa din vdi Euighed.** Derfor vilt du ocſaa endelige formedelſt dit Naadis rige oc Guddõmelige mact paa det ſidſte føre oſſ i dit euige Herligheds rige/ det haabis wi viſt/ oc foruente vden alt tuil/ i Chriſto vor kiere Frelſere oc Saliggiørere/ AMEN.

En almindelig Bøn / at mand kand lære / at kiende Gud oc sig selff / Aff den XCIX. Psalme.

O HERRE / i huor fast de vgudelige Jøder / falske Lærere / oc giernings Helgen rose oc staa der imod / saa est du dog alligeuel alene Konge / som sider paa Cherubim oc Naadens Trone / oc est stor i Zion / oc høy offuer alle Folck / Du alene regerer Menniskens Samuittighed oc Hierte / oc giør retfærdig aff idel Naade / foruden alle vore gierninger eller fortieniste / aleniste ved Troen til Christum. Derfor tacke wi dit store

oc vnderlige Naffn / som er forfærdeligt oc forskreckeligt for alle Fienderne / oc giør alle dem hellige som samme Naffn hellig giøre. Dit Kongerigis mact elsker Rætten / thi du vilt at mand skal fryctе dig aff Hiertet / oc icke at mand skal ære dig met hychlerj / Du ophøyer den trofaste / oc sparer ingē / som dig foracter. Du alene skicker Dom oc Retfærdighed / huor ved wi bliffue retfærdige. Formere Troen i oss / kiere Gud / oc beskerme oc frj oss fra vore Fiender / oc fra all gienuordighed / at wi ophøye dig HErre vor Gud / oc icke vor egen gierningers Hellighed / oc met fruct ydmygelige / for din Fodskammel / tilbede den Naadestol

Christo / hos huilcken mand alene finder Naade oc Syndernis forladelse / om huilcken alle Helgen maatte ydmygelige bede. Thi Mose oc Aaron iblant hans Prester/ oc Samuel iblant dem som kalde paa dit Naffn/ de paakalde dig HERRE / oc du bønhørde dennem naadelige. Du talede met dem ved en Skystytte gantske venlige/ De hulde dine vidnesbyrd oc Bud som du gaffst dennem/ HERRE vor Gud du bønhørde dem / oc forlodst oc gaffst dennem deris Misgierninger til/ dog straffede du deris gierninger oc Offuertrædelse/ huor faare wi icke skulle handle foractelige/ eller pucke paa vor egen Retfærdighed/

Men ophøye dig vor Gud/ oc tilbede hos dit hellige Bierg / der som wi finde Naade/ Thi du HERRE vor Gud/ est alene hellig/ AMEN.

En Bøn at bede for en person/naar hand fristis oc forfølgis for Guds Ord.

O HERRE Gud/ Himelens oc Jordens Skabere / alle ting ere vnder din mact oc Herredømme/ oc der er intet som kand imod staa din Maiestet / derfor bøier ieg mine Hiertens knæ / for din Guddommelige høye Maiestat/ oc beder dig ved din enbaarne

06

Søn Jesum Christum/for hans
dyrebare Blods vdgiffuelse/ at
du met dine Barmhiertigheds
øyen vilde see til din hellige Ords
Tienere N. som suarlige anfectis/
fristis/ slas oc pinis aff Sathan
dit hellige Ords Fiende/Thi den
onde Fiende acter icke aleniste at
ødelegge oc forderffue hannem/
men ocsaa at forhaane dit helli=
ge Ord. O HErre Gud/styr oc
affuerie hans Ondskab oc Hoff=
mod/paa det at dit Ords Fiender
icke skulle glæde sig/oc sige: Huor
er deris Gud? O HErre/atspred
oc forstyre alle dem som opsætte
sig imod dig oc dit Ord/ lad dem
alle bliffue til skamme. O HErre
vor Gud/hos dig er all vor hielp

oc trøst / Ach hør hastelige vor Bøn / omuent vor bedrøffuelse til glæde / Lad din haand vere offuer dẽne persone N. som er dit Ords trofaste Tienere / Led hannem oc beholt hannem i din Sandhed / styrck hannem i din kundskab / oc stat veldelige bi met hannem i all sin fristelse oc siugdom / til Liff oc Siæl / oc beuar hãnem naadelige fra en hoffmodig Aand / oc fuldkom din gierning / som du i hannem haffuer begynt / dit hellige Naffn til loff oc ære. Det Forlen oc giff oss / du allerbarmhiertigste Fader / ved Jesum Christum din allerkieriste Søn vor HERRE / Gienløsere / Talsmand oc Meglere / Amen.

07

En Bøn til Christum/ om it saligt Endeligt aff denne bedrøffuelige Verden/ oc en glædelig Opstandelse.

D: Paulus Eberus.

O HERRE Jesu Christe / sand Gud oc Mand / som haffuer lidt Martyr/ angist / spot/ Pine oc endelige døde paa Kaarssit / for mig oc alle Syndere / met huilcket du forhuerffuede oss din Faders venskaff/yndist oc Naade. Jeg beder dig for din haarde død oc pine skyld/ at du vilt vere mig arme Syndere naadig oc barmhiertig / at naar ieg kommer vdi Helbrod/at ieg skal kempe/ficte oc

stride met Døden / oc mine øyen
icke mere kunde see / mine Øern ic-
ke mere høre / min Tunge icke kand
tale / mine Lemmer icke mere røre
sig / mit Hierte begynder at bry-
ste / min Fornufft oc Forstand vil
forgaa / all Menniskelig hielp oc
bistand vil sla feil for mig. At du
da min HERRE Jesu Christe /
vilt snarlige komme mig til hielp
vdi min sidste time / oc føre mig
aff denne Jammerdal / Forkorte
mig min Pine / hielp mig at ieg
icke reds eller forfærdis for Dø-
den / Driff fra mig den onde
Aand / oc ver stedse hos mig tilste-
de met din hellig Aand / indtil saa
lenge min Siæl oc Legeme ere at-
skilde / oc naar Siælen er vdfaren

aff Legemet/ da tag hende til dig vdi din haand oc beskermelse / oc lad mit Legeme huilis vdi Jorden indtil den yderste Domme dag / Giff mig ocsaa met alle dine Vdualde en salig oc glædelig Opstandelse/ oc ver min Talsmand faar din Domstol. Giff mig arme vsle Syndere/ aff din store Naade oc Barmhiertighed/ det euige Liff/ saa som du haffuer tilsagt i dit Ord/ huilcket ieg visselige troer oc forlader mig paa: At huo som hører dit Ord/ oc troer den som dig vdsende/ hand haffuer det euige Liff / oc kommer icke til Dommen/ men hand er trengd igien-

nem fra Døden til Liffuet. Det forlen oc giff mig / min kiere HERRE Jesu Christe / for din store Kierligheds skyld til oss arme Syndere / oc din deylige seyeruinding / du som met Faderen oc den hellig Aand / est en euig Gud / lofflig oc priselig vdi all Euighed / AMEN.

Huo som vil glædelige dø oc fare vel / Hand maa saaledis tencke oc sige.

Benaade mig barmhiertige Gud / Jeg er io it armt syndigt Menniske / oc haffuer intet fortient vden Vrede / men i huorledis ieg

haffuer leffuit/saa holder ieg mig dog der hen/ at ieg veed oc skal ingelunde tuile / at ieg er døbt oc kaldit en Christen/til Syndernis forladelse / oc at min HERRE Christus er født for mig / er død oc opstaaen for min skyld/ haffuer giffuit mig sit Legeme oc Blod til min Troes spise oc Styrckelse. Item at ieg er absoluerit i Jesu Christi Naffn/ oc affløst aff alle mine Synder/ Derfor troer ieg vist oc forlader mig til at faa det euige Liff/ved JEsum Christum/ AMEN.

Saadant it Hierte oc Tro kand icke fare ilde / eller bliffue fortabt/det er saa langt fra/som det er at Guds Ord icke kand sla feil eller vere falskt/ Det kand ieg sætte dig Borgen for/ Thi Gud er selff Borgen ved sit Ord.

Det Gyldene Klenod/ om det fortaffte Faar/ Lucæ i det femtende Capittel.

Dictet i en Vise/ oc skenckt hederlig oc forstandig Clemen Nielssøn/ Slots Scriffuere paa Baahus vdi Norge/ sin synderlige gode Ven/ til it tienstactigheds Tegn/

aff

Rasmus Hanssøn.

Oc siungis som den Psame: Guds Søn er kommen aff Himmelen ned.

1572.

NB

p 2

1.

Uds Søn hand sagde
selff disse ord.
Kõmer hid i Syndere alle/
Som ere belesset met Byrde stor/
Jeg vil der vel husuale/
Eders Synd vil ieg affslætte huer en/
Oc giøre eder for min Fader ren/
Alt met mit Offer oc Pine.

2.

Saa komme der da til Jesum Christ/
Obenbare Syndere mange/
JEsus tog dem til sig met lyst/
Oc mon dem venlig anamme/
Phariseerne knurrede inderlig/
Oc sagde: Denne anammer til sig
Misdedere oc Syndere alle.

3.

Christus suarede: Om nogen Mand
Blant eder hundret Faar haffde/
Oc it aff dennem foruildis kand/
Mon hand ey de andre forlade.

Hand haffuer meer sorrig for it er hen/
End glæde aff de der ere igien/
Thi løber hand bort at lede.

4.

At søge oc lede lader hand ey aff/
Før hand sit Faar monne finde/
Naar hand det finder er hand vel glad/
Kalder sammen Mand oc Quinde/
Glæder eder met mig ret huer oc en/
Thi ieg haffuer fundet mit Faar igien/
Som vaar fortabt oc borte.

5.

Saa siger eder/ er visselig/
Støre glæde i Himmerigs Rige/
Offuer en Syndere som bedrer sig/
End offuer alle eders lige/
Som siunis at skinne aff Hellighed/
Oc icke tørre Penitentze ved/
Ere dog faar Gud de verste.

6.

Eller huilcken Quinde blant eder er/
Som haffuer ti Penninge rede/

Oc om hun en aff dennem ombær/
mon hun ey effter hannem lede/
Hun feier ſit Gulff oc tender op Lius/
Oc leder vel grant i alt ſit Hus/
Indtil hun hannem mon finde.

7.

Naar hun den faar da glæder hun ſig/
Met ſine Venner til lige.
Saa ſiger ieg eder ret viſſelig /
Er glæde vdi Himmerigs Rige/
Iblant Guds Engle vdi deris Kor/
Alt naar en Syndere aff Synden ſtaar/
Oc ſig til Gud omuender.

8.

DEt Faar ſom er foruilt oc miſt.
Bemercker oſſ Syndere alle/
Hyrden der leder er Jeſus Chriſt /
Som oſſ monne til ſig kalle.
Wi ere oc Penningen ſom er tabt/
Gud haffde oſſ til ſin mynt vel ſkabt/
Sit Billede i oſſ indtryckte.

9.

Der wi vaare tabt/ er der Hyrden god/
J Orcken hid til oss kommen/
Oc haffuer sig giffuit Vlffuen imod/
Som er Dieffuelen den grumme/
Blant torne oc stuble leete hād saa grant
Oc kallet saa lenge til hand oss fant/
Mon oss hiem met sig bære.

10.

Saa vaacter hand oss vel flitelig/
At Vlffuen skal oss ey tage.
Naar Faaret det selff forløber sig/
Da kalder hand det tilbage.
Thi skal det vere Synderis Trøst/
At vor tro Hyrde haffuer oss forløst/
Oc taget fra Vlffuen den grumme.

11.

O Jesu Christe vor Hyrde god/
Som oss aff Dieffuelens Rige/
Haffuer løst alt met det Hierte blod/
Dig skee priis euindelige/
Holt oss i en fast Tro til dig/
At wi maa leffue Euindelig/
Met dig i Himmerigs Rige.

AMEN.

p4.

Denne bog hörer Hanns
Jörgensen Kiöbmand i
Varstrudt till, och
bekom den fra Jörgen
Daniell, for dett
Nij testamente gaff
Kiöbt Anno 1607
Hanns Jörgensen
Egen haandt.

[illegible]

Er mig forærit
Anno 1670 In
festi [illegible]

Ist das Freude auf der Welt! nur sich muss sie ver-
[illegible] auf ihr kan nur schad's den [illegible] nicht
Die Güter müssen fort, und alle Lust vergeht
Bleib Jesus nur bey mir, was frag ich
nach der Welt [illegible]

Vasa coquinaria ex argento Calvus O-
rator fieri queritur. Plin.

Christ: was du nicht verdienst,
ist dir an Gottes stat
wenn du das gleich vermeinst,
Christus doch die that.
der, so sich liebet zu sehr,
Darüber Gott sich haben
dem Schöpfer [illegible] streben,
Und rauben ihm die Ehr.

Christus macht offenbar
und spricht zu aller Menschen-Schaar:
Wer mit mir streiten will
der nehme auch sein Creutz auf sich
Unterwerffe sich williglich
folgt sich nach, verleugnen bey sein
thu nicht, wer sein [illegible]
will

